

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

RASA LAZAUSKAITĖ

Edukologijos magistrantūros studentė

**PEDAGOGO VAIDMENYS ŠIANDIENINĖJE
VISUOMENĖJE**

Magistro darbas

**Mokslinis vadovas
soc. m. dr., lektorė
B. Šilėnienė**

Šiauliai, 2006

Darbas originalus ..... R. Lazauskaitė
(*studentės parašas*)

SANTRAUKA

Tyrimo tema: Pedagogų vaidmenys šiuolaikinėje visuomenėje.

Darbo autorius: Rasa Lazauskaitė.

Nuo kitų profesijų mokytojo profesija skiriasi, be daugelio kitų dalykų, tuo, kad mokytojas pats yra savo darbo įrankis. Amatininkas turi kaltą ar oblių, stakles ar grąžtą; net gydytojas turi paciento būklę įvertinti padedančius instrumentus ir medikamentus, kurie veikia ligonio organizmą. Mokytojas neturi nieko - tik patį save: savo žinojimą ir jausmus, išmintį ir įgūdžius, patyrimą ir vertybes. Mokytojas veikia profesiniame gyvenime, remdamasis savimi, naudodamas vidines savo paties galias. Todėl mokytojo asmenybė yra svarbiausias jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas. Tam, kad mokytojas optimaliai naudotų save kaip savo darbo įrankį, jis, pirmiausia, turi gerai save pažinti, antra, mokėti išnaudoti savo stipriąsias puses bei kontroliuoti silpnąsias ir, trečia, nuolat rūpintis savimi: save tobulinti, ugdyti, keisti pasirinkta kryptimi.

Tyrimo objektas - pedagogų vaidmenys šiuolaikinėje visuomenėje.

Tyrimo tikslas - iširti pedagogų vaidmenis šiuolaikinėje visuomenėje.

Darbo uždaviniai:

- išsiaiškinti pedagogų vaidmenis, apibūdintus mokslinėje literatūroje;
- išsiaiškinti, kokios yra pedagogų prigimtinės ir įgyjamos savybės, kokios gali būti pavojingos pedagogų iliuzijos;
- išsiaiškinti pedagogų, studentų ir mokinių požiūrį į šiuolaikinio pedagogų vaidmenis visuomenėje;

Tyrimo metodai:

mokslinės literatūros analizė, anketinė mokytojų, studentų ir mokinių apklausa, kiekybinė ir kokybinė atlikto tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis:

Tyrimė dalyvavo Kaišiadorių A. Brazausko vidurinės mokyklos, Žaslių vidurinės mokyklos ir jos skyrių bei Kaišiadorių rajono Paparčių pagrindinės mokyklos 225 tiriamieji: 150 mokinių, 75 mokytojai. Taip pat buvo apklausta 80 Šiaulių universiteto studentų.

Šiuo darbu siekta pristatyti mokytojo vaidmenis šiuolaikinėje visuomenėje. Tyrimė atskleistas tiriamųjų pedagogų, studentų bei mokinių požiūris į mokytoją, į jo kompetencijas bei vaidmenis. Mokslininkų pateikti pedagogų vaidmenys lyginami su tais, kuriuos mokytojai atlieka šiuolaikinėje realybėje.

Išanalizavus mokslinę literatūrą ir tyrimų rezultatus galima teigti:

- mokytojai įvertina savo santykius su moksleiviais bei juos koreguoja. Jie tampa pirmuoju pagalbininku kuriant vertybių sistemą bei esti tikru talkininku vertybinės saviraiškos procese.
- mokytojai atlieka daug įvairių vaidmenų. Tai mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, talkininkas, patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių, padedantis savarankiškai mokytis.
- studentai teigia, kad mokytojas mokykloje ir jos bendruomenėje atlieka daug įvairių vaidmenų, realizuoja save įvairiose srityse, ir tik darbštumas, pareigingumas ir nuolatinis profesinis tobulėjimas patraukia į savo pusę pasekėjus bei ugdytinius.
- Tenka pažymėti, kad tik trečdalis studentų dirbs pagal pasirinktą profesiją, o kiti savo ateitį sies su visiškai kita veikla bei ieškos pelningesnio darbo.
- mokinių nuomone, mokytojas turi būti kantrus, kūrybingas, mylintis savo mokinius, suprantantis ir padedantis sunkią akimirką, kad kartu su mokiniais žengtų į ateitį ir neatsiliktų. Ir tik toks mokytojas, kuris išsiugdys visas šias savybes, bus gerbiamas, mylimas ir visada laukiamas savo mokinių – ugdytinių tarpe.
- mokinių teigimu, mokytojai yra žinių pateikėjai, draugai, suprantantys mokinius, jiems padedantys, užjaučiantys, patariantys įvairiais gyvenimiškais klausimais.
- mokinių nuomone, įvairias disciplinas mokantys mokytojai atlieka visus mokslininkų pateiktus vaidmenis ir aktyviai dalyvauja šiandieninėje visuomenėje.

SUMMARY

Research theme: Roles of pedagogue in a modern society.

Author of thesis: Rasa Lazauskaitė

Profession of a teacher differs from other professions because a teacher himself is an instrument of his work. An artisan has a chisel or a plane, a machine tool or a drill; even a doctor has instruments to test state of health and medicaments affecting the patient. A teacher has nothing – only his own knowledge and feelings, wisdom and skills, experience and values. In his professional life he appeals to himself and uses his own internal powers. Therefore, personality of a teacher is the main mover of his work, his passport to success. To reach an optimal use of himself as an instrument of his work, firstly, a teacher has to self-actualise, secondly, to know how to use his strengths and control weaknesses and, thirdly, to care of self-improvement and self-help.

Research subject: roles of pedagogue in a modern society.

Research aim: to examine the roles of pedagogue in a modern society.

Research objectives:

- to survey the roles of pedagogue, presented in scientific literature;
- to analyse the inborn and obtainable characteristics and possible dangerous illusions of pedagogue;
- to investigate the attitude of teachers, students and pupils towards the roles of modern pedagogue in a society.

Research methods: scientific literature analysis, teachers, students and pupils questionnaire, quantitative and qualitative analysis of the results of research.

Research scope:

The respondents of the research include 225 teachers and pupils (150 teachers, 75 teachers) of Kaišiadoriai A. Brazauskas Secondary School, Kaišiadoriai district Žasliai Secondary School and Kaišiadoriai district Paparčiai Main School. 80 students of Šiauliai University were also questioned.

This study presents the roles of a teacher in a modern society. The research reveals the attitudes of pedagogues, students and pupils towards a teacher, his competencies and roles. The roles presented in scientific literature are compared with the ones, performed by the teachers of modern school.

Having analysed scientific literature and the results of the research, the following conclusions can be drawn:

- Teachers evaluate and adjust their relations with pupils and become the first help in creating the value system and organizing the process of self-expression.
- Teachers perform a lot of different roles. They are learning organizers, creators of learning opportunities, helpmates, advisers, partners, mediators between student and various modern sources of information, who help to develop self-sufficient learning skills.
- Students say that the teacher performs a lot of different roles at school and its community. He realises himself in different fields of activity and his diligence, dutifulness, professional improvement attracts his followers and students.
- It must be noted, that only one third of students are going to work as teachers while the others will choose completely different fields of activity and look for a better paid job.
- According to the opinion of pupils, a teacher must be patient, creative, loving, understanding and helping to overcome difficulties, looking forward together with his pupils and interested in innovations. Only the teacher, who acquires all these features, will be held in respect, loved and always welcomed by pupils.
- According to the opinion of pupils, teachers of different subjects perform all the roles presented by scientists and are active participators of modern society.

TURINYS

ĮVADAS	3
1. PEDAGOGO VAIDMENŲ CHARAKTERISTIKA MOKSLINĖJE LITERATŪROJE	7
1.1. Retrospektyvus žvilgsnis į Lietuvos mokytoją nuo 1918 iki 2005 metų	7
1.2. Pedagogai klasikai apie pedagogo asmenybės bruožus	8
1.3. Pedagogo vaidmenys	12
1.4. Mokytojo sėkmingo darbo sąlygos:	24
1.4.1. Mokytojo santykiai su moksleiviais	26
1.4.2. Šiuolaikiško pedagogo darbo vertinimas	27
1.5. Mokytojo kompetencijos	29
1.6. Neprisitaikęs pedagogas šiuolaikinėje visuomenėje	33
1.7. Svarbiausi mokytojo rengimo klausimai bei nepanaudotos visuomenės galimybės	35
2. PEDAGOGO VAIDMENŲ ŠIANDIENINĖJE VISUOMENĖJE TYRIMAS	41
2.1. Tyrimo imtis ir metodikos charakteristika	41
2.2. Mokytojų ir studentų nuomonės apie pedagogo vaidmenis šiuolaikinėje visuomenėje tyrimo rezultatų analizė	43
2.3. Mokinių nuomonės apie pedagogų vaidmenis tyrimų analizė	58
IŠVADOS	69
REKOMENDACIJOS	71
LITERATŪRA	72
PRIEDAI	75

ĮVADAS

Tyrimo problema ir aktualumas

Koks turi būti pedagogas šiuolaikinėje visuomenėje ir kokiais būdais jis turi tobulėti, puoselėti bei realizuoti save. L.Jovaiša (1995, p. 30) teigia, jog „nuo kitų profesijų mokytojo profesija skiriasi, be daugelio kitų dalykų, tuo, kad mokytojas pats yra savo darbo įrankis. Amatininkas turi kaltą ar oblių, stakles ar grąžtą; net gydytojas turi paciento būklę įvertinti padedančius instrumentus ir medikamentus, kurie veikia ligonio organizmą. Mokytojas neturi nieko - tik patį save: savo žinojimą ir jausmus, išmintį ir įgūdžius, patyrimą ir vertybes. Mokytojas veikia profesiniame gyvenime, remdamasis savimi, naudodamas vidines savo paties galias. Todėl mokytojo asmenybė yra svarbiausias jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas. Tam, kad mokytojas optimaliai naudotų save kaip savo darbo įrankį, jis, pirmiausia, turi gerai save pažinti, antra, mokėti išnaudoti savo stipriąsias puses bei kontroliuoti silpnąsias ir, trečia, nuolat rūpintis savimi: save tobulinti, ugdyti, keisti pasirinkta kryptimi“.

Autoriaus (Jovaiša, p. 39) nuomone „tautos mokykla laukia mokytojo, kuris pajėgtų suprasti visuomenės gyvenimo procesus ir jo perspektyvas, būtų pasiryžęs kelti ir nesavanaudiškai ginti savo tautai, valstybei ir visai žmonijai svarbius reikalus bei idealus, puoselėtų ir ugdytų tautos kultūrą, būtų atviras, imlus ir pagarbus kitoms tautų kultūros vertybėms. Mokykla laukia mokytojo, kuris turėtų ryškią dorovinę asmenybės dominantę, būtų įsisąmoninęs mokytojo pašaukimo ir misijos kilnumą bei sąvoką. Svarbu, kad mokytojas suprastų jog ugdo ne tik jo žodžiai, bet jo buvimas - jo reiklumas mokiniams ir sau, jo teisingumas, pareigingumas, tolerancija, geranoriškumas, žmogiškojo orumo gerbimas. Mokytojas turi būti geras savo dalyko žinovas, suvokiąs dėstomo dalyko vietą ir reikšmę tautos kultūros visumoje, jo ryšius su kitomis disciplinomis: matąs šio dalyko visumą, esminius jo momentus, nuostatas, reikalingas tam, kad galėtų formuoti mokinių charakterinį lygį, atitinkamą mokslinį pasaulėvaizdį, kad dalykas įeitų į integralinį pasaulio vaizdą, sietųsi su tautos ir pasaulio dabarties problematika“.

Mokytojas, atsisakęs kitų primestų ar savo susikurtų nuostatų, jog tik susitapatinęs su savo profesiniu vaidmeniu, gali gerai dirbti, ima labiau pasitikėti savo jėgomis, išsilaisvina užslopintas kūrybiškumas, energija. Mes pažįstame žmonių, iš kurių norėtume mokytis, kurių pavyzdžiu norėtume sekti, tačiau kiekvienas gyvename savo gyvenimą ir dirbame savo darbą, remdamiesi tuo, ką turime savyje - savo pačių sugebėjimais, protu, išmintimi. Dideli

ir šventi kitų atlikti darbai mums konkrečiai parodo, kas yra didybė ir šventumas, bet tai nėra pavyzdžiai, kuriuos mes turime kopijuoti. Nors ir menki mūsų laimėjimai, lyginant su mūsų pirmtakų, bet jie yra tikrai vertingi, nes mes juos darome savaip ir savo pačių pastangomis.

V. Lepeškienė (1996, p. 41) teigia, jog „tik save pažindamas, atrasdamas ir priimdamas savo stipriąsias puses, o ne nuolat dairydamasis į šalis, ieškodamas pritarimo ir lygindamas save su idealiu pavyzdžiu, mokytojas gali tapti laisvai *aktualizuojantis* savąsias galias, kūrybiškas“.

Švietimo gairėse (2003, p. 15) rašoma, kad „žinių visuomenėje esmingai keičiasi pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi talkininkas, patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių žinių šaltinių. Jo priedermė – kuo daugiau padėti mokiniams ir juos palaikyti savarankiško mokymosi kelyje, taip pat rūpintis nuolatiniu savo pačių mokymosi.“

Atvirame šiandienos pasaulyje mokytojas turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti.

Dabartis mokytojo profesijai kelia iš esmės naujus socialinius, pedagoginius ir dalykinius reikalavimus. Mokytojui tampa būtina kur kas platesnis bendrasis ir dar labiau specializuotas dalykinis išsilavinimas. Dabarties mokykloje mokytojas privalo tapti savarankiškų mokymosi procesų moderatoriumi. Jis turi gebėti plėsti socialines mokyklos funkcijas, bendradarbiaudamas su kolegomis, mokiniais bei tėvais projektuoti ir nuolat tobulinti ugdomąją mokyklos veiklą jam būtini geri informaciniai ir komunikaciniai įgūdžiai, reikalinga šiuolaikinė socialinė kompetencija, geras orientavimasis šiandieninėje švietimo kaitoje, aktyvi ir savarankiška pilietinė laikysena“.

Pedagogo profesijos prestižą didele dalimi lemia ir jos atstovų požiūris savo gyvenimo kokybę. Įgyta profesija ir gyvenimo kokybe patenkintas žmogus kuria pozityvią aplinką ir atvirkščiai. Mokyklos aplinką sukuria ten dirbantys pedagogai. Todėl mokytojų požiūris į pedagogo profesiją, į pedagogų vaidmenis yra ir bus vienas iš svarbiausių aspektų, kurių būtina įvertinti formuojant švietimo politiką. Tad tiriamos problemos aktualumą lemia pedagogų vaidmenys šiandieninėje visuomenėje svarbumas. Tyrimas orientuotas į mokytojų, studentų bei moksleivių (5 ir 9 klasių) požiūrį ir nuomonę apie mokytojų vaidmenis, kurie yra taikomi pedagoginiame darbe. Tad šiame darbe analizuojant pedagogo kaip ugdytojo tapumą bei vaidmenis, galima visapusiškai įvertinti jo orientaciją savyje bei šiandieninėje visuomenėje.

Vadinasi **tyrimo problema**: *kokie turi būti pedagogo vaidmenys šiuolaikinėje visuomenėje.*

Tyrimo objektas - pedagogo vaidmenys šiandieninėje visuomenėje.

Hipotezė – pedagogas turi būti gerai išsąmoninęs savo pasirinktos profesijos reikšmę, nusiteikęs dirbti pedagoginį darbą ir tai leis jam atlikti įvairius vaidmenis šiandieninėje visuomenėje.

Darbo tikslas - ištirti pedagogo vaidmenis šiandieninėje visuomenėje.

Šiam tikslui įgyvendinti iškeliami tokie **uždaviniai**:

- išsiaiškinti pedagogo vaidmenis, apibūdintus mokslinėje literatūroje;
- išsiaiškinti, kokios yra pedagogo prigimtinės ir įgyjamos savybės, kokios gali būti pavojingos pedagogo iliuzijos;
- išsiaiškinti pedagogų, studentų ir mokinių požiūrį į šiandieninio pedagogo vaidmenis visuomenėje;

Tyrimui naudojami šiuos **tyrimo metodus**:

- mokslinės literatūros analizė;
- anketinė mokytojų, studentų ir mokinių apklausa;
- kiekybinė ir kokybinė atlikto tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo etapai

1. 2005-2006 m. studijuojama pedagoginė, psichologinė, filosofinė, sociologinė metodologinė literatūra ir Švietimo ir mokslo ministerijos dokumentai nagrinėjamu klausimu.

2. Sudaromas tyrimo instrumentas, metodika ir tikslinama tyrimo hipotezė.

3. 2006 m. pavasarį atliekama studentų, mokytojų ir mokinių anketinė apklausa.

4. Tikrinama hipotezė, formuluojamos išvados ir rekomendacijos.

Tyrimo atskleistas tiriamųjų pedagogų, studentų bei mokinių požiūris į mokytoją, į jo kompetencijas bei vaidmenis. Mokslininkų pateikti pedagogų vaidmenys lyginami su tais, kuriuos mokytojai atlieka šiandieninėje realybėje.

Tyrimo imtis ir metodika

Tyrimo dalyvavo Kaišiadorių A. Brazausko vidurinės mokyklos Žaslių vidurinės mokyklos ir jos skyrių bei Paparčių pagrindinės mokyklos 225 tiriamieji: 150 mokinių (70 devintokų, 80 penktokų), 75 mokytojai. Taip pat buvo apklausta 80 Šiaulių universiteto studentų: 35 dailės ir technologijų specialybės II kurso studentai, 15 filosofijos ir visuomenės mokslų specialybės V kurso studentai, 17 fizikos ir kitų gamtos mokslų specialybės III kurso studentai, 13

matematikos ir informatikos specialybės III kurso studentai.

Visoms trimis respondentų grupėms buvo pateiktos mišraus tipo anoniminės anketos. Mokytojams, studentams ir moksleiviams buvo pateiktos anketos, kurias užpildė individualiai, atsakydami į klausimus. Pildymo laikas nebuvo ribojamas. Mokytojams ir studentams buvo pateikti beveik vienodi klausimai. Jų teirautasi apie mokytojų vaidmenis, jų požiūrį į pedagoginį darbą bei koks turėtų būti pedagogas šiandieninėje visuomenėje. Taip pat buvo apklausti ir moksleiviai. Anketose teirautasi apie juos mokinančius pedagogus bei jų vaidmenis, moksleivių požiūrį į pedagogus popamokinėje veikloje bei koks turėtų būti šiandieninis mokytojas. Mokytojų, studentų ir moksleivių apklausos anketos pateikiamos prieduose (žr. 1, 2, 3 priedus).

Darbo struktūra: Darbas susideda iš įvado, teorinės dalies, praktinės dalies, išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo, priedų.

Darbą iliustruoja 18 paveikslų ir 14 lentelių. Bendra darbo apimtis 74 puslapiai (be priedų).

PEDAGOGO VAIDMENŲ CHARAKTERISTIKA

MOKSLINĖJE LITERATŪROJE

1. 1. Retrospektyvus žvilgsnis į Lietuvos mokytoją 1918-2006 m.

J. Laužikas (1974, p. 36) teigia, kad „kuriantis savarankiškai Lietuvos valstybei, susirūpinta ne tik aukštesniųjų mokyklų steigimu bet ir tinkamu joms mokytojų rengimu. Pirmaisiais metais mokykloms ypač trūko gerų, pedagoginiam darbui tinkamų mokytojų. 1918-1940m. m. aukštesniosiose mokyklose dirbo turinčių aukštąjį išsilavinimą- 28 %, aukštesnįjį- 64%, nebaigusių aukštesniosios mokyklos - 8% mokytojų“.

Knygoje „Lietuvos mokykla“ (1919 - 1920, p. 125) rašoma, kad „švietimo ministerija nuo pat savo veiklos pradžios rūpinosi mokytojų poreikio patenkinimu, jų kvalifikacijos tobulinimu ir naujų parengimu. Ministras viešai kreipėsi į visus grįžusius į savo kraštą mokytojus, kad jie neieškotų lengvesnio ir pelningesnio darbo kitose įstaigose, bet pasišvęstų kilniam pedagoginiam darbui. Švietimo ministerija, siekdama pagilinti mokytojų žinias bei patobulinti jų pedagoginę kvalifikaciją, 1919 m. organizavo vasaros kursus Kaune. Šie kursai veikė iki 1920m“.

R. Motuzas (1995, p. 12) savo knygoje rašo, kad „pedagogų parengimo sąlygos pagerėjo 1992 m. įkūrus Lietuvos universitetą. Nepriklausomos Lietuvos įsitvirtinimo ir įsikūrimo laikotarpiu buvo sprendžiamos ne tik mokytojų aprūpinimo mokytojais, bet ir jų kvalifikacijos tobulinimo bei rengimo problemos. Vidurinėse bei aukštesniosiose mokyklose mokytojų skaičius augo, nes sparčiai plėtėsi ir mokyklų tinklas. Švietimo ministerija 1924m. buvo nustatytas mokyklos cenzas, kurį privalėjo turėti aukštesniųjų ir vidurinių mokyklų mokytojai. Po „vidurinių mokyklų įstatymo“(1937m.) jie galėjo įsigyti jaunesniojo mokytojo, mokytojo ir vyresniojo mokytojo vardus. Jų suteikimas priklausė nuo išsilavinimo, pedagoginio darbo stažo bei ugdymo patirties“.

P. Skardžius (1937, p. 89) rašo, kad „po švietimo reformos labiau susirūpinta mokytojų darbo sąlygų ir parengimo pagerinimu. 1937 m. paskelbtos naujos vidurinės mokyklos cenzo taisyklės, kuriose išdėstyti reikalavimai jaunesniojo mokytojo, mokytojo, ir vyresniojo mokytojo vardams suteikti. Čia didesnis dėmesys kreipiamas į mokytojų rengimą, kuris orientuotas ne į žinias, dalyką, o į pedagoginį ir metodinį pasiruošimą“.

Tačiau R. Motuzas (1995, p. 204) teigia, kad vis dėlto „Lietuvos kultūros ir švietimo istorijoje svarbus vaidmuo tenka mokytojui, jo asmenybei. Švietimo ministerija nuo pat savo įsikūrimo rūpinosi jų poreikio patenkinimu, profesine branda ir ekonomine padėtimi.

Svarbiausia mokytojų rengimo įstaiga buvo Lietuvos universitetas. Dalyko, metodikos žinioms pagilinti, susipažinti su naujausiomis pedagoginėmis idėjomis ir metodais rengiami kursai, pedagoginės dienos, savaitės, konferencijos ir kongresai. Mokytojų visuomeninės organizacijos ugdė pedagogų atsakomybę dėl tautos mokyklos ateities, iniciatyvą, dorovinę ir tautinę savimone, skatino kultūrinę pažangą ir visuomeniškumą“.

O. V. Rajeckas (2001, p. 20) knygoje rašo, jog „nuo 1940 metų Lietuvą prievarta įjungus į TSRS sudėtį, mokyklų sistema buvo keičiama pagal Tarybų Sąjungos pavyzdį, įjungta į bendrą šalies sistemą. Nors švietimo sistemoje buvo nemažai autoritarizmo, ideologizavimo, nacionalinės sąmonės slopinimo ir kt. neigiamų elementų, švietimas sparčiai plėtojosi. Nuo 1960 metų įvedamas privalomas aštuonmetis mokymas, po kelerių metų pradėta pereiti prie visuotinio vidurinio mokslo, didėjo studentų, sparčiai daugėjo ikimokyklinių ir papildomo ugdymo įstaigų, buvo vykdoma gana griežta mokyklinio amžiaus vaikų apskaita, siekiant, kad iki 16 metų būtinai mokytųsi. Nuo 1988 metų pradėta Lietuvos švietimo pertvarka, o po 1990m., atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, iš esmės keičiasi ir švietimo sistemos struktūra, ir mokymo turinys, ir visa mokyklų darbo organizacija, jų veiklą demokratizuojant ir humanizuojant. Mokytojams sudarytos galimybės individualizuoti ugdymo turinį. Įdiegtas visuotinis mokytojų atestavimasis sudarė galimybes atnaujinti dirbančiųjų mokytojų kvalifikaciją. Tačiau ypač opi mokytojų profesinės kompetencijos problema. Pedagogų rengimo sistema iki šiol nesuderinta su mokykloje vykstančia kaita. Dabartinėje švietimo sistemoje stengiamasi mokytojo profesiją modernizuoti, ruošti mokytoją darbui žinių visuomenėje“.

1. 2. Pedagogai klasikai apie pedagogo asmenybės bruožus

V. Voveris (1990, p. 45) teigia, jog sąvokos „asmenybė, žmogus, asmuo, individas - dažnai vartojamos vienareikšmiškai, nors jos toli gražu netapačios. Asmenybe negimstama. Ja tampa žmogus, asmuo, kai jo vertybinių orientacijų sfera bei požiūris į savo profesinę veiklą, visą aplinką įgauna pozityvią socialinę kryptį ir susiformuoja į vientisą stabilią sistemą. Mokytojo asmenybės bruožai daugiausia išryškėja profesinėje veikloje ir darbe. Būtent čia geriausiai gali atsiskleisti jos gebėjimai bei talentas, kryptingumas, valios ir charakterio geriausieji ypatumai. Būtent čia formuojasi mokytojo asmenybės bruožai“.

A. Dystervėgas (1988, p. 53) „teikia didelę reikšmę teisingam metodui, bet griežčiau pabrėžia mokytojo vaidmenį mokyme. Jo manymu, mokytojas turi pasižymėti tauriomis moralinėmis savybėmis, turėti tvirtą valią ir turėtų pilietinės drąsos. Didelę auklėjamąją reikšmę A. Dystervėgas teikia asmeniniam mokytojo pavyzdžiui“.

Daugelis įžymių intelektualų net dabar ieško atsakymų į klausimus, būtent koks turi būti mokytojas ir kokie turėtų būti jo asmenybės bruožai. Mokytojams jau nuo senų laikų buvo keliami labai daug reikalavimų. G. Butkienės, A. Kepalaitės knygoje „Mokymasis ir asmenybės brendimas“ (1996, p. 59) paminėta, kad antai „Sokratas reikalavo, kad mokytojai turėtų nepriekaištingą autoritetą ir būtų mokinių mylimi. J. A. Komenskis vertino mokytojų labai didelį dorovingumą, išsilavinimą, meilę pedagoginiam darbui ir vaikams, veiklumą ir energingumą, mokytojų mokėjimą, galėjimą ir norėjimą mokyti. K. Ušinskas - mokytojo asmenybės pavyzdį mokiniams. N. Krupskaja - tvirtą mokslo pagrindų žinojimą, meistrišką mokymo medžiagos įvaldymą, nuodugną ugdytinio asmenybės pažinimą. D. J. Kerchenšteineris nurodo tokius svarbiausius asmenybės bruožus: mokytojo teigiamas nusiteikimas ugdant asmenybę, žinant, kokia ji turi būti galutiniame rezultate. Jis akcentuoja ugdomojo poveikio pastovumą, valingą brandinimą tų vertybių, kurias norima išugdyti auklėtojo tarnavimą visuomenėje. A. Maslow teigia, kad mokytojas turi sudaryti sąlygas jaunam žmogui suvokti savo tikruosius troškimus, bei sugebėjimus ir išmokyti išreikšti juos gyvenime. Jis vertingu asmenybės bruožu laiko „žinojimą, ką jam reikia daryti,- tai atrasti, kas jis iš tikrųjų yra, nes pažinti savo paties prigimtį, reiškia pažinti visų žmonių prigimtį apskritai. Žmogus kuo daugiau žinodamas apie savo paties prigimtį, giliausius norus ir siekimus, lengviau pasirenka vertybes“.

„Teigiama, kad labai svarbus mokytojo asmenybės bruožas - talentas. Tai tarsi sudėtingas asmenybės savybių kompleksas. V. Voveris (1990, p. 28) išskiria pagrindinius pedagogo bruožus:

- asmenybės išsilavinimo ir gebėjimų įvairiapusiškumas;
- savo gebėjimų suvokimas ir kryptingas ugdymas;
- gebėjimų ir charakterio bruožų darna (valios ypatybės, ryžtingas gyvenimo tikslų siekimas).

Būtina sąlyga atskleisti ir plėtotis talentui - veikla ir visų pirma profesinė veikla, atitinkanti individo interesus, polinkius ir gebėjimus, reikalinga visuomenei. Talentą subrandina darbas. Tik darbo praktiku laistytais keliais jis ateina“.

G. Butkienės A. Kepalaitės (1996, p. 24-61) paminėti psichologai C. Rogers ir A. Combs teigė, „pagrindas yra vientisa asmenybė, žmogų išryškino kaip esybę, apdovanotą laisve, kūrybinėmis galiomis, sąmoningumu, poreikiu suteikti savo buvimui dvasinę prasmę. Asmenybės esmė - žmogaus dvasinė prigimtis, kurios turinį sudaro vidinė išmintis, meilė ir gera valia. Tuo kiekvienas žmogus yra vertybė, jo asmenybė - nepakartojama, unikali.

C. Rogersas tvirtina, kad „jeigu žmogui leidžiama pasirinkti, jis visuomet pasirenks augimą

ir plėtrą, o ne stovėjimą vietoje ar judėjimą atgal, nes jį nuolat žadina savęs aktualizavimo tendencija, glūdinti pačioje žmogaus prigimtyje. Asmenybė tobulina savo charakterį, mąstymo būdą, įsitikinimus, neleidžia pasireikšti kai kuriems temperamento bruožams, plečia savo patirtį pageidaujama kryptimi. Asmenybė yra tokia kokią pati save padaro. Vadinasi, ji gali pradėti tikėti Dievu arba būti laisvamane, arba praktiška. Ji gali surasti sau visiškai naują kryptį, tačiau eiti visais keliais iš karto ir išlikti negali. Dėl to žmogui privalu žinoti visus kelius, kad galėtų sąmoningai apsispręsti. Sąmoningai pasirinkti kryptį gali tik tas, kas turi apibrėžtus kriterijus arba ataskaitos sistemą. Aiškios vertybės ir aiškūs principai neleidžia žmogui sau prieštarauti, save teigti ar neigti, kurti ar griauti“.

V. Suchomlinskis (1988, p. 19) teigia, kad „svarbus asmenybės bruožas yra kūrybiškumas. Ieškojimas kaip išvengti mokymo sustingimo, monotonijos, o kartu ir pedagogo dvasinio sustingimo - tai tas kelias į pedagoginį kūrybiškumą. Visi mokslininkai pripažįsta, kad viena būdingiausių žmogaus taip pat ir mokytojo asmenybės savybių yra jos individualybė, kuri išreiškia individo psichikos savitumą, unikalumą. Tai individo savybių skirtumų, palyginti su kitais individais, visuma, apibudinanti jį kaip nepakartojamą, vienkartinę būtybę. Kiekvienas organizmas yra tam tikra individualybė, produktyviai pasireiškianti sau ir visuomenei naudingoje veikloje“.

Sakoma, kad geru pedagogu reikia gimi. Iš tikrųjų, įvairioje pedagogo veikloje, visų pirma organizuojant mokymo procesą, didelės reikšmės turi pedagogo asmenybės bruožai, jo kūrybiškumas, savotiška pedagoginė nuojauta, vadinamoji „pedagoginė gyslelė, t.y. pedagoginis pašaukimas. V. Rajeckas (2001, p. 20) pedagoginį pašaukimą apibūdina taip „asmenybės charakterio ir motyvacinių savybių visumą, reikalingą pedagoginiam darbui, suprantant šią veiklą kaip savo gyvenimo paskirtį. Šis pašaukimas – lyg vidinė pedagogo profesijos pusė, kurią sąlygoja poreikis bendrauti su jaunimu, meilė mokiniams. Labai reikšmingas pedagoginio pašaukimo bruožas ir gebėjimas bendrauti, tam tikro saiko jausmas, kas paprastai vadinama pedagoginiu taktu.

Toks mokytojas, kuriam būdingas pašaukimas, ypač kai turi pedagoginių žinių ir domisi ugdymo mokslu, gana greitai suranda reikiamas poveikio priemones bei būdus, nesunkiai moksleivius paveikia ir nukreipia jos norima linkme, įgyja jų pasitikėjimą“.

Ir vis dėl to kiek žmonių beklautume, turbūt visi susimąstytume, kas gi iš tikrųjų turėtų būti mokytoju. Kuo būtent jo asmenybė skiriasi nuo kitų profesijų. Daugelis žmonių bando išskirti tik mokytojams būdingiausius bruožus. Tačiau sutinku su I. Kanto mintimi, jog daugiau gilindamiesi į žmonių išsakytas mintis, galime rasti ne tik sutampančių idėjų, bet ir visiškai skirtingų. Visi būsimieji ir esami pedagogai turėtų turėti dvi būdingiausias savybes. Vienos iš jų - Dievo duotos iš prigimties, o antrosios įgyjamos ruošiantis pedagoginiam darbui.

V. Voveris (1990, p. 96) teigia, kad „nė vienas mokytojas nesugebės tinkamai ruošti gyvenimui, ugdyti jaunosios kartos be meilės savo ugdytiniams ir pakantumo jiems. Tai yra svarbiausios savybės, kurias mes atsinešame gimdami. Jeigu vaikai tau nemieli, jeigu esi nepakantus jiems, jeigu netraukia prie jų, neik į pedagogus, nors pasirengęs ir daug ko gražaus galėtum pedagoginėje veikloje sumanyti; dėl meilės, pakantumo vaikams stokos nepavyks bendrauti ir įgyvendinti sumanytų planų.

Be prigimtinių savybių, sąlygojančių bendravimą su ugdytiniais, paminėtini ir temperamento vyraujantys bruožai: manytume, kad melancholikui, flegmatikui bendrauti sekasi sunkiau. Bet tą bendravimo sunkumą išperka meilė ir pakanta savo ugdytiniams.

Meilės nereikia primygtinai demonstruoti; demonstruojama meilė dažnai esti veidmainiška. Tą vaikai labai greitai perpranta. Meilės vaikams gali ir nerodyti, tik turėk ją, tai patys vaikai matys. Įgyjamos savybės pedagogo savastimi tampa per išsimokslinimą ir patyrimą, t.y. per pedagoginį pasirengimą“.

Per išsimokslinimą įgyjamos savybės sąlyginai V. Jakavičius (1996, p. 101) skiria į dvi grupes – bendražmogiškąsias ir profesines. „Bendražmogiškos svarbiausios savybės: dorovingumas, dvasingumas ir intelektualumas. Tyrą dvasią turintis pedagogas savo dvasios saitais gali lengvai susiliesti su mokinių dvasia. O tada bendravimas taps visiškai kitokiu, tada mokytojas sueis į dvasinį kontaktą su mokiniu. Kiekvienas ugdytojas turi nuolatos vadovautis visuomenėje nusistovėjusiomis dorovės normomis. Vis nauja, ateinanti karta, kartu su savimi atsineša ir skirtingas normas, pažiūras ir išsilavinęs žmogus, toks kaip mokytojas, sugebės pasirinkti kas yra gera ir kas yra bloga, kuo jis gali vadovautis gyvenime, o ko reikėtų atsisakyti. Svarbu, kad jis pats suprastų, kas yra dorovinga, ir mokėtų tai įdiegti savo ugdytiniams.

Per pedagoginį pasirengimą mokytojas įgyja ir profesinių savybių. Jos įgyjamos per pedagoginį išsimokslinimą ir pedagoginį patyrimą. Tai:

- pirma suprasti savo veiklos pedagoginę prasmę - padėti skleisti asmenybei mokslinant, lavinant ir auklėjant;
- antra - pažinti ugdytinį ir suvokti mokyklos vaidmenį tarp kitų ugdymo institucijų;
- trečia - suprasti ugdymo reiškinį ir jį sąlygojančius veiksniai;
- ketvirta - žinoti ugdymo tikslą, sudėtinę dalį ir tuo grįsti pedagoginę veiklą;
- penkta — žinoti mokomosios ir auklėjamosios veiklos mechanizmus ir metodiką.

Per pedagoginį patyrimą reikia įgyti atitinkamų mokėjimų:

- o mokėti analizuoti ugdomąjį: apibūdinti jo fizinį, psichinį ir socialinį išsivystymą, jausti

jo būsenas, vidinį pasaulį; nustatyti grupės išsivystymo lygį, vyraujančias nuomones, santykius. Mokėti nustatyti savo ir kitų ugdymo klaidas ir jų priežastis;

- o mokėti planuoti ugdomąją veiklą: numatyti ugdymo uždavinius, grupės ir kiekvieno nario mokymosi galimybes, reikalingas priemones;

- o mokėti parinkti tinkamiausius mokslinio, lavinimo ir auklėjimo būdus ir sugebėti juos kūrybiškai panaudoti;

- o mokėti priderinti savo nuotaiką, aprangą, elgseną prie grupės;

- o ugdyti pedagoginę techniką: išmokti pedagoginio takto, sugebėti vertinti ugdytinių nuotaikas ir nukreipti jas norima linkme, matyti kiekvieną grupėje, sudaryti džiaugsmingą ir kūrybingą darbo nuotaiką, greitai susiorientuoti konfliktinėse situacijose ir rasti išeitį, raiškiai ir emocionaliai kalbėti.

Aptartos savybės, ypač - dorovingumas, intelektualumas, pedagoginis taktas - padeda pelnyti pedagogui autoritetą visuomenėje, o tai savo ruožtu padeda lengviau bendrauti su tėvais, kitų institucijų ugdytojais telkiant jų pastangas ugdytinių labui“.

1. 3. Pedagogo vaidmenys

Lietuvos mokytojų rengimo programoje skiriama nemaža dėmesio mokytojo vaidmenims, kuriuos pedagogas gali tinkamai atlikti tik pasirengęs per pedagoginę praktiką ir socialinio rengimo patybas. R. Malinauskas (1998, p. 77) rašo, kad „yra pabrėžiami dėstytojo, auklėtojo (vadovo), organizatoriaus, tėvų patarėjo, kolegos bendradarbio vaidmenys. Pagrindinė rengimo atliktiniuos vaidmenis priemonė – jis pats. Jis turi vertinti save: charakterį, sugebėjimus, motyvus, interesus. Pedagogas – tai žmogus, turintis išdrįsti paaiškinti savo požiūrį į dėstomą dalyką, sugebėjimus ir vertybes. Mokytojas – dalyko dėstytojas – naujas žinias turi pateikti taip, kad jos būtų suprantamos ir lengvai suvokiamos. Pagrindiniai auklėtojo bruožai – pagarba vaiko asmenybei, pasiryžimas sudaryti kuo geresnes sąlygas jam tobulėti ir išnaudoti savo galimybes. Svarbiausia – įtikinti mokinius, kad mokydami jie nuolat tobulėja. Mokytojas – kolega bendradarbis – turi sukurti abipusiu pasitikėjimu grindžiamą darbo atmosferą. Pedagogas atlieka organizatoriaus vaidmenį, kai entuziastingai dirba, gyvena pedagoginėmis vertybėmis ir siekia jas įgyvendinti nepamotinėje veikloje. Mokytojas gebės atlikti tėvų patarėjo vaidmenį, jeigu gebės sėkmingai bendrauti ir bendradarbiauti, bus objektyvus ir taktiškas“.

Žinodamas savo pašaukimo reikšmę, pedagogas dar turi suvokti, koks jo vaidmuo mokykloje, klasėje, tarp mokinių. G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996, p. 83) teigia, kad „mokykloje mokytojas atlieka keletą svarbių vaidmenų: klasės lyderio, dalyko mokytojo, auklėtojo, patyrusio

ir pasitikėjimą keliančio vyresnio draugo.

Kaip *klasės lyderis*, mokytojas yra atsakingas už psichologinį klasės klimatą. Tai priklauso nuo bendravimo su mokiniais stiliaus. Paprastai yra skiriama mokytojas autoritaras, kuris valdo jėga ir siekia, kad vaikai paklustų taisyklėms, mokytojas demokratas, kuris dalijasi valdžia su vaikais, ir mokytojas nuolaidžiautojas, kuris valdžią atiduoda į klasės rankas. Be to, mokytojas yra atsakingas už tinkamą mokinių elgesį klasėje bei pažiūras į bendraklasius, mokomą dalyką, mokyklą, socialinius reiškinius. Kaip klasės lyderis, mokytojas turi protingai panaudoti savo autoritetą, ugdyti vaikų savikontrolę ir tinkamą elgesį, atsižvelgdamas į jų poreikius ir modeliuoti neprietaringas pažiūras į bendraklasius, dalyką, mokyklą, socialinius reiškinius.

Mokytojas dalyko dėstytojas dirba dviem lygiais. Rengiasi pamokai, planuodamas mokymo temą, perteikimo būdus, išmokto dalyko įvertinimus ir perteikia medžiagą, konkrečiai bendraudamas su mokiniais. Kaip pastarojo vaidmens atlikėjas, mokytojas turi būti lankstus ir atsižvelgti į mokinių poreikius, situaciją, akla neprisirišti prie plano.

Mokytojas auklėtojas didžiausią dėmesį turi atkreipti į patį save, suprasti patį save. Nes kiek mokytojas supranta savo elgesio poveikį kitiems, tiek jis supras ir savo auklėtinius. Save suprasti gali padėti reguliari savo pedagoginio darbo analizė, apmąstymas, galbūt net pedagoginis dienoraštis; tai padėtų įsisąmoninti savo stipriąsias ir silpnąsias ypatybes. Tik mokytojas, priimęs ir gerbiąs save, gali priimti ir gerbti savo mokinius. Pagarba mokiniams, anot R. Dreikurso, išreiškiama skatinant ir drašinant juos, pasitikint jais kaip asmenybėmis, o ne pagal tai, kaip jie elgiasi ar dalyvauja mokymesi.

Mokytojas kaip vyresnis draugas (mentorius) yra unikalus tuo, kad atsiranda natūraliai ir atskirai nuo mokymosi, reiškiasi įvairiose gyvenimo srityse ir apima platų interesų ratą. Mokytojo ir mokinio tarpusavio ryšys yra toks glaudus, kad mokytojas gali turėti įtakos mokinio gyvenimo kryptčiai, dvasiniam gyvenimui. Toks mokytojas gali būti mentoriumi ir savo jaunesniems kolegoms“.

Autorė R. Arends (1998, p. 416) teigia, kad „tam tikros normos, detalios nusakančios, kaip turėtų būti atliekamas koks nors darbas, yra vadinamos vaidmeniu. Pavyzdžiui, mokytojo vaidmuo apima normas, susijusias su tuo: 1) kaip mokytojais turėtų elgtis su mokiniais ir mokiniai su mokytojais; 2) kaip mokytojais turėtų sąveikauti vieni su kitais ir su direktoriumi; 3) koks turėtų būti mokytojų vaidmuo, nagrinėjant mokyklos problemas ir priimant sprendimus. Tai, kaip tam tikroje socialinėje aplinkoje įvairūs vaidmenys yra susiję tarpusavyje, vadinama vaidmenų sistema. Mokykloje vaidmenų ir vaidmenų sistemų mokomasi bei išmokstama vieniems su kitais bendraujant.

Daugelis mokytojo vaidmens aspektų yra aiškūs ir paprasti. Mokytojai turėtų mokinius mokyti akademinį dalyką ir įvertinti mokinių pažangą. Tačiau kai kurie mokytojo vaidmens aspektai nėra tokie aiškūs, o su jais susiję lūkesčiai kartais esti prieštaringi“.

E. Kjærgaard, R. Martinėnienė (1996, p. 52) teigia, kad „amžių sandūroje keisis mokytojo darbas. Tad mokytojas turės keisti savo vaidmenį: nustoti „pilstyti“ žinias į moksleivių galvas, o užuot tai daręs, gaus laiku pasirūpinti reikalingomis „trašomis“, kad vaikai išugdytų visas gamtos jiems dovanotas galias.

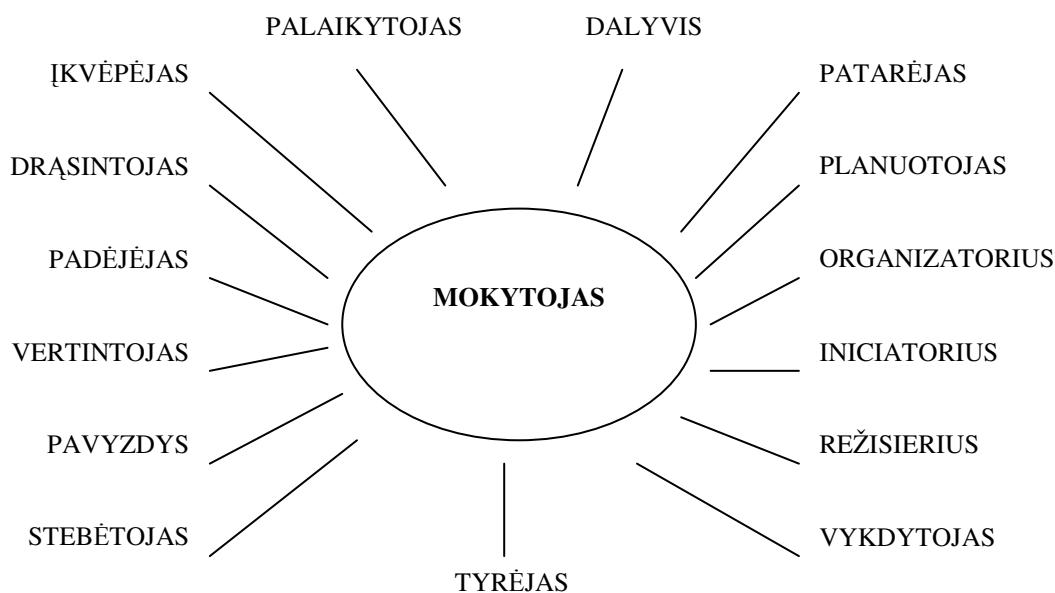
Šiuolaikinė pedagogika moko mus vieno labai svarbaus dalyko: niekas, nė vienas mokytojas negali kitų ko nors išmokyti, bet jis gali sukurti situacijas ir taip organizuoti veiklą, kad moksleiviai patys ko nors išmokytų. Todėl mokytojams svarbu suvokti, kad jie neturi prievarta brukti žinių, nes dalis informacijos po kurio laiko nebeturės jokios vertės.

Kitame šimtmetyje mokytojas ne tik privalės žinoti darbo rinkos padėtį, bet ir numanyti, ką jo moksleiviai turės žinoti, gyvendami šiame naujame pasaulyje, technologijos ir informacijos visuomenėje. Mokytojas turi suvokti skirtumą tarp savęs ir savo moksleivių kaip individų. Jeigu jis klaida veikia visa, ką jis daro. Tai tinka net ir jauniems mokytojams, nes pasaulis sparčiai keičiasi“.

Mokytojo vaidmuo mokantis bendradarbiaujant

Klasėje didelę įtaką turi mokytojo elgesys, nes paprastai tik mokytojas sprendžia, kaip kurti klasėje aplinką, skatinančią bendrauti ir bendradarbiauti. Grupinio darbo kokybė taip pat daugiausia priklauso nuo mokytojo. Žinoma, mokytojas - ne užduoties atlikėjas, bet veiklos organizatorius, pagalbininkas ir patarėjas. Jis padeda mokiniams patiems atrasti naujus dalykus, prirėkus parodo ėjimo kryptį, tačiau kelią mokiniai turi nueiti patys.

E. Kjærgaard ir R. Martinėnienė (1998, p. 49) apie mokytojo vaidmenį rašo, kad „mokytojas, kuris vadovaujasi sava metodika, nebetraktuojama kaip žinių šaltinis, kaip asmuo, kuris pasako, kas kalbės, darys taip, o ne kitaip, ir nesprendžia už kitus“. Autorių M. Teresevičienės ir G. Gedvilienės (1999, p. 78) „jautraus ir suprantančio mokinio poreikius, išmanančio mokymo procesą mokytojo vaidmenį galime pamatyti šiame paveikslėlyje:

1 pav. Mokytojo vaidmenys (pagal Gedvilienę, Teresevičienę, 1999)

Retkarčiais mokytojas turi keisti savo vaidmenį: nustoti pilti žinias į mokinių galvas, o vietoj to pasirūpinti reikalingomis „trašomis“, kad vaikai išugdytų visas gamtos jiems dovanotas galias. Tam labai svarbu tinkamai pasirinkta metodika bei metodai, kurie būtų orientuoti į vaiko laisvą, nesuvaržytą mokymąsi. Vienas iš tokių būdų ir metodų būtų darbas grupėse. Siekdamas, kad darbas grupėse būtų tikslingas ir efektyvus, autorių nuomone, mokytojas pirmiausiai turi nuspręsti ir suplanuoti:

- » konkrečius mokomuosius akademinus bei socialinius tikslus;
- » mokymo turinį;
- » mokinių suskirstymą į grupėles būdą;
- » grupelių dydį;
- » patalpos paruošimą;
- » mokomosios medžiagos paskirstymą;
- » akademinį ir socialinį vaidmenų paskirstymą.

Kartais bendradarbiavimo procesas gali būti vertinamas dvejopai: vieniems jo ypatumai atrodo kaip privalumas, kitiems - kaip trūkumas. Tačiau kruopščiai planuojant grupių darbą, potencialias problemas galima numatyti ir įveikti“.

Mokytojo vaidmenys į vaiką orientuotoje klasėje

K. B. Walsh (1998, p. 55) teigia, kad „mokytojo pareiga - sukurti aplinką, skatinančią

intelektinę ir emocinę vaiko sklaidą. Tai atliekame įvairiai, atmindami, jog kiekvieną akimirką - ar tai būtų klasės susirinkimas, pokalbis mažoje grupėje, ar individualus bendravimas - galima panaudoti ugdymui. Klasėje mokytojas atlieka įvairius vaidmenis:

- o priima sprendimus;
- o padeda mokytis;
- o stebi ir vertina vaiko mokymąsi;
- o yra sektinas pavyzdys.

Šiuos vaidmenis dar būtų galima pavadinti mokytojo pareigomis; jos yra būtinoji dalis to, ką turi padaryti mokytojas į vaiką orientuotoje klasėje, kad būtų patenkintos vaikų reikmės ir skatinama jų raida. Šie vaidmenys suteikia mokytojui daug galių. Kai mokytojai suvokia šių vaidmenų reikšmę ir įsijaučia į juos, ugdymas tampa sėkmingas, dinamiškas, kūrybiškas ir orientuotas į vaiką. Daugeliui mokytojų šie vaidmenys atrodo nauji, tad reikia jų išmokti ir įtvirtinti praktiškai. Ilgainiui vaidmenys pasirodo natūralūs ir įprasti“.

Sprendimus priimantis mokytojas. Autorius (1998, p. 60) taip pat teigia, kad į „vaiką orientuotose klasėse mokytojas turi nuolat priimti sprendimus. Kiekvieną dieną jis priima daug įvairiausių sprendimų, nuo kurių priklauso, kaip vaikai mokosi ir suvokia save kaip mokinius. Mokytojas mato:

- » fizinę aplinką. Fizinė aplinka yra mokomoji vaikų laboratorija;
- » priemonės. Priemonės yra mokomosios programos įrankiai;
- » dienotvarkę. Mokytojai sprendžia, kiek laiko skirti įvairioms mokymosi sritims ir kaip lanksčiai keisti dienotvarkę;
- » mokinių bendruomenę. Sudarydami programą, mokytojai turi parinkti tokią veiklą, kuri padėtų vaikams mokytis drauge.

Priimdami šiuos sprendimus, mokytojai plečia ugdymo turinį. Tvarkydami klasės interjerą, išdėstydami mokymosi priemones, sudarydami dienotvarkę ir kurdami bendruomenę, mokytojai sprendžia, kaip ir ko vaikus mokyti. Taigi, viską ką mokytojai daro ir kokius sprendimus priima, tiesiogiai susiję su mokomąja programa, nes tai susiję su mokymusi. Anksčiau mokytojai patys mažai ką sprendavo klasėse. Nors tuometinę jų veiklą galima apibūdinti kaip darbą klasėje, kur vyrauja mokytojas, iš tiesų mokytojas turėjo labai nedaug teisių ko nors spręsti. Galbūt galėdavo susodinti vaikus tokia tvarka, kokia jam patikdavo, arba numatyti, kokių dainų klasėje mokysis, tačiau tai nebuvo svarbiausi - strateginiai - sprendimai, lemiantys vaikų mokymąsi. Svarbiausios mokomosios programos sprendimus priimdavo vadovėlių leidėjai, konsultantai, švietimo įstaigų vadovai ir politikai“.

Mokytojas - mokymosi pagalbininkas. Autorius K. B Walsh (1998, p. 64) teigia, kad „mokytojai yra į vaiką orientuotos klasės mokymosi pagalbininkai. Jie padeda vaikams mokytis, vadovauja, skatina ir dalijasi atsakomybe su mokiniais. Mokytojo, kaip mokymosi pagalbininko, įvaizdis nėra naujas. Jį aprašė Vygotskis, apibūdinamas kaip ugdymą ir paramą. Kai, pateikdamas klausimą arba komentuodamas, mokytojas leidžia mokiniams ku nors remtis, moko mąstyti pažangiau.

Į vaiką orientuotos klasės mokytoja atsako už lemiamus sprendimus ir būdus, kaip padėti mokytis visiems mokiniams. Jos pareiga - būti suaugusiu žmogumi, privalančiu sukurti vaikams dėmesį žadinančią, skatinančią, paremiančią ir saugią erdvę. Į vaiką orientuota klasė skiriasi nuo klasės, orientuotos į mokytoją, tuo, kad pirmuoju atveju mokytojo priimami sprendimai yra grindžiami mokinių raidos laipsniu, jų interesais ir reikmėmis. Mokytojai skatina mokymąsi, bet jo nevaldo.

Į vaiką orientuotos klasės mokytojai žino daug būdų, kaip padėti mokytis. Kai kurių jų tą daro labai natūraliai, kitiems prireikia ilgos praktikos ir apmąstyti tai, ką jie sako ir daro. Vis dėlto visiems mokytojams vertėtų žinoti, koks platus ir sudėtingas yra pagalbininko vaidmuo. Mokytojai padeda vaikams mokytis: užduodami jiems klausimus; atsakydami į jų klausimus; patardami, kaip stebėti savo pačių mąstymą ir mokymąsi; aprūpindami mokymosi priemonėmis.

Į vaiką orientuotam mokytojui visa bendruomenė yra mokymo šaltinis. Nustatęs mokinio raidos stadiją, numatydamas projektus ir veiklą mokymosi centruose, mokytojas gali sukaupti daug naudingos medžiagos, kad vaikai geriau įsitrauktų į veiklą“.

Taip pat šis autorius išskiria ir „**mokytojas kaip vaiko mokymosi stebėtojas ir vertintojas**. Mokytojai visuomet vadovaujasi *autentišku vertinimu* . tai nuolatinis vertinimas vaikams mokantis. Mokytojai nuolat stebi ir užsirašo kaip vaikas elgiasi dirbdamas vienas arba grupėje, mokydamasis, klysdamas ar mėgindamas pasitaisyti. Vaikai turi pajusti grįžtamąją mokytojų reakciją į jų mokymąsi; mokytojai kalbasi su vaikais arba raštu aptaria jų darbus. Jų grįžtamasis ryšys ypatingas, teigiamas ir naudingas.

Daugeliui mokytojų toks vaidmuo gali būti naujas ir netikėtas. Į mokytoją orientuotose klasėse tikrindami vaikų žinias, mokytojai pasikliauja testais ir namų darbais; vaikai gali būti skatinami mokytis išaukštinant „geriausius“ mokinius arba peikiant tuos, kuriems nelabai sekasi. Tokie mokytojai remiasi tikrai skaitmenine vaikų darbo vertinimo išraiška. Į vaiką orientuotoje klasėje vertinimo procesas kur kas įvairiapusiškesnis, o mokytojo vaidmuo - kur kas platesnis. Mokytojai mokosi stebėti vaikus ir nuolat vertina jų mokymąsi“ (56, p. 69).

Mokytojas - elgesio modeliuotojas. Autorius K. B Walsh (1998, p. 71) rašo, kad „mokytojas kuria klasės atmosferą. Pateikdamas klausimus, aiškindamas, organizuodamas klasės darbą, vadovaudamas jam bei atsirinkdamas mokomąją programą, mokytojas modeliuoja vaikų elgesį, juk dažnai mokytojai girdi vaikus kalbant jų balsu bei intonacija, o tai neretai juos baugina.

Mokytoja klasėje kuria tokią atmosferą, kur į kiekvieną žvelgiama pagarbiai. Iš pat pradžių pasitelkdama mokinius sudaryti klasės taisykles, mokytoja skatina suvokti klasę kaip bendruomenę, kurios kiekvienas narys imasi atsakomybės drauge su kitais. Jei mokytoja teisinga ir atvira, kiekvienas vaikas jaučiasi klasės priimtas į bendruomenę ir įvertintas, todėl lygiai taip elgsis su kitais. Mokytoja taip pat kuria vaikams problemų sprendimo modelius.

Mokytojo vaidmenys tarpusavyje susiję. Nė vienas jų nėra savarankiškas. Sudarydami mokomąją programą, mokytojai stebi mokinius, kad sužinotų, ką jų mokiniai moka ir kuo domisi. Padėdami jiems mokytis, mokytojai modeliuoja tinkamą elgesį ir požiūrį. Į vaiką orientuotos klasės mokytojai turi daug papildomų vaidmenų. Jie neišmoksta tų vaidmenų per naktį, nes tai ilgas procesas. Dirbdami į vaiką orientuotoje klasėje ir įgaudami patirties, mokytojai vis geriau atlieka šiuos vaidmenis. Jums vis labiau patiks mokytis vaikus, nes galėsite išreikšti savo individualybę ir patirsite, kad jūsų sprendimai teisingi. Užvis geriausiai jūsų darbo rezultatai atsispindės mokiniuose; jie mokysis ir ugdysis išnaudodami visą savo potencialą“.

Į vaiką orientuotoje klasėje mokytojas ne tik atlieka daug skirtingų vaidmenų, bet ir yra klasės auklėtojas. Šis mokytojo vaidmuo pasireiškia, mokinant vyresnius moksleivius dalykinėje sistemoje. F.Ivanauskienė (2000, p. 7) rašo, kad „klasės auklėtojas visų pirma turėtų pažinti mokinį kaip individą, klasės bendruomenę – kaip socialinę grupę, juos lemiančius veiksnius ir kompetetingai, atsakingi valdyti sudėtingus vaiko asmenybės ugdymo ir saviugdos procesus. Taip klasės auklėtojo veikla tampa organiška ugdymo proceso, kuris turi virsti individo saviugda ir saviaukla, dalimi. Asmenybės auginimo, švietimo, mokymo, lavinimo, auklėjimo formavimo – ugdymo – procesas sėkmingas tik tuomet, kai jis vyksta nuosekliai, tikslingai, sistemingai, organizuotai. Tačiau auklėjimas – ne vien klasės auklėtojo prerogatyva; jis yra sudėtinė kiekvieno pedagogo veiklos dalis.

Vadinasi, laisva, iniciatyvi, kūrybinga asmenybė – visų mūsų – vaikų, jaunimo ir suaugusių – bendrų ugdymo ir saviugdos pastangų siekis. Todėl koordinuoti asmens ir mokinių klasės ugdymo procesą – klasės auklėtojo paskirtis ir pareigybinė nuostata. Koordinavimas apima visas klasės auklėtojo veiklos kryptis(Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios

programos, 1997):

- darbą su ugdytiniu ir mokinių klase;
- bendradarbiavimą su klasėje dirbančiais mokytojais;
- bendradarbiavimą su mokyklos vadovais bei kitais darbuotojais;
- bendradarbiavimą su mokyklos savivaldos organais;
- bendradarbiavimą su tėvais ir visuomene.

Savo ruožtu norėdamas organizuoti, t.y. sutvarkyti į darnią sistemą, darbą su ugdytiniais, klasės auklėtojas turi:

- pažinti mokinį, jo šeimą ir aplinką;
- tirti ugdytinio gebėjimus, interesus ir polinkius;
- numatyti optimalius mokinio asmenybės ugdymo(s) tikslus;
- pakartoti šį procesą klasės bendruomenės požiūriu“.

L. Jovaiša (1995, p. 37) teigia, kad „mokinių ugdymas vyksta konkrečioje kultūrinėje – socialinėje aplinkoje, konkrečioje klasės bendruomenėje arba esant individualiems mokytojo – mokinio santykiams, dirbant su skirtingomis asmenybėmis, taikant specifiską ugdymo turinį, metodus ir būdus, atitinkamai šį procesą koreguojant, kryptingai valdant bei tobulinant“.

A. Zaukienė (2004, p. 23) straipsnyje rašo, kad „į vaiką orientuotoje klasėje mokytojas dirba įvairius darbus, atlieka daug vaidmenų: konsultanto, vadybininko, mokymosi priemonių tiekėjo. Stengdamasis, kad vaikams mokymasis būtų kuo naudingesnis, mokytojas su mokiniais kuria klasės bendruomenę, kurioje gerbiamas ir vertinamas kiekvienas narys. Supažindinsiu su keturiomis pedagogo veiklos sudedamosiomis dalimis: 1) planavimu ir pasirengimu, 2) klasės atmosferos kūrimu, 3) mokymu, 4) profesine atsakomybe. Kiekviena iš jų atspindi atskirą ugdymo proceso aspektą.

Planavimą ir pasirengimą sudaro ugdymo turinys ir pedagoginės žinios, mokinių žinios, ugdymo tikslų numatymas, priemonių atrinkimas ir demonstravimas, darnaus mokymosi proceso formavimas, vaiko išmokimo vertinimas.

Klasės atmosferą sudaro pagarbos ir tarpusavio supratimo formavimas, mokymosi kultūros ugdymas, klasės veiklos koordinavimas, mokinių elgesio valdymas, fizinės erdvės parengimas ir tvarkymas.

Mokymas apima atidų bendravimą su vaiku, klausinėjimą ir aptarimą, mokinių įtraukimą į mokymąsi, grįžtamojo ryšio mokiniams pateikimą, sugebantį prisitaikyti ir nuoširdų bendravimą. Pedagogo profesinė atsakomybė remiasi ugdymo apmąstymu, tiksliais ir nuolat pildomais

užrašais, bendravimu su šeima, indėliu į mokyklos gerovę, profesiniu tobulėjimu bei profesionalumo kėlimu“.

K. A. Hansen, R. K. Kaufmann, S. Saifer (1997, p. 215) žodžiais, „mokytojo pareiga – sukurti aplinką, skatinančią intelektinę ir emocinę vaiko sklaidą .

Mokytojai geriausiai pažįsta savo klasės mokinius. Tad į vaiką orientuotoje klasėje tuo pažinimu jie remiasi planuodami savo veiklą, priimdami sprendimus. Mokytojai priima ir specifinius sprendimus, susijusius su mokomaisiais dalykais, nagrinėjamomis temomis, matematikos, gamtotyros, visuomenės pažinimo, skaitymo ir rašymo pamokų turiniu. Jie taip pat nusprendžia, kaip integruoti ugdymo programą ir mokomuosius dalykus, skatinti mokinių kūrybiškumą. Išmokti nuspręsti ir tikėti, jog priimti sprendimai geri, nelengva. Tai ilgas procesas. Mokytojas kaip mokymosi pagalbininkas. Į vaiką orientuotoje klasėje mokytojas padeda ugdytiniams mokytis, vadovauja, skatina ir dalijasi atsakomybe su mokiniais. Mokytojo kaip mokymosi pagalbininko vaidmuo nėra naujas“.

L. Vygotskis (1988, p. 163) jį apibūdino žodžiais „“ugdymas” ir “parama”. Be to, dažnai mokytojo pagalbininko vaidmuo apibūdinamas ir kaip gelbėtojo, kuris stebi plaukiančius ir jų nepuola gelbėti, jeigu jie laikosi vandens paviršiuje, tačiau iškilus pavojui ištiesia pagalbos ranką“. K. A. Hansen, R. K. Kaufmann, S. Saifer (1997, p. 216) teigimu „mokytojas padeda vaikams:

- užduodamas jiems klausimus (atviri ir konkrečiam asmeniui skirti klausimai skatina mokinius išsakyti mintis ir nebijoti klysti; šie klausimai mokytojui padeda stebėti vaiko mąstymo procesą ir išsiaiškinti jo patirtį);
- atsakydamas į jų klausimus;
- patardamas, kaip stebėti savo pačių mokymąsi ir mąstymą;
- aprūpindamas ugdytinius mokymosi priemonėmis.

Mokytojo vaidmenys tarp savęs susiję, nė vienas jų nėra savarankiškas. Sudarydami mokomąją programą, mokytojai stebi mokinius: siekia išsiaiškinti, ką jie jau moka, kuo domisi, padeda jiems mokytis, modeliuoja tinkamą elgesį ir požiūrį į aplinką. Į vaiką orientuotoje klasėje mokytojas atlieka daug papildomų vaidmenų, kurių jis išmoksta pats mokydamasis dirbti ir įgydamas patirties. Tokioje klasėje mokytojams patinka mokyti vaikus, nes jie gali reikštis kaip individualybės, čia niekas nevaržo jų kūrybingumo“.

Mokytojų netinkamo elgesio tikslai

A. Kepalaitė (2005, p. 4) straipsnyje rašo, kad „viena svarbesnių pedagoginės veiklos problemų, kuriai skiriama nepakankamai dėmesio, yra vaikų netinkamas elgesys ir klasės

valdymo būdai. Edukologai svarsto poveikio vaikams būdus, gilinaisi į įvairius klasės valdymo metodus. Tuo tarpu kalbant apie kitą pedagoginės veiklos dalyvį – mokytoją – apsiribojama dalyko, psichologijos ir pedagogikos žinių suteikimu. Jeigu ir pasisukama į mokytojo asmenybę, tai tik dėl to, kad būtų pabrėžiamos jo asmenybės savybės, bendravimo įgūdžiai ir pan. Kadangi pedagoginė veikla neįsivaizduojama be mokinio ir mokytojo, kylančios vaikų netinkamo elgesio problemos turėtų atspindėti ir vieno, ir kito indėlį į susidariusią situaciją. Viena vertus, mokinio elgesys sukelia atitinkamą mokytojo reakciją ir suteikia jam progą pritaikyti įgytas psichologijos ir pedagogikos žinias. Kita vertus, mokytojo elgesys gali paskatinti netinkamą mokinio elgesį“.

Individualioji psichologija, kurios įkūrėjas yra A. Adleris (2003, p. 38), teigia, „kad žmogus yra vientisa, nedaloma visuma. Kiekvienu savo poelgiu, veiksmu jis atskleidžia sau įprastą tikslų siekimo, sąveikos su kitais žmonėmis, darbo užduotimis būdą arba gyvenimo stilių. Be to, žmogus gimsta su paveldėtu nevisavertiškumo jausmu, kuris yra pagrindinė motyvuojanti jo veiklą jėga. Šis subjektyviai išgyvenamas jausmas yra universalus, natūralus, perteikia žmogaus prigimtį, skatina jį siekti pranašumo. Palyginti su kitomis gyvomis būtybėmis, žmogaus palikuonis ilgiausiai reikalauja globos ir rūpinimosi. Tad nevisavertiškumas jį lydi visą gyvenimą, nes visą gyvenimą tenka susidurti su tokiais aplinkybėmis, kurios atskleidžia, kad jis kažko nesupranta, nemoka, neturi įgūdžių, kitais žodžiais tariant, žmogaus savivertė susvyruoja“.

Pasak A. Adlerio (2003, p. 40) „kaip tik šis nevisavertiškumo jausmas skatina žmogų tai kaip nors kompensuoti. Nevisavertiškumo kompensavimas gali būti adekvatus ir neadekvatus. Adekvatus kompensavimas nukreipia žmogų bendradarbiauti su kitais, spręsti problemas: tobulinti ir keisti save, ugdyti turimus ir lavinti naujus gebėjimus, mokytis naujų įgūdžių, įsisavinti naują informaciją, technologijas“.

H. Ansbacher ir R. Ansbacher (1964, p. 246) rašo, kad „neadekvatus savo nevisavertiškumo kompensavimas – tai žmogaus siekimas įtvirtinti save kito sąskaita: kitų išnaudojimas, žeminimas, menkinimas, nepagarbus elgesys su jais, savo sąlygų jiems kėlimas, asmeninės valdžios ir galios demonstravimas. O tai neleidžia kitiems adekvačiai prisitaikyti. Galima teigti, kad tam tikrą profesiją žmonės pasirenka dėl to, kad jų profesinė veikla sudarytų kuo geresnes galimybes kompensuoti išgyvenamą nevisavertiškumą“.

P. Dereškevičius Lietuvos švietimo gairėse (1993, p. 91) rašo, kad „šiuo požiūriu pedagogo profesija ypač palanki neadekvačiam nevisavertiškumo kompensavimo būdai. Neadekvačiai kompensuojantis nevisavertiškumą mokytojas gali sukelti mokinių nevisavertiškumą, o šie, siekdami jį kompensuoti, pradeda netinkamai elgtis – siekti dėmesio, valdžios, keršto, bejėgiškumo demonstravimo, atsisakyti atlikti užduotis, bendrauti“.

R. Bitter (1989, p. 63) teigia, jog „toks mokytojo elgesys ne tik skatina vaikų netinkamą elgesį, bet ir tampa neadekvataus nevisavertiškumo kompensavimo siektinu pavyzdžiu. Todėl siekiant drausmės klasėje reikėtų daugiau dėmesio skirti ne tik mokinio elgesio, asmenybės korekcijai, bet ir atsižvelgti į mokytojų nevisavertiškumo kompensavimo ypatumus.

Taigi, daugeliu atvejų netinkamą mokinių elgesį gali stimuliuoti neadekvatus mokytojo nevisavertiškumo kompensavimo būdas. Mokytojas, išgyvendamas savivertės menkumą, pats pradeda siekti netinkamo elgesio tikslų mokinių atžvilgiu. Mokytojas tai gali atpažinti stebėdamas ir analizuodamas savo sąveiką su mokiniais, atkreipdamas dėmesį į kilusias mintis, emocijas, elgesį“. Mokytojų netinkamo elgesio tikslų aprašą galima pamatyti 1- oje lentelėje.

1 lentelė

Mokytojo netinkamo elgesio tikslų aprašas

Mokytojo netinkamo elgesio tikslai	Mokytojo mintys	Mokytojo jausmai	Mokytojo elgesys	Nauji mokytojo tikslai	Korekciniai sąveikos su mokiniais principai
Siekia socialinės vertės pasinaudodamas vaiko elgesiu.	„Aš esu geras mokytojas, kai vaikas gerai elgiasi. Vaikui reikia manęs, nes be manęs jis nieko negali padaryti.“	Susierzina, sunerimsta vaikui pradėjus elgtis netinkamai.	Rūpinasi, kritikuoja, baudžia, per daug stebi ir kontroliuoja, šaukia, bara, pravardžiuoja, ieško klaidų, reikalauja, pamokslauja, primena.	Būti geram vaikų atžvilgiu – tokiems, kokie jie yra, nors ir daro klaidas. Atskirti savąjį „Aš“ nuo vaikų elgesio, leisti jiems būti nepriklausomiems ir savarankiškiems. Dalytis atsakomybe su vaikais ir bendradarbiauti.	Gerbti vaikų teises, pripažinti už tinkamą elgesį užot darius pastabas už netinkamą. Leisti vaikams patiems spręsti ir būti atsakingiems. Palaikyti tvarką.
Siekia įsitvirtinti vaikų padedamas, o ne valdyti situaciją.	„Aš esu vertingas tik tada, kai valdau, dominuoju. Kadangi negaliu kontroliuoti padėties, kontroliuosiu vaiką, jo mintis. Aš priversiu jį tai atlikti. Jis neturėjo teisės taip padaryti.“	Pyksta, jaučia grėsmę savo autoritetui, išgyvena dėl jo.	Visomis įmanomomis priemonėmis gina „gero“ mokytojo vardą, pamokslauja, reikalauja, ginčijasi, kovoja su vaiku, sprendžia pats ir praneša jam, ką nusprendė, per daug globoja, lepina, rodo jėgą, kontroliuoja.	Valdyti situaciją, bet ne vaiką. Įsisąmoninti, kad gali valdyti save, bet ne vaiką, juo labiau ne jo mintis.	Nesitaikstyti su vaiko siekiu įsitvirtinti neigiamu elgesiu ir nukreipti jo rodomą iniciatyvą, energiją teigiama linkme. Nesivadovauti kovos su vaiku principais. Problemas ne ignoruoti, o spręsti. Ne pamokslauti ir moralizuoti, o veikti.
Siekia įtvirtinti jėgą	„Jei aš nesu geras mokytojas, ir vaikas gerai	Jaučiasi įžeistas,	Kovoja, kontrargumentuo	Spręsti vaiko problemas, nebūti	Palaikyti tvarką demokratiniais

ir atsilyginti.	nesijaus. Aš priversiu vaiką tinkamai elgtis arba jis manęs atsiprašys. Kaip vaikas galėjo taip su manimi pasielgti?“	įsiuteš, supykęs, pažemintas, įskaudintas, sugėdintas.	ja, pravardžiuoja, baudžia fizinėmis bausmėmis, atstumia, neigia, duoda gražos, blogai kalba apie vaiką, jo nemėgsta.	nusiteikusiam vaikų atžvilgiu. Nesiimti keršto. Kad ir ką vaikas sakytų, kad ir kuo atsakytų, nesiliauti juo rūpintis. Kad ir kaip būtų, nepadidinti įžeistas, nepasiduokite jausmams, išlikite profesionalas. Nereaguokite į grubų vaiko elgesį asmeniškai, tai laikykite jo savivertės problema.	būdais. Vaikus drašinti ir jais rūpintis. Būti draugiškam. Pabrėžti jų ir savo teigiamas savybes.
Bejėgiškumas vaikų atžvilgiu, neadekvatūs santykiai su jais.	„Aš nesu geras mokytojas ir galbūt iš viso nesu geras žmogus. Norėčiau, kad ir kiti mokytojai patirtų tą patį ir pamatytų, kad niekas negali susitvarkyti su šiuo vaiku. Aš darau viską, kas įmanoma, ir vis tiek patiriu nesėkmę po nesėkmės. Aš nežinau, ką toliau daryti.“	Neviltis, nusivylimas, nevisavertiškumas. Visiškas bejėgiškumas ir sužlugimas, pralaimėjimas.	Liaujasi ieškojęs išeities, ieško pateisinimo dėl tokio savo elgesio (atseit taip elgiasi gelbėdamas savo autoritetą), pasiduoda.	Pasitikėti ir tikėti vaiku. Nutraukti ryšį tarp savivertės ir vaiko elgesio. Išdrįsti veikti vaiko labui kad ir kokie jausmai, mintys kiltų ir pasekmės būtų.	Drašinti, kurti bendradarbiavimą ir lygiateisiškumą grindžiamus santykius, tikėti vaiko sugebėjimais, džiaugtis buvimu su vaiku, jo pasiekimais.

Kaip teigia A. Kepalaitė (2005, p. 27), kad „apie pradedančią menkėti mokytojo savivertę byloja jo pastabos, reakcija į kiekvieną mokinio poelgį, kuris, pedagogo nuomone, neatitinka idealaus vaiko elgesio. Tai reiškia, kad mokytojas į savo savivertę įtraukia mokinių elgesį. Todėl toks elgesys ne padeda skleisti vaiko asmenybei, bet tik kelia mokytojo savivertę ir ją įtvirtina. Mokytojas mano, kad netinkamas mokinio elgesys, į kurį tuojau pat nereaguojama, atskleidžia jo, kaip pedagogo, nekompetentingumą. Jis pasijunta išgąsdintas, sutrikęs, kad kiti nepamatytų jo nesugebėjimo valdyti klasę. Jeigu mokytojui labai svarbu pasijusti geru mokytoju vien už pasakytas pastabas, klasėje būtinai atsiras mokinių, kurie pasijus reikšmingi jas gaudami. Mokytojas turėtų atskirti vaiko elgesį nuo savo savivaizdžio ir pasistengti sukurti bendradarbiavimą grindžiamus santykius su vaiku. Tokie santykiai ugdytų vaiko savarankiškumą ir atsakomybę. Todėl reikėtų labiau pabrėžti ne netinkamą vaiko elgesį, o padėkoti už tai, išsamiai paaiškinti, už ką dėkojate, išskirti pavyzdžiai besielgiančius vaikus.

Mokytojas turėtų stebėti, ar savo elgesiu nestimuliuoja netinkamo mokinio elgesio, ir pasirinkti naujus elgesio tikslus. Adekvačiai kompensuodamas savo nevisavertiškumą, mokytojas siektų naujų įgūdžių, mokėjimų, teorinių žinių, kurias galėtų praktiškai taikyti savo profesinėje

veikloje siekdamas mokinio asmenybės sklaidos, jo poreikių patenkinimo. Toks mokytojo elgesys klasėje, kai asmenines reakcijas pakeičia profesinis santykis su mokiniu, atsiradusia pedagogine problema, turėtų sudaryti pagrindą profesionalo tapsmui“.

1. 4. Mokytojo sėkmingo darbo sąlygos

S. Šalkauskis (1991, p. 104) visas reikalingas sėkmingam darbui ugdytojo savybes suskirstė į keturias kategorijas:

- „bent minimalūs pedagoginiai gabumai: pedagoginė intuicija ir pedagoginis taktas;
- pedagoginis susipratimas. Mokytojas turi ir gerai išmanyti dalyką ir savo asmenybe perteikti tas žinias ugdant mokinius;
- pedagoginis patyrimas. Jis pagilina teorines žinias ir padeda geriau dirbti ugdomąjį darbą;
- faktiškas sugebėjimas dirbti ugdomąjį darbą. Tai pedagoginis susipratimas, gabumas, patyrimas, pedagoginis entuziazmas bei pedagoginis autoritetingumas“.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (2003, p. 31) teigiama, kad „sėkmingą darbą lemia pašaukimas. Apibūdindami pedagoginį pašaukimą galime išskirti tokius bruožus:

- ❖ aukštas idėjinis politinis sąmoningumas, geras tos ugdymo srities, kurioje dirba, suvokimas;
- ❖ rūpinimasis kasdieniu ugdytinio moksliniu, socialiniu, doroviniu, etiniu brendimu bei sėkmingu paruošimu spręsti gyvenimo uždavinius;
- ❖ dėmesys individualybei;
- ❖ sugebėjimas formuoti sąmonę ir elgesio stilių;
- ❖ pavyzdys, įkūnijantis skelbiamas vertybes“.

A.Šerkšnas (1939, p. 111) nurodė penkias sėkmingo bendravimo sąlygas:

„Pirmoji sąlyga: mokytojas yra mokyklos bendruomenės narys, aktyviai bendraujantis su mokiniais ir mokytojų kambarys skirtas tik paltui pasikabinti, o ne tūnoti jame. Mokiniai su mokytojais bendrauja ne tik per pamokas, bet ir per pertraukas.

Antroji sąlyga: mokytojas - skulptorius, jo kuriamas darbas - mokiniai, turintys dvasią. Formuojant asmenybę, svarbu, kad dvasinį pavidalą formuojantis skulptorius pakiltų iki tokio sąmoningumo lygio, kuris padėtų jam suvokti tą paslaptinę dvasios srovę, tekančią iš jo į mokinį.

Trečioji sąlyga: teigiamai formuoti būsimą asmenybę gali tik dvasiniais ryšiais su mokiniais

susijęs mokytojas. Kai mokytojas praranda dvasinį ryšį su mokiniu, jis, anot A. Šerkšno, turi tokį mokinį, kuris jį laiko nieku ir nekreipia dėmesio ne tik į jo priemones drausmei palaikyti, bei ir į dėstomąją jo medžiagą.

Ketvirtoji sąlyga: visa mokytojo pasisekimo priežastis ir yra šių dviejų darbo objektų (mokomosios medžiagos ir mokinio) harmoningas suderinimas. Pasak A. Šerkšno, mokytojas turi būti „išgyvenęs savo dėstomąją medžiagą, tai yra jis turi būti tiek išstudijavęs, kad jam jo dėstomas dalykas būtų tartum gyvas“.

Penktoji sąlyga: mokytojas turi būti „mokyklos žmogus“, o ne svečias. Blogas tas mokytojas, kuris turėdamas kelias pamokas ir tuoj pat po jų skuba į namus“.

A. Šerkšno teiginiai per 50 metų neprarado aktualumo ir šiandieninėje visuomenėje.

Dar tarpukario Lietuvoje pedagogas J. Murka (1997, p. 108) iškėlė kriterijus, pagal kuriuos sprendžiama apie mokytojo darbo sėkmę:

- „paliktųjų antriems ir tretiems metams skaičius ir tų vaikų gabumai;
- vartojami vadovėliai ir jų ėjimo būdai;
- mokinių įsisąmoninimo pavyzdys;
- mokinių knygynėlio ir mokslo priemonių stovis;
- pagalbinė mokytojo literatūra;
- dalyvavimas mokytojų skaitykloje;
- ar turi mokytojas rankinį knygyną ir, jei turi, kokio pobūdžio?;
- su kuo mokytojas tariasi mokslo, meno ir profesijos klausimais.

Šie reikalavimai – kriterijai nepasenę ir iki šių dienų. Tokie kriterijai, kaip „Mokytojo vartojama literatūra“, „Dalyvavimas mokytojų skaitykloje“... yra labai aktualūs vertinant šiuolaikinės mūsų mokyklos mokytojų sėkmingą darbą“.

S. Dapkienė (2003, p. 91) teigia, kad „pedagogo sėkmingos veiklos objektas yra augintinis ir kaskart vis besikeičiantis auklėtinis. Todėl jo atsakomybė yra didžiulė tiek prieš vaiką, tiek prieš visuomenę. Kad dabartinėje Lietuvos mokykloje būtų puoselėjamos bendražmogiškosios ir Krikščioniškosios vertybės (dvasingumas, meilė, gerumas, pakantumas, sugebėjimas bendrauti ir pan.), pirmiausia visas jas privalo turėti pats auklėtojas. Manytume, kad profesionaliam pedagogui reikėtų:

- gerai pažinti, mylėti auklėtinį ir savo darbą;
- sąmoningai ir sąžiningai siekti pasirinktų ugdymo tikslų ir uždavinių;
- efektyviai taikyti auklėjimo formas, metodus ir būdus;
- mokėti bendrauti ir bendradarbiauti su auklėtinio šeima;

- kelti tėvų autoritetą vaikų akyse, sugebėti išvelgti ir atskleisti vertingiausias tėvų savybes ir pačiam tas savybes vertinti;
- kelti tėvų pedagoginę kultūrą, perduoti pedagogines, psichologines, vaikų sveikatos, teises ir kt. žinias bei pedagoginę patirtį vaikų auklėjimo klausimais;
- ugdyti savo kūrybines galias ir pedagoginį meistriškumą, kuriam būdinga glaudus patirties, žinių ir mokėjimų derinys bei turtinga mokytojo asmenybė“.

1. 4. 1. Mokytojo santykiai su moksleiviais

L. Jovaiša (1995, p. 18) teigia, kad „auklėjamojo bendravimo turinys – informacija, jos pamatas – vidiniai santykiai ir informacija. Ji kyla iš auklėtojų ir auklėtinių patirties, išsilavinimo ir išsiauklėjimo gelmių. Bendravimo turinys apima visas gyvenimo bei elgesio sričių vertybes, susietas su tų sričių prasmėmis ir reikšmėmis“.

V. Rajeckas (2001, p. 32) rašo, kad „neretai jauni žmonės, kalbėdami apie mokyklinius metus, prisimena mokytojų neteisingumą, vertinant jų mokymosi rezultatus, nesiskaitymą su moksleiviais, jų iniciatyvos slopinimą ir nuomonės nepaisymą, tačiau visą tai galime paneigti gerais mokytojų ir moksleivių santykiais. Teisingi mokytojo ir moksleivio santykiai remiasi optimistiniu, jautriu požiūriu į moksleivį ir geranorišku, taktišku elgesiu su juo, kurie visapusiškai skatina jų tarpusavio supratimą ir pasitikėjimą, partnerystę bendroje veikloje. Tokie santykiai objektyviai būtini – juk ir mokytojus, ir moksleivius sieja interesų bendrumas. Tik teigiami santykiai gali sukurti pakilią, džiugią nuotaiką; tokia nuotaika skatina darbingumą – skatina pasitikėjimą mokytoju. Tada gaunama iš mokytojo informaciją moksleiviai priima kaip būtiną ir reikšmingą, stengias įveikti mokymosi sunkumus, siekti kaip galima geresnių mokymosi rezultatų; tokiomis sąlygomis teigiamą poveikį daro mokytojo asmenybė - jo žinios, erudicija, elgesys, įgyjamos žinios sėkmingiau tampa moksleivių savastimi“. Šioms autoriaus V. Rajecko mintims pritarė ir apie mokytojo gebėjimą bendrauti, jo pedagoginio vadovavimo stilius ir mokinio asmenybės pažinimą rašė A.A.Reanas, N.V.Bordovskaja ir S.I.Rozumas (2000, p. 89). Jie teigė, kad „mokytojas – mokymo proceso organizatorius, todėl jis daugiausia ir lemia santykių, bendravimo pobūdį. Gera linkinčiu mokytojo požiūriu į mokinį grindžiama partnerystė yra net kiek daugiau negu pedagoginis taktas – tai mokytojo pedagoginio meistriškumo ir bendros kultūros išraiška, jo asmenybės bruožas. Tik esant tarpusavio pagarbai ir pasitikėjimui, humaniškiems mokytojo ir mokinių santykiams galima pasiekti teigiamų ugdymo rezultatų“.

F. Ivanauskienė (2000, p. 48) teigia, kad „klasei kaip socialinei grupei būdinga

dinamiška mokytojų ir mokinių, mokinių ir mokinių tarpusavio sąveika mokymo(si) veikos pagrindu, klasės bendruomenės narių tarpasmeninių santykių įvairovė ir dinamika, tam tikra klasės atmosfera, raidos etapai, susiklosčiusios normos, lyderiavimas ir konkreti mokinių padėtis grupinių santykių sistemoje. Klasės auklėtojo veiklos pobūdis su konkrečia mokinių bendruomene priklauso nuo jos raidos etapo: nuo klasės taisyklių kūrimo iki įvairios užklasinės veiklos organizavimo. Taip pat labai svarbu yra ir klasės teigiamos psichologinės atmosferos, kuriomis mokiniai sąveikauja vienas su kitu ir su klasės auklėtoju.

Savo klasės atmosferą klasės auklėtojas galėtų charakterizuoti pagal tokius rodiklius:

- atvirumas -gyvybiškumas,
- drąsa -baimė
- priėmimas -atstūmimas,
- priklausomybė -atmetimas,
- pasitikėjimas -įtarumas,
- teigiami lūkesčiai -neigiami lūkesčiai,
- tvarka -chaosas,
- vadovavimas -ardymas.

Ypač svarbi negatyvių grupinių santykių ir jų įtakos atskiriems auklėtiniams ar jų grupei prevencija. Šiuo aspektu didelę reikšmę turi normų kūrimas ir priėmimas, veiklos organizavimas, klasės sutelktumo ir prestižo skatinimas“.

S. Dapkienė (2003, p. 30) teigia, kad „bendravimas yra daugiau negu buvimas kartu su kitais. Kad vyktų sėkmingas darbas, reikia sukurti tam tikrą socialinį klimatą, kuris skatintų bendro tikslo siekimą, džiaugtis grupės laimėjimais arba išgyventi, kai grupei nesiseka. Tik geri, nuoširdūs asmeniniai santykiai yra pirmoji prielaida mokinių bendravimo kultūrai plėtotis. Mokytojams, klasės auklėtojui negali nerūpėti, ar vaikas geba ir kaip geba bendrauti. Pirmoji sąlyga norint padėti mokytis bendrauti – sudaryti palankias bendravimo situacijas. Ir čia pasitarnautų tinkamai organizuojama klasės bendruomenės veikla. Tik tiesiogiai bendraujant ir stebint galima padėti išlyginti tarp vaikų besiformuojantį priešišumą, stiprėjančią neapykantą, agresyvumą, atskirų vaikų užguitumą, bei izoliuotumą“.

1. 4. 2. Šiuolaikiško pedagogo darbo vertinimas

A. Hargreaves (1999, p. 34) teigia, kad „mokytojai ir mokytojų susivienijimai dažnai didžiuojasi savo darbu, kuris jiems yra profesija, amatas ar karjera. Mokymas, beje, iš esmės yra darbo rūšis. Tai nereiškia, kad mokymas nereikalauja juodo darbo kaip daugelis nekvalifikuotų fizinių darbų. Mokymas irgi yra darbas: jame egzistuoja ypatingos užduočių rūšys ir santykiai

tarp žmonių. Galima teigti, kad mokykla yra būtent ta vieta, kur daugelis mokytojų, gaunančių atlygį, moko, tačiau tai ne vien sienos ir langai ar moksleivių mokymosi aplinka. Mokykla taip pat yra darbo vieta.

Visuomenė sprendžia apie mokytojus remdamasi savo gyvenime pažinotais mokytojais, ji vaiko akimis prisimena mokantį mokytoją, o ne besirengiantį pamokoms, taisantį sąsiuvinius ar dalyvaujantį susirinkimuose. Štai kodėl visuomenei mokytojo darbas atrodo ne toks sudėtingas ir reikalaujantis mažiau jėgų, nei iš tiesų yra. Pastaraisiais metais mokytojams darbas klasėje ir ne tik pagausėjo, jis tapo sudėtingesnis ir svarbesnis“.

V. Šernas (1998, p. 85) rašo, kad „mokytojo pedagoginis meistriškumas – pagrindinė profesijos mokytojo sėkmingo darbo sąlyga. Ilgametė pedagoginė veikla ir praktinis profesijos mokytojų pedagoginio darbo veiklos stebėjimas leidžia išskirti šiuos penkis pedagoginio meistriškumo darbo lygius:

1. labai žemas, kai mokytojas per pamokas tik informuoja, sugeba tik prisiminti, atpasakoti, padiktuoti naują medžiagą...
2. žemas, kai mokytojas sugeba organizuoti darbą, komercinę veiklą, žino, kaip pagalbėti mokiniui suvokti, praktiškai pritaikyti naują medžiagą, siekia suprantamiau išdėstyti, tačiau tai padaryti ne visada sugeba...
3. vidutinis, kai mokytojas jau įvaldęs pedagoginius ir technologinius mokymo elementus, sugeba taktiškai išspręsti pedagogines situacijas, tačiau dar nesugeba pedagogiškai mąstyti...
4. aukštas, kai mokytojas puikiai išmano dalyką, mokosi iš mokinio ir drauge su juo, supranta pats ir padeda mokiniui suvokti profesijos perspektyvas, tačiau praktinėje jo veikloje dar pasitaiko nepagrįstų pedagoginių situacijų sprendimo paklaidų, netikslumų...
5. labai aukštas, kai mokytojas jau turi savo pedagoginės veiklos stilių, sistemą. Jis moko ne vien profesinės veiklos, žinių, bet ir mokėjimų, įgūdžių, brandina palankią vidinę mokinio profesijos, meistriškumo, saviuoklos ir savirealizacijos nuostatą.

Taigi, tikrasis profesinio darbo teigiamas įvertinimas prasidės tada, kai išaugs profesijos mokytojų profesinis ir pedagoginis meistriškumas, kai technikai, inžinieriai įgis ne vien pedagoginę kvalifikaciją, bet ir taps profesinio ugdymo, visokeriopo mokinių rengimo gyventi vedliais, skatinančiais siekti profesinio meistriškumo viršūnių“.

M. Fullan (1998, p. 94) rašo, kad „nėra abejonės, kad pedagogų darbas turi iš esmės

keistis – jei norime, kad jie sugebėtų veiksmingai šiuos sunkumus įveikti ir įgyti žinių, kad galėtų prisidėti prie individo ir visuomenės raidos. Šiuo metu didžiausias uždavinys rasti ir išnagrinėti geriausius pedagoginius sprendimus, nes postmoderni visuomenė yra nuolatos besikeičianti ir labai politizuota. Pedagogų darbą geriausiai įvertinsime iš esmės perpratę naują nuostatą, keliančią pokyčių jėgų tramdymo. Nors ir eretiška, tačiau pasitikėjimas vizija ir bendromis kultūros vertybėmis smarkiai riboja galimybes mokytis iš nelinejinių pokyčių“.

1. 5. Mokytojo kompetencijos

Kompetencija - savita pedagogo raiška veikloje, pagrįsta profesiniais, pedagoginiais ir asmeniniais jo gebėjimais. Visuminę profesijos pedagogo kompetenciją pirmiausia apibūdina jo profesinis, pedagoginis ir psichologinis pasirengimas. Visi šie komponentai išvystymo požiūriu yra skirtingi. Todėl kompetencijų charakteristikos išsidėsto nevienodai ir jos nuolat kinta pedagogo profesinės pedagoginės veiklos eigoje. Matyti šią vidinę dinamiką-tai numatyti tolimesnį savęs valdymą profesionalumo augimo linkme.

Į mokytojo vaidmenį J. Laužikas (1974, p. 127) žvelgė per augančią ir formuojamą asmenybę. „Asmenybės raidoje pats aukščiausias žmogaus savarankiškumo laipsnis – dvasinis jo gimimas. Čia pedagogas ir išvelgė mokytojo vaidmenį- padėti žmogui dvasiškai gimti. Taigi pedagogas-žmogiškumo, aukšto dvasingumo pavyzdys“.

Profesorius J. Laužikas (1974, p. 132) kelia tokius reikalavimus:

- „1) tiksliai suskaidyti mokomąją medžiagą, atrenkant uždavinius frontaliai, grupiniam bei individualiam darbui;
- 2) pažinti mokinių gebėjimus, polinkius bei individualias veiklos ypatybes ir jas tinkamai sugrupuoti;
- 3) diferencijuotam darbui turėti pakankamai priemonių bei mokinių žinių lygį atitinkančios medžiagos;
- 4) sklandžiai derinti ir kaitalioti frontalią, grupinį ir individualų darbą, siekti, kad būtų užimtos ir grupės ir atskiri mokiniai.

Mokytojo geranoriškumas, sąžiningumas, dorumas ir kūrybiškumas sudaro sąlygas mokiniui mokytis pagal savo jėgomis, galimybe būti gerbiamu klasės kolektyvo. O tai pasiekti galima tik glaudžia ir geranoriška mokytojo ir mokinių tarpusavio sąveika, kurią reikia atkurti šių dienų mokykloje“.

Autorė E. Rodzevičiūtė (2003, p. 127) mokytojo kompetencijų, aptariamų J. Laužiko

darbuose, įtaką Lietuvos švietimo raidai, pateikia 2-oje lentelėje.

2 lentelė

**Mokytojo kompetencijų J. Laužiko darbuose ir „Švietimo gairėse“ palyginimas
(E. Rodzevičiūtė, 2003, p. 129)**

J. Laužikas apie mokytojo kompetencijas	Mokytojo kompetencijos „Švietimo gairėse“
Mokytojo profesija yra sulyginta su visomis kitomis aukštosiomis profesijomis. Dėl to iš mokytojo reikalaujama aukštojo mokslo ir tuo pačiu psichofizinės struktūros tinkamumo. Mokytojas turėtų būti aukštosios kvalifikacijos“(30).	„Siekiant nuolatinio mokytojų darbo atsinaujinimo ir darbo kokybės per 2003-2008 metus pertvarkoma mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi sistema“(55).
„Mokytojas- kultūros kūrėjas, bendrininkas-mokinių gyvenimo ir darbo organizatorius, vadovas, kūrėjas, pagalbininkas“(50).	„Mokytojas- mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių žinių šaltinių“(55).
„Aukščiausi ir bendriausi asmenybės ir žmonijos idealai: tiesa, grožis, meilė, šventis ir veikla. Švietimo idealas-įdiegti tų vertybių šviesą bręstančios asmenybės struktūron“(30).	„Mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos nukreipiamos į šiandienos mokytojui būtinų vertybinių nuostatų stiprinimą...“(55).
„Reikia ugdyti veiklią, ieškančią, tiriančią, kuriančią ir ugdančią aukštąsias savo vertybes asmenybę“(30).	„Šiandienos asmuo turėtų ugdyti žmogų, gebantį konstruktyviai dalyvauti pilietinės bendruomenės gyvenime, juo domėtis, jį vertinti“(55).
„Mokytojas visą laiką turi būti dvasia jaunas, energingas, aktyvus, laimingas kūrėjas...“(30).	„Mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema turėtų parengti mokytoją, gebantį būti kūrybišką ir ugdyti kitų kūrybiškumą“(55).
„Reikia taupyti mokinių mokymosi ir mokytojų mokymo jėgas bei laiką“(7).	„Mokytojas taip organizuoja savo ir padeda organizuoti mokinių laiką, kad jis būtų kuo efektyviau panaudotas įvairiopam mokymuisi“[14].
„Sklandžiai derinti ir kaitalioti frontalų, grupinį ir idealų darbą, siekti, kad būtų užimtos ir grupės, ir atskiri mokiniai“(7).	„bendradarbiauti, dirbti komandoje ir mokyti to kitus“(55).
„...individualus priėjimas pedagoginiame procese yra pedagoginis veikimas...“(7).	„Išplėtojami mokytojų gebėjimai planuoti, konkretinti, individualizuoti švietimo turinį“(55).
„...sudaryti vaikams sąlygas vystytis ir pasiruošti gyvenimui pagal individualius sugebėjimus ir polinkius“(7).	„Bendrojo ugdymo turinys suderinamas tarp dalykų-visų pirma atsižvelgiant į mokinio, o ne į mokomojo dalyko interesus“(55).
„Iš naujosios mokyklos siekiama pašalinti „verbalinius, knyginius, pasyvinio švietimosi“ metodus, siekiama mokymosi, auklėjimo procesą pripildyti dvasingumo dvasia“(30).	„Išplėtojami mokytojų gebėjimai pasirinkti ir sėkmingai naudoti šiuolaikinius ugdymo ir mokymo ir mokymo metodus“(55).
„kūrybiškos visuomeniškos mokyklos mokytojas yra aktyvus kūrėjas...“(30).	„Mokytojas tampa vienas iš švietimo turinio kūrėjų“(55).
„...reformuotoje Lietuvos mokykloje turėtų vyrėti veikla, laisvė, savarankiškumas, tarpusavio pagalba, atsakomybė ir pasiaukojimas“(30)].	„Siekiant padidinti mokytojo visuomeninį vaidmenį, išplečiamas jo savarankiškumas ir atsakomybė. Tik savarankiškas mokytojas gali išugdyti savarankišką mokinį“(55).
„...vienas svarbiausių mokytojo bruožų-meilė vaikams, noras ir gebėjimai su jais bendrauti, jiems padėti, patarti, bet ne įsakinėti“(29).	„Atnaujintas švietimo turinys turėtų išryškinti ir ugdyti šias asmens vertybines nuostatas: 1) savigarbą ir pagarbą kitam žmogui, meilę artimiesiems; 2) pasitikėjimą savimi“(55).

Autorė E. Rodzevičiūtė (2003, p. 130) teigia, jog „J. Laužikas pedagoginiuose

darbuose nemažai dėmesio skiria mokytojo kompetencijoms - tiek asmenybės savybėms, tiek pedagoginiai technikai tobulinti.

Tik aukštas kompetencijas išsiugdę pedagogai gali parengti bręstančią asmenybę demokratiškam gyvenimo būdui, puoselėti ją kultūrinei visuomenės brandai. Turi būti kuriama ir tobulinama tokia pedagogų rengimo sistema, kuri leistų gerai parengti būsimuosius pedagogus, gebančius veiksmingai dirbti švietimo institucijose. Mokytojų kompetencijų ugdymas turi tapti vienu iš svarbiausių švietimo reformos uždavinių“.

Bendrujų programų teigimu (2003, p. 10), „šiuolaikinė Lietuvos mokykla yra savarankiška, demokratiškai tvarkoma, humanizmo principais ir bendrosiomis žmonių vertybėmis savo gyvenimą grindžianti, iškeltų ugdymo tikslų siekianti mokinių, jų tėvų ir mokytojų bendruomenė. Tai vieta, kur vaikas patiria, kad jis yra neatskiriama, sudėtinė visuomenės dalis. Čia vyksta intensyvus mokinių tarpusavio, mokinių ir mokytojų, mokytojų tarpusavio ir su kitų institucijų darbuotojais bei tėvais bendravimas ir bendradarbiavimas“.

Šeima ir mokykla yra dvi svarbiausios auklėjimo institucijos. Tėvai – pirmasis sunkumų įveikimo, bendradarbiavimo, viskuo dalijimosi pavyzdys vaikui. Jam atėjus į mokyklą, į tėvų socializacijos procesą įsitraukia ir mokytojai. Mokyklą ir šeimą jungia tas pats ugdymo objektas – vaikas. Pasak S. Šalkausko (1991, p. 64) „mokytojas, siekdamas visapusiškai ugdyti asmenybę, turi nuolat glaudžiai bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniu, jo šeimos nariais, būti patikimas ir įgaliotasis asmuo, kuris privalo ugdomąjį savo veikimą suderinti su šeimyniniu auklėjimu.

Dialogas tarp mokyklos ir visuomenės savaime neatsiranda – mokytojas turi stengtis keisti visuomenės požiūrį į mokyklą, kurti atvirą visuomenei mokyklą. Todėl mokytojų susitikimų su mokinių tėvais svarbiausiuoju tikslu tapo noras padėti jiems išigilinti ir geriau suprasti vaiko raidą, jo ypatumus ir problemišumą, šiuolaikinę interpretacinę pedagogiką, sukurti tarpusavio supratimo dialogą tarp vaikų ir tėvų, tarp tėvų ir mokytojų“.

F. Ivanauskienės teigimu (2000 , p. 96), „mokytojo veiklos sėkmė priklauso nuo to, kokia bus socialinė ir kultūrinė mokyklos aplinka, kokią įtaką klasės bendruomenės gyvenimui darys tėvai, kiti mokyklos bendruomenės nariai. Pasak autorės, mokytojo veiklos kryptys aprėpia tris įtakos sferas – klasės bendruomenę, mokyklos bendruomenę ir socialinę aplinką. Svarbiausia nustatyti veiklos prioritetus, jų pedagoginę vertę siekiant numatytų tikslų. Kadangi mokytojo ir mokinių tėvų sąveikos pagrindas yra bendradarbiavimas ir partnerystė, veiklos krypties reikalingumą pripažinti, veiklą pasirinkti turėtų ne tik mokytojas, bet ir mokinių tėvai“.

Bet kuri veikla iš pradžių susiplanuojama, tada pradedama vykdyti. Planas reikalingas dėl

to, kad mokyklos bei klasės veikla būtų tobulinama sėkmingai. Sakykim, D. Hopkins, M. Ainscow, M. West (1998, p. 163) teigimu „tobulinimo planavimas prasmingas tada, kai atsiranda bendradarbiavimas, kuriuo siekiama gerinti mokymo ir mokymosi mokykloje kokybę, o mokytojas būna pasirengęs planuoti kaitą ir jai vadovauti, skiria tobulinimo planavimui ganėtinai laiko ir deramą dėmesį, remiasi kitų patirtimi, sugebėjimais ir pasiūlymais ir yra pasirengęs mokytis iš klaidų“.

A. Zaukienė (2004, p. 23) teigia, kad „mokytojo veiklai plečiantis, ieškoma didesnės dėmes ir jungties tarp mokyklos ir gyvenimo. Nuo komunikacinių gebėjimų sklaidos lygio ir bendravimo kompetencijos priklauso santykių su moksleiviais, vadovais, pedagogais kokybė. Bendraudami net ik priimame informaciją, bet ir perteikiame savo jausmus, nuotaiką, interesus, organizacines ir partneriškas savybes.

Mokytojams būtina gerai žinoti visas komunikacines priemones, funkcijas, kurios gali būti naudingos perteikiant mokslo žinias, organizuojant pažintinę veiklą ir mokant moksleivius dirbti savarankiškai“.

Sėkmingo darbo pobūdį, kompetencijas ir mokytojo funkcijas skirsto I.P.Podlasyj (Подласый, 1999, p. 123). Jis išskiria tokias funkcijas:

- tikslo iškėlimo funkcija (gebėjimas numatyti pedagoginės veiklos tikslus);
- diagnostinė funkcija (gebėjimas pažinti savo mokinius);
- prognozuotojas (gebėjimas numatyti savo darbo rezultatus);
- projektuotojas (gebėjimas modeliuoti pedagoginę veiklą, parinkti tinkamus būdus ir priemones tikslui pasiekti);
- planuotojas (gebėjimas planuoti pedagoginį procesą).

Šios funkcijos atliekamos parengiamajame ugdymo veiklos etape. Įgyvendinant suplanuotą ugdomąją veiklą mokytojas atlieka ir kitas funkcijas:

- informacinę (mokytojas – pagrindinis informacijos teikėjas ir šaltinis);
- organizacinę (įtraukia mokinius į veiklą);
- vertinimo (vertina mokinių darbą, jų žinias, mokėjimus bei įgūdžius);
- kontrolės (kontroliuoja mokinių veiklos tikslingumą ir kryptingumą, jų elgesį);
- korekcijos (esant reikalui koreguoja mokinių veiklos ir elgesio kryptį);
- analitinę (įvykdyto darbo analizė: koks darbo efektyvumas, kuriame etape ir kodėl iškilo problemos, kaip jų išvengti ateityje ir t.t.).

Autorė A. Zaukienė (2004, p. 24) remdamasi D. Aleno ir K. Raino išskirtais pedagogo profesinės kompetencijos komponentais, padedančiais pasirengti veiklai. Jie būtų tokie:

- 1) „atsisakymas monotoniškumo aiškinant mokymo medžiagą, nesuvaržytas elgesys per pamoką;
- 2) dėmesio sukaupimas pamokos pradžioje nežinomu faktu, originaliu arba paradoksaliu problemos formulavimu;
- 3) visos pamokos ar jos dalies pedagoginis vertinimas;
- 4) neverbalinių komunikacijų priemonių ir pauzių pasitelkimas;
- 5) tikslinis auditorijos aktyvinimo elementų taikymas;
- 6) atvirųjų klausimų skirtų pasitikrinti žinias, numatymas;
- 7) divergentinio tipo užduočių taikymas skatinant kūrybinį aktyvumą;
- 8) klausimų, kurie padėtų moksleiviui apibendrinti medžiagą, numatymas;
- 9) pakartojimas;
- 10) pavyzdžių ir iliustracijų tikslingas numatymas ir panaudojimas.

Mokytojas – besimokančios visuomenės pilietis, todėl jo asmeninės savybės - atvirumas naujovėms, kūrybiškumas, bendradarbiavimo įgūdžiai ir pasiryžimas nuolat atnaujinti savo žinias – yra ir profesinės sėkmės prielaida“

1. 6. Neprisitaikęs pedagogas šiandieninėje visuomenėje

G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996, p. 84) knygoje rašo, kad „mokytojas, neįsisąmoninęs savęs pedagoginėje veikloje, gali nepritapti, neprisitaikyti joje. Tuomet jis skundžiasi savo darbu, jeigu galėtų, nebepasirinktų šios profesijos, arba tiesiog pakeičia darbą. Pagal tai, kaip mokytojas tenkina mokinių poreikius, apsisprendimus A. Maslow hierarchinėje poreikių struktūroje, galima išskirti šiuos neprisitaikiusio mokytojo elgesio požymius.

Neprisitaikęs mokytojas *skatina rizikingą mokiniu elgesį*, peržengiantį jų galimybes pasirūpinti savo pačių fiziniu saugumu. Be to, vaikai nesijaučia saugūs ir tada, kai mokytojas nemotyvuoja savo įvertinimų, *nenuosekliai* elgiasi ir vertina. Neprisitaikęs mokytojas, nepriimdamas mokinių, juos atmesdamas ir atstumdamas, būdamas su jais nedraugiškas ir šaltas, nepatenkina mokinių priklausymo ir meilės poreikių. Jis, elgdamasis priešišškai, niekindamas mokinius, sąmoningai ir nesąmoningai sukeldamas jiems kaltės jausmą, peikdamas ir gėdindamas juos klasės, tėvų, kitų mokytojų akivaizdoje, *nepatenkina mokinių pagarbos ir savigarbos poreikių*. Jeigu mokytojas neleidžia vaikams uždavinėti klausimų, kritiškai mąstyti, nes pats bijosi būti pažeistas ir nesijaučia kompetetingas, *nepatenkina mokinių poreikių naujoms žinioms ir informacijai*. Neprisitaikęs mokytojas neskiria dėmesio vaikų interesams, *palaiko formalius* ir atokius *santykius* su jais, trukdo mokiniams priimti save ir kitus, neskatina nekonformizmo,

individualaus kūrybiškumo, humoro, kartu nepatenkina vaikų saviraiškos poreikių.

Svarbiausios mokytojo neprisitaikymo priežastys yra tos pačios, kaip ir daugelio kitų specialybių žmonių. Vienos šių priežasčių - tai per didelis krūvis, per didelė atsakomybė, būtinybė elgtis pagal taisykles. Mokytoją skatina neprisitaikyti ir tai, kad jis išgyvena, jog turi būti tarpininkas tarp visuomenės reikalavimų ir atsiskaitymo už tų reikalavimų vykdymą tai pačiai visuomenei. Be to, neprisitaikyti skatina dažnai neigiamas mokinių požiūris į mokytojus, neadekvatus darbo užmokestis, administracijos spaudimas, menka padėtis visuomenėje, prieštaringi reikalavimai, tėvų elgesys vengiant atsakomybės už savo vaikus, neadekvatus mokytojų parengimas aukštosiose mokyklose ir t. t.“.

J. Murka (1997, p. 100) teigia, kad „neprisitaikęs mokytojas nenori žiūrėti kito darbo ir bijo savo darbą parodyti kitam, o bendravimas su patyrusiu žmogumi labai dažnai įgauna keistas formas. Toks mokytojas dažnai užsikrauna visokeriopų pareigų ir jų gausumu tiesiog siekia sužavėti paviršutinišką stebėtoją, bet kitas dalykas, kaip tuo susižavi vietos žmonės ir tėvai. Žmonės brangina tik tokio mokytojo žodį ir nuomonę, kuris gerai atlieka mokyklos darbą ir išlaiko tuo atžvilgiu palyginimą su apylinkės mokytojais; negerbiamas apylinkėje mokytojas atstumia nuo savo propaguojamų idėjų visus rimtuosius žmones ir apie save susirenka tokius, koks jis pats yra“.

Būti atsakingu mokytoju reiškia sugebėti organizuoti, kreipti ir deleguoti klasės veiklą. Tai reiškia reikalauti, parodyti ir padėti. Mokytojai turi daug gyvenimo patirties ir sugebėjimų, kurių jaunimas dar neįsigijo. Su žmonėmis dirbant, o ypač mokytojaujant, V. Černius (1992, p. 40) rekomenduoja saugotis bent jau šešių iliuzijų:

- **„Tobulybė:** įsitikinimas, kad mokinys turi darbą atlikti tobulai ar kad pats mokytojas turi būti tobulas. Su „tobulais“ žmonėmis labai sunku gyventi ir bendrauti. Pats didžiausias gerai atlikto darbo priešas yra tobulybės iliuzija.
- **Visagalis aprūpintojas:** įsitikinimas, kad mokytojas turi galėti viską: teikti ir žinias ir meilę. Galima parodyti kelią, bet daug ko pasirūpinti turi patys mokiniai.
- **Racionalumas:** tikėjimas, kad gyvenimas, žmonės, organizacijos, visuomenė yra racionalūs, logiški, suprantami.
- **Meistriškumas:** bandymas būti puikiu meistru visuose mokytojo veiklos baruose. Klaidingumo prielaida, kalbant tiek apie save, tiek apie mokinius, daug labiau atitinka realybę ir padaro žmogų labiau sugyvenamą.
- **Visa žinojimas:** įsitikinimas, kad suaugusieji už visus viską daug geriau žino ir turi pripažinti tik savo nuomonę.
- **Gyvenimo ir visuomenės normų pastovumas.** Mes turime savo pažiūras ir normas.

Nors jos ir susiformavo vaikystėje, bet daug kas pasikeitė. Naujoji karta turi savąias normas“.

Tačiau ir talentingas pedagogas, anot V. Rajecko (2001, p. 20) „neišvengiamai taps amatininku, jeigu jo išradingumas nesirems nuolat gausėjančiomis mokslinėmis pedagogikos žiniomis. Jeigu mokytojas ignoruoja ugdymo dėsningumus, jis gali atnešti ir didžiulės žalos. Nežinodamas pedagogikos išvadų, apibendrintos ugdymo patirties, eksperimentuodamas mokytojas gali padaryti ir nemažai klaidų“.

Būdamas klasės mokytoju reikia turėti aiškią perspektyvą: ką ir kaip nori pasiekti. Reikia turėti lankstų planą ir savo būdus, kaip įtraukti klasę į mokymo procesą, prisiminti mokinių sugebėjimus, jų interesus. Nekeisti klasės tvarkos kasdieną, nes tai gali sukelti nerimą, mokinių susierzinimą. Mokytojui reikia visada prisiminti, kad aukščiau juostos neiššoksi. Galima padaryti tik tiek, kiek galima padaryti.

J. Murkos (1997, p. 107) pažiūra į mokytoją ir jo darbo įvertinimą ryškiai atsispindi tuose principuose, kurių turėtų laikytis visi mokytojai. Šie principai yra tokie:

- a) „mokyklos darbo nevalia dirbti be sistemos. Sistemą pasirink tinkamiausią savo sielai arba pats susidaryk, jei įstengsi, tik ne prastesnį nei už vieną jau sudarytųjų;
- b) negalėdamas viso darbo idealiai atlikti, nors dalį atlik ideališkai;
- c) kas pačiam nevyksta, nediršk piršti kitam;
- d) nepasitikėk antrųjų rankų šaltiniais, bet pats tikrink žodžius ir darbus;
- e) nedirbk be sistemos, bet ir vienoje sistemoje irgi neužsidaryk;
- f) savo žiniais nuolat plėsk, įgudimą tobulink, darbą gerink;
- g) nesigirkit įsigytu diplomu ar mokslu, bet šalia popierinio cenzo susidaryk svarbesnį cenzą – darbo;
- h) turėk garbės ir laikyk sielos skaistumą;
- i) nemanyk, kad neišsilavinęs ir mažamokslis mokytojas ilgai beišsilaikytų, ypač dar nesąžiningas“.

1. 7. Svarbiausi mokytojo rengimo klausimai bei nepanaudotos visuomenės galimybės

Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, mokytojų rengimas buvo ir yra nuolatinių diskusijų objektas. Dar mūsų klasikas St. Šalkauskis (1991, p. 359), remdamasis G. Keršenšteineriu, teigė, jog „mokyklų sutvarkyme svarbiausias klausimas yra ne mokomojo plano, bet mokytojų

paruošimo klausimas. Sprendžiant šį klausimą, turi būti išaiškinti keli dalykai: 1) bendrasis mokytojo pasiruošimas, arba bendrasis išsilavinimas; 2) dalykinis jo pasiruošimas; 3) pedagoginis jo pasiruošimas; 4) mokytojų ruošiamoji organizacija“.

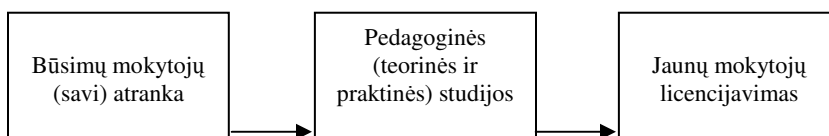
Šiandien, anot K. Pukelio (1998, p. 145) „pradinio ugdymo pedagogų rengimo Lietuvoje perspektyvos neapibrėžtos. Prastėjanti demografinė padėtis bei švietimo srityje įsigalėjusi taupymo politika neabejotinai padėjo susiformuoti ir vis garsiau reikštis nuomonei, jog pradinio ugdymo pedagogams nereikia universitetinio parengimo. Tai skatina ne tik aktyviau analizuoti dabartines ugdymo kryptis ir jų įgyvendinimo būdus, bet ir giliau tyrinėti švietimo raidą, ieškoti tam tikrų istorinių paralelių“.

Mokytojų rengimo tobulinimas – vienas svarbiausių ugdymo reformos uždavinių. Mokykla yra tokia, koks yra mokytojas. Tai sena pedagoginė tiesa. Vadinasi, norint ženklių ir nuolat vykstančių ugdymo reformos poslinkių, pirmiausia būtinos permainos mokytojų rengime.

Mokytojų rengimo procese K. Pukelis (1998, p. 55) išskiria tris pagrindinius etapus:

1) „būsimų mokytojų atranką; 2) pedagogines studijas; 3) jaunų mokytojų licencijavimą“.

1 paveikslas

1 pav. Idealinio mokytojo modelio rengimo pagrindiniai struktūriniai elementai

Pasak autoriaus K. Pukelio (1998, p. 56) „mokytojų rengimo tobulinimas pirmiausia susijęs su šių procesų tobulinimu. Labai dažnai mokytojų rengimas tapatinamas su viena socialine institucija – aukštąja pedagogine mokykla. Tai dalinė tiesa. Mokytojų rengimas apima nepaprastai daug socialinių institucijų. Didžiausią įtaką iš jų mokytojų rengimui turi šeima, mokykla, aukštoji pedagoginė mokykla. Kiekvieną iš šių procesų visos minėtos socialinės institucijos daugiau ar mažiau įtakoja. Pavyzdžiui, būsimų mokytojų atrankoje svarbus vaidmuo tenka šeimai, nes būtent joje subręsta svarbiausios mokytojo profesijai asmenybės savybės.

Mokytojo profesijos pasirinkimui ypatingą reikšmę turi vaikus mokančio mokytojo asmenybė, jos originalumas, individualumas, asmeninis pavyzdys, galima pasakyti asmenybinis žavesys. Paauglystėje, paastrėjus klausimui “kas aš?”, pradedama gilintis į save, lyginti save su kitais, nesąmoningai arba sąmoningai savęs pažinimas projektuojamas į socialinio vaidmens, t.y.

profesijos, pasirinkimą. Juo labiau, kad negailestingai artėja toks metas, kada reikia sau atsakyti į klausimą **“kuo būti?”**

Vadinasi, labai svarbus mokytojo rengimo uždavinys – parengti mokytoją taip, kad jis galėtų padėti vaikui surasti savo tikrąjį profesinį pašaukimą, kas didele dalimi lemia žmogaus gyvenimo prasmingumą. Tik prasmingą gyvenimą gyvenantis žmogus gali būti pilnavertis ir naudingas visuomenės narys, inicijuojantis ir realizuojantis jos pažangą“.

K. Pukelis (1998, p. 28) pabrėžia, kad „mokytojų rengimas prasideda nuo pat gimimo šeimoje ir tęsiasi ne tik mokytojų rengimo institucijoje, bet ir po jos baigimo – dirbant mokykloje. Mokiniai ir jų tėvai, sparčiai kintantis gyvenimas – patys reikliausi mokytojo rengėjai ir griežčiausi vertintojai. Tik jiems priklauso lemiamo balso teisė sprendžiant apie mokytojo tinkamumą pedagoginiam darbui. Mokytojo darbo sėkmė labai priklauso ir nuo mokytojų rengimo institucijos, nes būtent ji parengia jį lemtingam šuoliui į pedagoginio darbo sūkurį mokykloje.

Mokytojo, kaip ir skulptoriaus, darbas sunkus, reikalaujantis kantrybės, kiekviena klaida lemtinga, nes gali negrįžtamai sugadinti „medžiagą“. Kaip ir skulptorius jis privalo turėti teisingą (ugdymo) idėją ir mokėti ją materializuoti (įkūnyti) medžiagoje (vaike), vadinasi, turi būti įvaldęs (ugdymo) techniką (lavinimo ir auklėjimo arba mokymo metodiką). Jeigu mokytojų rengimą palygintume su namo statyba, tai filosofinių studijų reikšmė ugdomojo darbo sėkmei tolygi namo pamatams, nes jos sudaro mokytojų fundamentalaus rengimo pagrindą. Gali būti gražiausios namo sienos, langai, stogas, patogiausiai įrengtas vidus (tai atitinka taikomąjį mokytojų rengimą), tačiau jeigu blogai namo pamatai arba jis pastatytas iš viso be jų, tai toks statinys negali būti vadinamas namu, nes jis neatlieka pagrindinės savo funkcijos – nėra patikimas, vadinasi, saugus. Toks statinys gali bet kada sugriūti“.

K. Pukelis (1998, p. 63) teigia, kad idealią būsimą „mokytojo-skulptoriaus“ teorinių pedagoginių studijų struktūrą sudaro keturios žinių rūšys: pasaulėžiūros; antropologinės; bendrosios pedagogikos; specialiosios pedagogikos.

Šiandieninių būsimų mokytojų pedagoginių studijų struktūra yra deformuota trimis aspektais: ignoruoja pasaulėžiūras; absoliutizuoja pedagoginio veikimo technikos reikšmę; tiksliai neapibrėžia praktinių pedagoginių studijų turinio, formos, logikos ir konkrečios realizacijos vietos visame pedagoginių studijų procese, dėl to jos tampa chaotiškomis mokytojų rengimo, kaip sistemos, požiūriu.

Pedagoginių studijų „ašis“ - pedagogikos praktikumas. Tačiau pedagogikos praktikumo, kaip būsimų mokytojų rengimo pedagoginių studijų struktūros komponento, šiandieninėje

Lietuvos mokytojų rengimo(kaip sistemos) praktikoje nėra“.

R. Petrauskaitė, V. Kučinskas (1998, p. 63) remdamiesi šiuolaikinių JAV ir Vakarų Europos valstybių mokslininkų (C. M. Everston, W. D. Hawley, M. Zlotnik, B. Roth, B. F. Skinner, ir kt.) nuomonėmis tvirtina, jog „mokytojų rengimas nėra pakankamai geras, ir pabrėžia tokias problemas ir trūkumus:

- 1) pedagogikos studijų programas pasirenka žemesnio išsilavinimo lygio abiturientai;
- 2) kandidatų atrankos kriterijai iki šiol neaiškūs;
- 3) mokytojų rengimo planai ir programos turi didelių esminių trūkumų;
- 4) mažai ištirta pedagoginės praktikos svarba studentams – būsimiesiems mokytojams – įgyjant kvalifikaciją;
- 5) pedagogikos fakultetų dėstytojai dažniausiai yra vyresniosios kartos žmonės, todėl stokoja naujų idėjų ir drąsių eksperimentų;
- 6) daugumai studentų pagrindinis rūpestis yra ne studijos, o kaip pragyventi;
- 7) nesant galimybių įsidarbinti pagal profesiją, pedagogų rengimo kokybė tampa gana sudėtingas ir menkai prasmingas dalykas;
- 8) didelė mokytojų rengimo institucijų ir mokyklų inercija;
- 9) visuomenė daro spaudimą, reikalauja geresnio mokytojų pasirengimo ir jų veiklos mokykloje, bet nenori eikvoti daug lėšų finansinėms mokytojų rengimo bei jų darbo ir gyvenimo problemoms spręsti;
- 10) pastebimi pedagogikos fakultetų dėstytojų ir studentų nusivylimas mokytojo profesija, visuomenės dėmesio stoka.

Plačiau visuomenei, mokyklai, šeimai ir mokiniams ne taip svarbu, kaip rengiami mokytojai, o tai kaip jie sugeba dirbti, t.y. atlikti svarbiausias funkcijas. Reikėtų paminėti tokias iš jų:

- mokytojas turi gebėti ne tik tinkamai ugdyti mokinius, bet ir socializuoti juos;
- mokytojas turi tapti asmeniniu kiekvieno mokinio dvasinio sveikatingumo puoselėtoju;
- mokytojas turi intensyviai dirbti ir mokyti vaikus mokytis;
- mokytojas negali tenkintis formaliu, pragmatišku ugdymu;
- būtina mokytojui suteikti pakankamos veiksmų laisvės;
- mokytojas turi talkinti kuriant naują mokyklą ir stengtis įgyvendinti

naujoves, keisti ugdymo turinį, nuolat ieškoti, rizikuoti;

- mokytojas nėra masinės profesijos atstovas, jo išskirtinumą lemia įgimtos šios profesijos žmogaus savybės ir išsiugdytos ypatybės;
- vienas iš šiandieninės tautinės mokyklos reformos tikslų – parengti mokyklą naujai reformai, kurios būsimoji vykdytojai bus jaunieji dabarties mokytojai“.

M. Fullan (1998, p. 141) teigia, kad “visuomenė yra dvejopai apvylysi mokytojus. Ji vadina mokytojus nevykėliais už tai, kad jų darbo rezultatai nepakankamai geri. Tačiau ji nepadedą gerinti sąlygų, galinčių tapti pažangos laidu.

Nors mūsų visuomenė daug kalba apie mokytojų rengimą, neatrodo, kad kas nors rimtai tikėtų ar pasitikėtų investicijų į mokytojų rengimą vaisingumu. Gal daugelis vadovų širdies gilumoje mano, kad mokymas nėra labai sunkus darbas. Nors visi jie yra praleidę mokyklose tūkstančius valandų ir patys išmano šį darbą. Kartu jie puikiai suvokia, kad kiekvienais metais ateina gausybė nekvalifikuotų mokytojų, iš kurių reikalaujama išmokyti dirbti. Tačiau investavimas į mokytojų rengimą – tai ne trumpalaikė strategija. Mus supa tokia gausybė greito sprendimo reikalaujančių problemų, kad labai lengva nepastebėti, jog būtina prevencinė strategija, kurios nebuvimo padarinius pajusime po kelerių metų. Kai ištinka krizė, susirūpinama, kaip ją kuo greičiau įveikti. Bet daug rečiau imamasi krizių prevencijos, nors skaičiuojant visas išlaidas, tai kainuotų gerokai mažiau.

Tikroji problema yra ta, kad dešimtam dešimtmetyje neįjuntame praktinės būtinybės nesame aiškiai numatę veiksmų, kuriais galėtumėme tobulinti mokytojų rengimą. Kol kas mokytojų rengimas nusipelno garbės būti vienu metu ir didžiausia pedagogikos problema, ir geriausias jos sprendimas. Privalome nedelsdami įvertinti šią problemą ir pažiūrėti, ką galima padaryti, kad visą mokytojo darbinį gyvenimą trunkantis mokymasis taptų realybe.

Mokytojams kuo toliau, tuo sunkiau patikėti, kad jie pasirinko kilnią profesiją, pasiryžę kruopščiai ir profesionaliai siekti mokinių tobulėjimo. Palyginti su praeitimi, dabar mokytojai daug greičiau pasijunta “perdege”, vis rečiau patiria, kad yra vertinami, todėl vis mažiau žmonių pasirenka mokytojo profesiją, o ir tie, kurie pasirinko, nebenori dirbti“.

Kalbant apie šiuolaikines mokytojų rengimo tendencijas ir problemas pasaulyje, siūlomi įvairūs būdai gerinti mokytojų rengimą R. Petrauskaitė, V. Kučinskis (1998, p. 65) siūlo: „testais tikrinti būsimojus mokytojus prieš įstojant ir baigus mokslus, gerinti parengimo turinį, pertvarkyti studijų programas, organizavimą, ilginti pedagoginės praktikos trukmę ir gerinti kokybę. Siūlomos įvairios alternatyvios programos, daug diskutuojama dėl netradicinio rengimo

modelio – mokytojų rengimo mokykloje, kuris jau praktikuojamas JAV ir kurio istorinės ištakos – „aktyvioji mokykla“. Šio modelio paskirtis – praktinės pedagogikos studijos: vadovavimas klasei, elgesio vadyba, individualių mokymo programų sudarymas, stresų valdymas, konfliktų sprendimas ir kt“.

M. Fullan (1998, p. 143) teigia, kad „yra blogiausia tai, kad mokytojų rengimas – nuo pirminio rengimo iki pat karjeros pabaigos – nėra kreipiamas į nenutrūkstamą mokymąsi. Aiškiai išreikšti ir sustiprinti moralinį tikslą, tarpininkavimą pokyčiams ir šių dalykų sąsaja – štai mokytojų darbo tobulinimo esmė. Tiriant mokytojų rengimą nuostabą kelia, kad mintis apie mokytojus kaip moralinių pokyčių tarpininkus anaipol ne nauja”.

Susipažinus su moksline literatūra šia tema galima daryti tokias išvadas:

Pedagogas yra idėjinis veikėjas: jis ruošia naują, kultūringesnę, humaniškesnę žmonių kartą, jis kuria geresnę tautos ateitį arba, anot Dž. Diujo, verpia socialinio gyvenimo siūlą. Jis privalo turėti susiformavusią pasaulėžiūrą, aukštą idealą, bet ne todėl, kad jį brukėtų visiems vaikams, o tik planingai veiktų jų sielas savo būdo ir poelgių pastovumu, savo siekiamų tikslų aiškinimu. Pedagogą į darbą šaukia socialinis poreikis, panašus į motinos potraukį, kuris padaro jos širdį jautrią psichofizinėmis savo vaiko negerovėmis, atveria vertybių užuomazgą vaiko sieloje ir ragina idealizuoti vaiko ateitį, dėl jos aukotis.

Mokiniai yra pasiruošę sekti mokytojo pavyzdžiu, kuris turi neginčijamą autoritetą jaunimo tarpe, perimti jo dorovines nuostatas, elgesio manieras, mąstymo ypatumus. Taigi, mokytojo asmenybė yra neatsiejama nuo mokymo proceso. Mokytojas - mediatorius, kuris padeda mokiniui įgyti naujų žinių, ugdyti naujus įgūdžius, tobulinti senuosius, atsiskleisti kaip asmenybei, tapti individualybei.

Lietuvos švietimo nuostatose, skelbiama, kad reikia ugdyti protingą, išmanančią lanksčiai mąstyti, dorovingą, visur ir visada siekiančią tobulėti asmenybę. Taip pat puoselėti jos dvasines ir fizines galias, suteikti bendrąjį ir profesinį išsilavinimą. Ugdyti pareigą šeimai, tautai, visuomenei ir Lietuvos valstybei. Žengiant į XXI a. ir sparčiai braunantis technologijoms į mūsų kasdieninį gyvenimą: namus, mokyklą -- svarbiausias ugdymo vietas, mokytojai turi mokėti naudotis naujausiomis technologijomis. Jos palengvina pedagogo darbą, atveria naujas galimybes kitaip pažvelgti į mokomąjį dalyką, įgyti naujų žinių bei įgūdžių.

Pedagoginiai santykiai - galinga auklėjimo priemonė padedanti humaniškai valdyti mokinių dorinio dvasingumo stiprinimo procesą, o mokytojo autoritetas, tai mokytojo pašaukimo ugdymo prielaida.

2. PEDAGOGO VAIDMENŲ ŠIANDIENINĖJE VISUOMENĖJE TYRIMAI

2. 1. Tyrimo imtis ir metodikos charakteristika

Šiuo darbu siekiama išsiaiškinti pedagogų, studentų ir mokinių požiūrį į šiuolaikinio pedagogo vaidmenį visuomenėje. Tyrimas vyko Kaišiadorių rajono Žaslių vidurinėje mokykloje ir jos skyriuose, Kaišiadorių A. Brazausko vidurinėje mokykloje bei Kaišiadorių rajono Paparčių pagrindinėje mokykloje. Iš viso tyrime dalyvavo 75 pedagogai, 80 studentų ir 150 moksleivių.

Apklausti 75 mokytojai. Iš jų 23 pradinėse klasių mokytojai ir 52 dalykinėje sistemoje dirbantys mokytojai. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą labai įvairus. Didelė respondentų grupė turi 4-30 metų darbo stažą (3 lentelė).

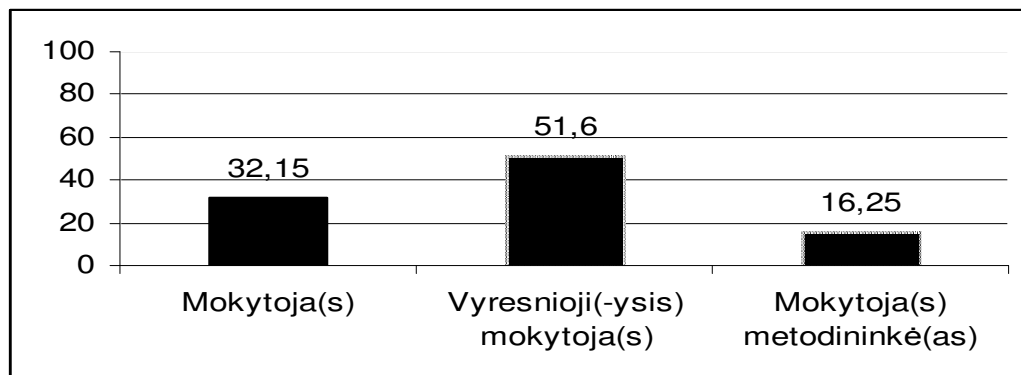
3 lentelė

Mokytojų pedagoginis darbo stažas

<i>Pedagoginis stažas</i>	<i>Mokytojų sk. procentais(%)</i>
iki 3 m.	8,7
4-10 m.	25,6
11-15 m.	18,3
16-20 m.	20,9
21-30 m.	18,1
Virš 30 m.	8,4

Beveik pusė mokytojų nurodė, kad turi 4-10 arba 16-20 metų darbo stažą. Apie trečdalis turi 11-15 arba 21-30 metų darbą stažą. Apklausos rezultatai rodo, kad didžioji mokytojų dalis turi pakankamai didelį darbo stažą. Tai reiškia, jie turi pakankamą darbo su vaikais patirtį bei praktinius įgūdžius.

Mokytojų pasiruošimą darbui su vaikais rodo ir jų kvalifikacija. Mokytojų kvalifikacinė kategorija pavaizduota 1 paveiksle.

1 pav. Mokytojų kvalifikacijos kategorijos (n =75)

Daugiau negu pusė mokytojų turi vyresniojo mokytojo kvalifikaciją – 51,6 % respondentų, mokytojo kvalifikaciją – 32,15 % respondentų ir mokytojo metodinio kvalifikaciją – 16,25 % respondentų. Pagal turimus rezultatus galime teigti, kad mokytojai turi pakankamai aukštą kvalifikaciją ir gali mokiniams suteikti daug naudingų žinių (žr.1 priedą). Mokytojas keldamas kvalifikacinę kategoriją susikuria pedagoginės veiklos modelį, kaip padėti mokiniui susiformuoti profesionalo įvaizdį, sudominti jį šios profesijos naujovėmis, išugdyti spontanišką, vidinį mokytojo aktyvumą, norą ieškoti. Vakarykštės žinios netinka rytdienos darbams ir mokiniams, ir tik dirbant praktinį darbą atsiranda mokytojo įgūdžiai organizuojant ugdomąją veiklą.

Apklausta ir 80 studentų. Jiems buvo pateikti tokie patys anketos klausimai kaip ir mokytojams (skiriasi tik du klausimai). Joje klausiama apie mokytojo profesijos pasirinkimą, mokytojų vaidmenis bei mokytojo asmenines savybes. Pateiktais klausimais norima sužinoti studentų nuomonę apie mokytojo profesiją, jų vaidmenis, veiksnius lemiančius gerą darbą. Studentų (būsimų mokytojų) atsakymus buvo bandoma palyginti su dirbančių mokytojų atsakymais.

4-oje lentelėje pateiktos žinios apie studentų studijuojamą kursą.

4 lentelė

Studentų studijuojamas kursas

<i>Studentų studijuojama specialybė</i>	<i>Studentų studijuojamas kursas</i>	<i>Studijuojančių studentų skaičius</i>
Grafinės ir taikomosios technologijos kursas	2	35
Filosofijos ir visuomenės mokslų kursas	5	15
Fizikos ir kitų gamtos mokslų kursas	3	17
Matematikos ir informatikos mokslų kursas	3	13

Pažvelgę į lentelę matome, kad studentai studijuoja įvairiuose kursuose. Analizuojant tyrimų rezultatus bandoma įvertinti ar nesikeičia studentų (atsižvelgiant į skirtingus kursus) požiūris bei nuomonė apie mokytojo profesiją, jo vaidmenis bei veiksnius. Tyrime dauguma dalyvavo tiksluosius mokslus pasirinkę studentai. Daugiausia studentų studijuoja grafinės ir taikomosios technologijos mokslų kursą (35 respondentai), ir mažiausiai studentų pasirinkę matematikos ir informatikos mokslų kursą. (žr. 2 priedą).

Mokinių tyrimo apklausa buvo atlikta Kaišiadorių rajono Žaslių vidurinėje mokykloje ir jos skyriuose, Kaišiadorių A. Brazausko vidurinėje mokykloje bei Kaišiadorių rajono Paparčių pagrindinėje mokykloje. Tyrime dalyvavo 150 mokinių: 80 penktokų ir 70 devintokų. Mokiniams

buvo pateikta vienoda anketa (žr. 3 priedą), kurioje prašoma 14 balų sistemoje pagal svarbumą įvertinti, koks turi būti mokytojas, kokią specialybę ateityje planuoja pasirinkti, kaip mokytojai bendrauja su mokiniais pamokų metu ir po pamokų. Atlikdama šiuos tyrimus jaučiau, kad mokiniai man talkino daug mieliau negu mokytojai: užtekdavo jiems pasakyti, kad rašau magistrinį darbą ir noriu palyginti, koki mokytojo vaidmenį įsivaizduoja jie (mokiniai) ir koki patys pedagogai bei studentai.

Šios anketos tikslas buvo išsiaiškinti mokinių požiūrį į šiandieninio pedagogo vaidmenį visuomenėje. Mokiniais (penktokams ir devintokams) buvo pateiktos anketos, kurias užpildė individualiai, atsakydami į klausimus. Pildymo laikas nebuvo ribojamas. Mokinių apklausos anketa pateikiama prieduose (žr. priedą Nr. 3).

Pagal lytį moksleivių tyrime dalyvavo 92 mergaitės ir 58 berniukai. Respondentų imties charakteristika pateikta 5 lentelėje.

5 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir lytį

<i>Klasė</i>	<i>Bendras mokinių skaičius</i>	<i>Berniukai</i>	<i>Mergaitės</i>
5	80	32	48
9	70	26	44
Iš viso	150	58	92

5 ir 9 klasių mokiniams skirta apklausos anketa sudaryta iš 10 klausimų. Joje klausiama, koks, jų nuomone, turi būti mokytojas, kokią specialybę moksleiviai žada pasirinkti ateityje, kaip jie supranta mokytojo vaidmenį bei kokiomis asmenybės savybėmis turi pasižymėti juos mokinantys mokytojai. Ir jaunesni, ir vyresni mokiniai atsakė į vienodus klausimus. Klausimai pateikti dviem amžiaus grupėms, kad išryškėtų, ar skiriasi jų požiūris į mokytoją bei jo veiklą mokykloje. (žr. 3 priedą).

2. 2. Mokytojų ir studentų anketinės apklausos rezultatų analizė

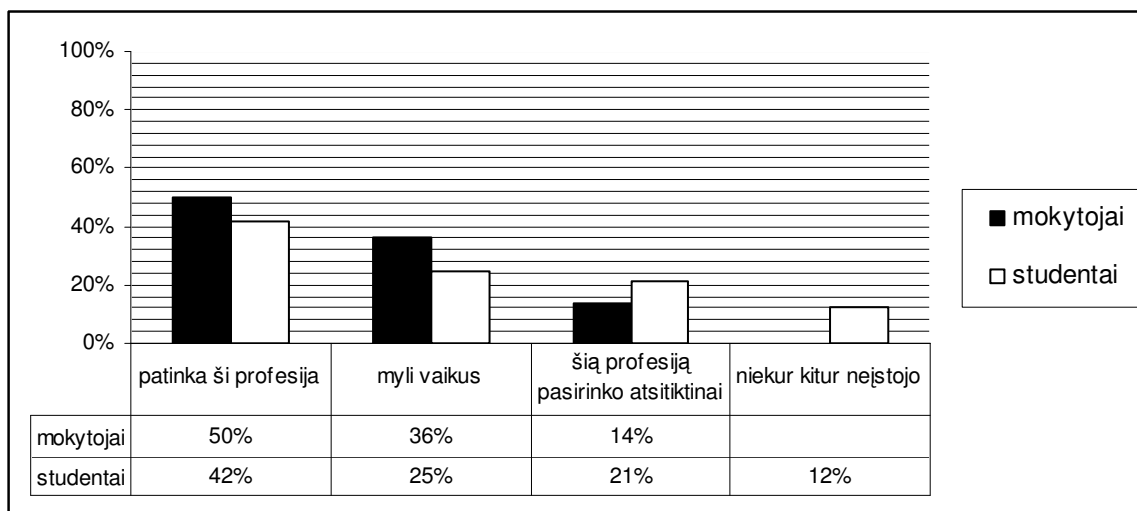
Šiandien mokytojui svarbu pažinti save, labiau patikėti visuomenine atliekamo darbo reikšme, jo nelygstamumu, įvertinti savo pareigų vykdymo kokybę, tapti patraukiančiu žmoniškumo, pilietiškumo, patriotizmo, veiklumo, profesionalumo pavyzdžiu, siekti pedagoginės kultūros.

Ne mažiau šiandien svarbu, kad mokytojas įvertintų savo santykius su auklėtiniais ir, jei reikia, juos koreguotų, taptų pirmuoju pagalbininku mokiniams internalizuojant vertybes, kuriant

individualią vertybių sistemą, taip pat taptu tikru talkininku vertybinės saviraiškos procese.

Mokytojas yra ori, savarankiška, sociali, kūrybiškai dirbanti individualybė, aktyviai veikianti klasės ir mokyklos bendruomenėje ir dideliu veiklumu uždeganti visus jos narius.

Pašaukimas - tai stiprus žmogaus palinkimas į tam tikrą veiklą. Ją atlikdamas, jis patiria pasitenkinimą, lengviau nugalė sunkumus ir nesėkmes, anksčiau ar vėliau pasiekia geriausių rezultatų. Todėl mokytojų ir studentų atsakymus į jiems pateiktos anketos pirmą klausimą **“Kodėl pasirinkote šią profesiją?”** rezultatus matome 2 – ame paveiksle.

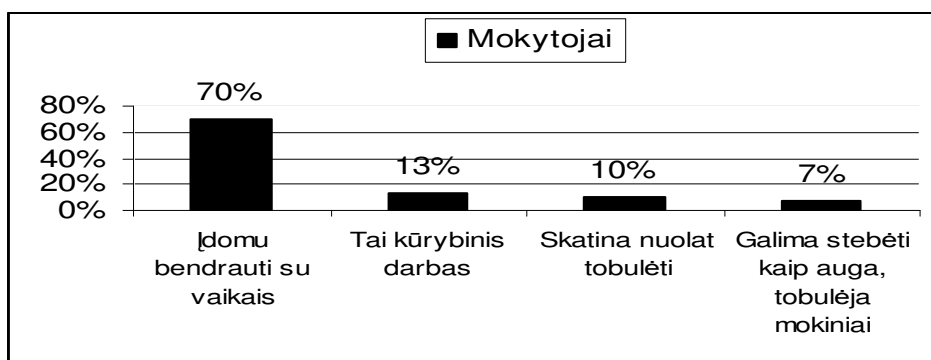

2 pav. **Pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai (n = 155)**

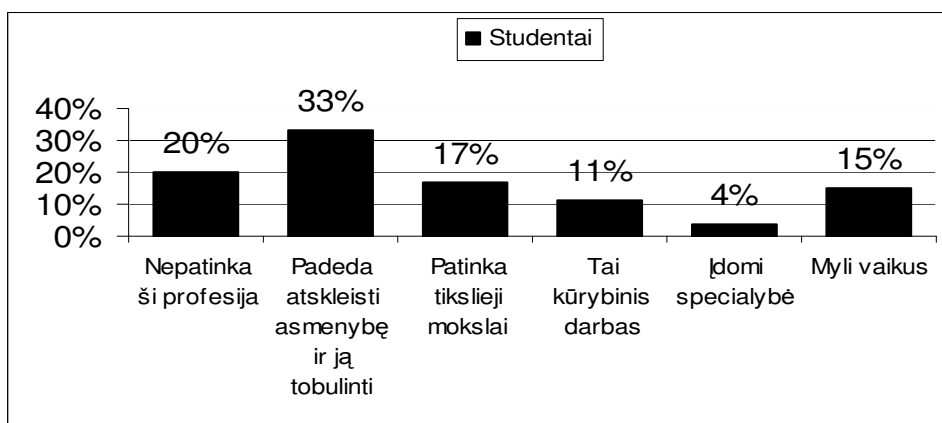
50 % mokytojų ir 42 % apklausoje dalyvavusių studentų atsakė, kad jiems patinka ši profesija, tai tarsi pašaukimas ir daugelis tęsia mokytojų dinastiją. Juk mokytojas turi būti „mokyklos žmogus“, o ne svečias. Kiti 36 % mokytojų ir 25 % studentų pažymėjo, kad jie labai myli vaikus, nori juos pažinti, išanalizuoti jų amžiaus tarpsnių psichologiją, matyti, kaip jie auga, bręsta, tobulėja. Dar kiti pabrėžė (14 % mokytojų ir 21 % studentų), kad šią profesiją pasirinko atsitiktinai, nes neįstojo ten, kur norėjo, ar nebuvo galimybių įstoti. Mokytojai teigia, kad dirbdami mokykloje kartais nesijaučia laimingi. Mokytojai prisipažino, kad jaučiasi suklydę rinkdamiesi šią profesiją, todėl neretai pamąsto ir apie galimybę persikvalifikuoti, tačiau socialinė realybė kol kas neleidžia priimti tokio sprendimo. 12 % apklausoje dalyvavusių studentų pareiškė, kad niekur kitur neįstojo, tad teko griebtis „šiaudo“. Jiems ši specialybė neįdomi, nepatraukli ir net neįsivaizduoja kaip reikėtų dirbti mokykloje ir suteikti mokiniams žinių kaip neįaučiama pedagoginė meilė.

Atsakymo į antrąjį anketos klausimą **”Kodėl jums patinka ši profesija?”** rezultatai pateikti 3 – iame ir 4 - ame paveiksluose bei 6 – oje lentelėje.

3 pav. Mokytojų nuomonė apie pedagogo profesiją (n = 75)

4 pav. Studentų nuomonė apie pedagogo profesiją (n = 80)

Iš gautų rezultatų matyti, kad daugiau negu pusė tiriamųjų mokytojų (70 %) savo profesija yra patenkinti. Jie teigė, kad jiems įdomu bendrauti su vaikais. Dirbant su jais visada atrandi kažką naujo, neapčiuopiamo, įdomaus. Tačiau studentai (33 % tiriamųjų) mano kitaip, jiems ši profesija padeda atskleisti savo asmenybę ir ją toliau tobulinti. Čia mes matome, kad studentų ir mokytojų nuomonės nesutapo. 7 % tiriamųjų mokytojų teigia, kad visada smagu džiaugtis ir matyti augančius ir tobulėjančius „savo“ vaikus – mokinius. Jie savo darbu žavisi todėl, kad nuolat būna tarp žmonių, vaikų. Jiems perteikia savo turimas žinias, mintis, pasidalina jomis su kitais ir tuo pačiu patys tobulėja (10 % tiriamųjų mokytojų). Jų darbas yra žavus, tai tarsi kūrybinis darbas (13 % tiriamųjų mokytojų) ir jame nėra jokios monotonijos. Su šia mintimi sutinka ir studentai (11 % tiriamųjų). Tačiau kitais klausimais studentai mano truputėlį kitaip. Juk jiems dar sunku spręsti, kokia iš tikrųjų yra ta mokytojo profesija. 15 % tiriamųjų studentų teigia, kad jie myli vaikus ir tuo juos ši profesija žavi.

Mokytojo profesija yra įdomi profesija. Juk čia tenka įveikti netikėčiausias kliūtis. O kiek neištirtų kelių, paslapčių, impulsų kūrybai! Niekas čia nesikartoja. Viską reikia naujai atrasti ir išmokyti (17 % tiriamųjų studentų). Tu ir aukso ieškotojas ir gydytojas, ir artistas, ir menininkas.

O jau puoselėjantiems rašytojo svajonę, kuo gi dar gali būti: iki širdies gelmių pažintas žmogus – ištisas romanas, kiekviena diena – siužetas novelei. Taigi, mokytojo darbas žavus, įdomus (4 % tiriamųjų studentų) tuo, kad tai lyg neišsemiamas žinių šaltinis iš kurio visi geria ir tampa tobulesni, siekiantys savo gyvenimo nustatytą tikslų bei svajonių. Ir viso to puoselėtojas yra mokytojas. Tačiau atsirado ir tokių studentų (20 % tiriamųjų), kuriems ši profesija visiškai nepatinka ir jie studijuoja šią profesiją tik todėl, kad siekia aukštojo mokslo diplomo, bet laimingi tikrai nesijaučia.

Pažvelkime į studentų nuomonių pasiskirstymą pagal studijuojamą specialybę ir kursą. (6 lentelė).

6 lentelė

Studentų nuomonės apie pedagogo profesiją pagal studijuojamą kursą ir specialybę

Dailės ir technologijų specialybė II kursas	Filosofijos ir visuomenės mokslų specialybė V kursas	Fizikos ir kitų gamtos mokslų specialybė III kursas	Matematikos ir informatikos specialybė III kursas
Įdomus darbas bendravimas su žmonėmis.	Filosofija skatina asmenybės tobulėjimą.	Ši specialybė nepatinka.	Patinka matematika.
Šis mokslas siejamas su kūryba, menu ir idėjų laisve.	Nes studijuojama labai daug šiuolaikinių dalykų (pop kultūra...).	Fizika patinka kaip mokslas.	Patinka dirbti su vaikais.
Galimybė susipažinti su įvairiomis technologijomis.	Ši specialybė lavina pasaulėžiūrą.	Savo ateitį sieja su vaikais, mokykla.	Matematika nepatinka, patinka studijuoti šiuolaikinės technologijos.
Myli vaikus ir mėgsta su jais bendrauti.	Platus dėstomų dalykų spektras.		
Patinka piešti, kurti, pažinti meną.			

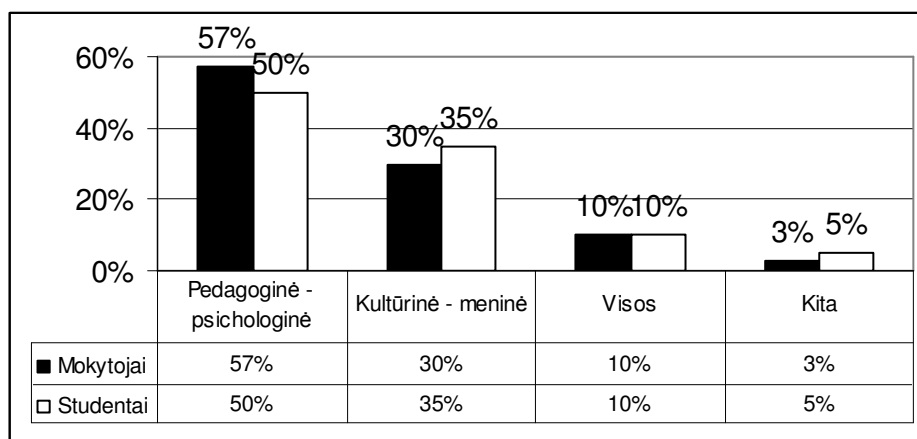
Studentų atsakymuose matome ryškius nuomonių skirtumus. Matematiką, fiziką studijuojantys studentai daugiau linkę į tiksluosius mokslus, daile studijuojantys studentai daugiau domisi kūryba, menu, idėjų laisve, o ne pedagoginiu darbu, dar kiti studijuoja šią specialybę tam, kad ji yra įdomi, lavinanti ir padedanti atskleisti asmenybę. Pažvelgus į šio klausimo studentų atsakymus galima teigti, kad ne visada yra studijuojama ta specialybė, kuri artima bei miela širdžiai ir kito kelio tarsi nėra.

Į trečią klausimą “Ar jūsų manymu pedagogas dirbdamas mokykloje turi nuolat kelti savo kvalifikaciją?” visi mokytojai ir studentai atsakė teigiamai. Tai padeda neatsilikti nuo

sparčiais tempais kintančio gyvenimo ritmo, visuomenės mentaliteto, be to asmenybės tobulėjimas daro gyvenimą įdomesnį. Juk tobulėjimui nėra ribų. Tobulėjančios informacinės technologijos, kintantys visuomenės poreikiai skatina pedagogus nuolat šviestis ir tobulėti. Juk mokytojas, keldamas kvalifikacinę kategoriją, susikuria pedagoginės veiklos modelį, kaip padėti mokiniui susiformuoti profesionalo įvaizdį, sudominti jį šios profesijos naujovėmis, išugdyti spontanišką, vidinį jo aktyvumą, norą ieškoti.

Nuolat tobulėjančioje visuomenėje pedagogas visada turi būti pavyzdys, naujų idėjų skleidėjas, iniciatorius. Pedagogas yra idėjinis veikėjas: jis ruošia naują, kultūringesnę, humaniškesnę žmonių kartą, jis kuria geresnę tautos ateitį. Jis privalo turėti susiformavusią pasaulėžiūrą, aukštą idealą, bet ne todėl, kad jį siūlytų visiems vaikams, o tik planingai veiktų sielas savo būdo ir poelgio pastovumu, savo siekiamų tikslų aiškinimu. Pedagogą į darbą kviečia socialinis poreikis, panašus į motinos potraukį, kuris parodo jos širdį jautrią psichofizinėmis savo vaiko negerovėmis, atveria vertybių užuomazgą vaiko sieloje ir ragina idealizuoti vaiko ateitį, dėl jos aukotis.

Mokytojų ir studentų nuomonės apie tai, „**Kokiose srityse turėtų tobulėti pedagogas?**“ pateikta 5 – amame paveiksle.

5 pav. Sritis kuriose turėtų tobulėti pedagogas (n = 155)

57% tiriamųjų mokytojų ir 50 % tiriamųjų studentų pirmenybę teikia pedagogikai, psichologijai. Tiek mokytojai, tiek studentai domisi nauja metodika, psichologijos ar pedagogikos atradimais, nepalikdami nuošalėje savo dėstomo ir studijuojamo dalyko. Apmaudu, tačiau pasitaiko ir tokių žmonių, kurie skaito tik kultūrinę, meninę literatūrą (30 % respondentų mokytojų ir 35 % tiriamųjų studentų). Skaitydami šią literatūrą jie turtėja dvasiškai, bet to neužtenka mokytojų darbe. Manau, kad pedagogikos bei psichologijos žinios turėtų būti mokytojui svarbiausios. Kiti pedagogai ir studentai renkasi visas sritis (10 % tiriamųjų), nes jie

mano kad geras mokytojas turi domėtis visais klausimais, būti išprusęs visose srityse bei pasiruošęs atsakyti į visus pateiktus mokinių klausimus ir būtų visakeriškai kompetetingas. 3 % tiriamųjų mokytojų ir 5 % tiriamųjų studentų mano, kad pedagogas dar galėtų tobulintis dalykinėje sistemoje, pilietiniame ugdyme, šiuolaikinių technologijų srityje, dalyvauti socialinėje veikloje bei politiniame gyvenime.

Respondentų nuomonės apie geram pedagogui būtinas dalykines savybes pateikta 7 – oje lentelėje

7 lentelė

**Mokytojų ir studentų nuomonės, apie pedagogų dalykines savybes,
kurios reikalingos idealiam (geram) pedagogui (n = 155)**

Savybės	Mokytojų pasirinkimas	Studentų pasirinkimas
• Teisingai vertina	6 %	7 %
• Gerai išmano savo dalyką	46 %	31 %
• Moka bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais	25 %	23 %
• Moka bendrauti ir bendradarbiauti su tėvais	16 %	9 %
• Moka naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis	4 %	5 %
• Kūrybingas	4 %	2 %
• Griežtas, bet teisingas	1 %	8 %
• Myli vaikus	24 %	15 %

Pedagogams ir studentams svarbu yra mokėti bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais (taip mano 24 % respondentų mokytojų ir 23 % respondentų studentų), tačiau dirbant su šiandieniniu jaunimu svarbiausia yra gerai išmanyti savo dalyką (po 46 % respondentų mokytojų ir 31 % respondentų studentų), taip pat svarbi meilė vaikams (24 % respondentų mokytojų ir 15 % respondentų studentų), nes be jos nebus ir meilės darbui. Taigi, šiuolaikinė visuomenė laukia sugebančio bendrauti, komunikabilus, lankstus, nebijančio rizikos, moka analizuoti, vertinti, spręsti, žengti pirmyn kartu su vaikais. Ji laukia pasitikinčio savo jėgomis, galiomis, sugebančio kūrybingai ir originaliai reikštis įvairiose gyvenimo srityse – tai yra gerai savo vertę suvokiančio žmogaus. O kas tokias savybes gali išugdyti? – Manoma, kad tokiu žmogumi galėtų tapti mokytojas, kuris gerai įvaldęs šias vertybes. Tad galima teigti, kad tik toks mokytojas, kuris jaučiasi turintis šias savybes, gali dirbti ir tapti geru mokytoju.

Mokytojų ir studentų nuomonės apie pedagogo socialines ir asmenybines savybes pateikta 8-oje lentelėje.

8 lentelė

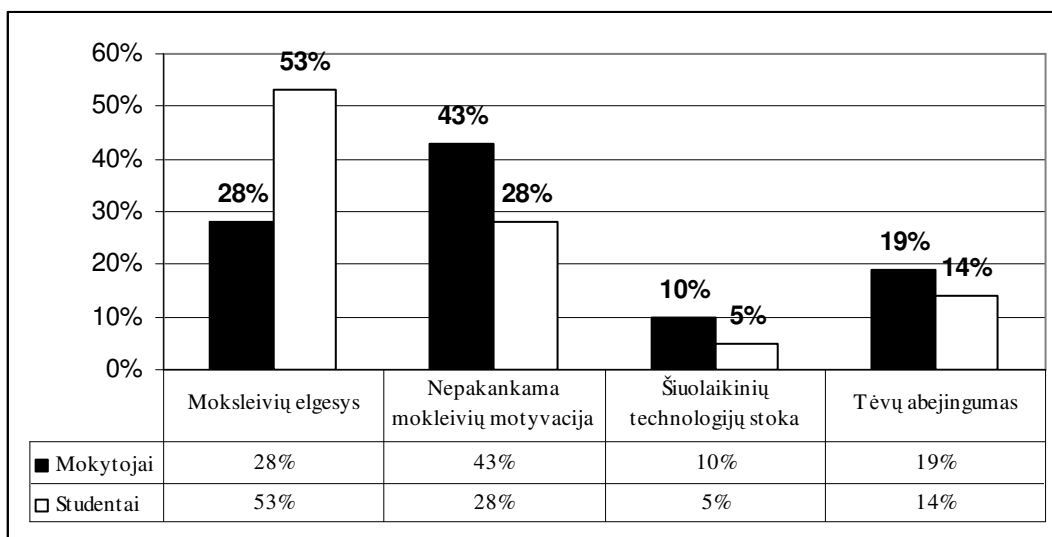
Mokytojų ir studentų nuomonės apie savybes, kurios parodo gero pedagogo socialinius ir asmenybinius gebėjimus (n = 155)

<i>Savybės</i>	<i>Mokytojų pasirinkimas (%)</i>	<i>Studentų pasirinkimas (%)</i>
• Rūpinasi mokiniais	14	20
• Yra kantrus	10	10
• Laikosi savo žodžio	11	8
• Myli ir gerbia mokinius	35	30
• Yra darbštus	6	4
• Yra reiklus	5	5
• Dalyvauja saviveikloje	10	10
• Turi organizacinių gabumų	5	4
• Yra sąžiningas	4	9

35 % pedagogų ir 30 % studentų nuomone svarbiausia savybė yra mylėti ir gerbti mokinius, rūpintis jais. Šiuo klausimu abiejų respondentų grupių nuomonės sutapo. Tik meile, rūpesčiu, pagarba, supratimu mes galime paveikti mokinius teigiama linkme ir pasiekti jų širdis. 14 % respondentų mokytojų ir 20 % respondentų studentų nuomone svarbiausia jiems - rūpinimasis mokiniais. 10 % abiejų grupių respondentai mano, kad taip pat svarbu būti kantriam, nes be šios savybės pedagogas negalėtų dirbti šio darbo. 11 % mokytojų ir 8 % studentų mano, kad taip pat svarbu laikytis duoto žodžio, nes nesilaikantis savo žodžio žmogus gali labai greitai prarasti pasitikėjimą ne tik pedagogų tarpe, bet ir tarp mokinių. Po 10 % abiejų grupių respondentai mano, kad reikia dalyvauti saviveikloje, kurioje gali atrasti kažką naujo ir įdomaus. Pažvelgus į gautus rezultatus galime teigti, kad abiejų respondentų grupių nuomonės yra labai panašios, panašus požiūris į darbą, į mokinius bei į šią profesiją.

Ir vis dėl to kiek žmonių beklaustume, turbūt visi susimąstytume, kas gi iš tikrųjų turėtų būti mokytoju. Kuo būtent jo asmenybė skiriasi nuo kitų profesijų. Daugelis žmonių bando išskirti tik mokytojams būdingiausius bruožus. Tačiau sutinku su I. Kanto mintimi, jog daugiau gilindamiesi į žmonių išsakytas mintis, galime rasti ne tik sutampančių idėjų, bet ir visiškai skirtingų. Visi būsimieji ir esami pedagogai turėtų turėti dvi būdingiausias savybes. Vienos iš jų - Dievo duotos iš prigimties, o antrosios įgyjamos ruošiantis pedagoginiam darbui.

Šeštame paveiksle pateikti mokytojų atsakymų rezultatai apie sunkumus pedagogo darbe.

6 pav. **Mokytojų ir studentų nuomonės apie sunkumus pedagoginiame darbe(n = 155)**

Šiandieninėje mokykloje mokiniai labai nenoriai mokosi. Juos labai sunku sudominti, jie puikiai žino savo teises ir jomis labai sėkmingai naudojasi, tačiau dažnai pamiršta savo pareigas. Taip pat darbą sunkina moksleivių elgesys. Šiuo klausimu respondentų nuomonės išsiskyrė. Studentai (53 % tiriamųjų) teigia, kad moksleivių elgesys mokyklose dažnai yra netinkamas ir netoleruojamas. Paprašius studentų pakomentuoti tokį didelį mokytojų ir studentų nuomonių skirtumą, jie greitai atsakė: „Mes patys visiškai neseniai buvome mokiniais ir žinome, kaip mokiniai elgiasi su mokytojais. Be to atliekame praktiką mokyklose“. Mokytojai mokinių elgesį vertina šiek tiek palankiau (28 % tiriamųjų). Jie teigia, kad keičiasi laikai, keičiasi ir mokiniai, tad mokytojams reikia taip pat keistis ir atlaidžiau žiūrėti į mokinių netinkamą elgesį („nieko čia nepakeisi, juolab kai mokytojai nebetenka jokių teisių mokinių drausminimui“). Didelį dėmesį mokytojai skiria mokinių mokymosi motyvacijai (43 % tiriamųjų), nes pastaruoju metu mokiniai vis mažiau nori mokytis ir sunku juos sudominti kai aplinkui didelė šiuolaikinių technologijų pasiūla ir pažanga. Studentai mokymosi motyvacijai skiria šiek tiek mažiau dėmesio (28 % tiriamųjų), nes mano, kad dar mokytis ir susidomėti mokslu niekada nevēlu. 19 % tiriamųjų mokytojų ir 14 % tiriamųjų studentų mano, kad pedagogo darbą taip pat apsunkina ir didelis tėvų abejingumas. Jie nesirūpina savo vaikų pasiekimais mokykloje ir dar beveik visiškai nesilanko mokykloje, nebendrauja su mokytojais ir turi susidarę neigiamą nuomonę apie mokytojus. Nors ir keistai skamba, bet vis dėlto yra ir tokių mokyklų, kuriose dar pasigendama šiuolaikinių technologijų (10 % tiriamųjų mokytojų ir 5 % tiriamųjų studentų).

Dažnai mokiniai nejaučia pagarbos vyresniam žmogui, o tai tik dar labiau apsunkina ir taip nelengvą pedagogo darbą. Dalis mokytojų pedagoginį darbą dirba tik todėl, kad kol kas

neturi pasirinkimo. Jų atlyginimas, nors ir kuklus, yra vienintelis pragyvenimo šaltinis. Taigi šiuos pedagogus galima vadinti pedagogais amatininkais. Studentų ir dirbančių pedagogų nuomonės yra labai panašios, tikrai studentai visą šią susidariusią situaciją vertina šiek tiek atlaidžiau ir daugiau paremia moksleivius, nes patys dar mokosi studijuodami universitete.

9-oje lentelėje pateiktos respondentų mintys apie mokytojo vaidmenis.

9 lentelė

Pedagogų ir studentų teiginiai apie mokytojų vaidmenis (n = 155)

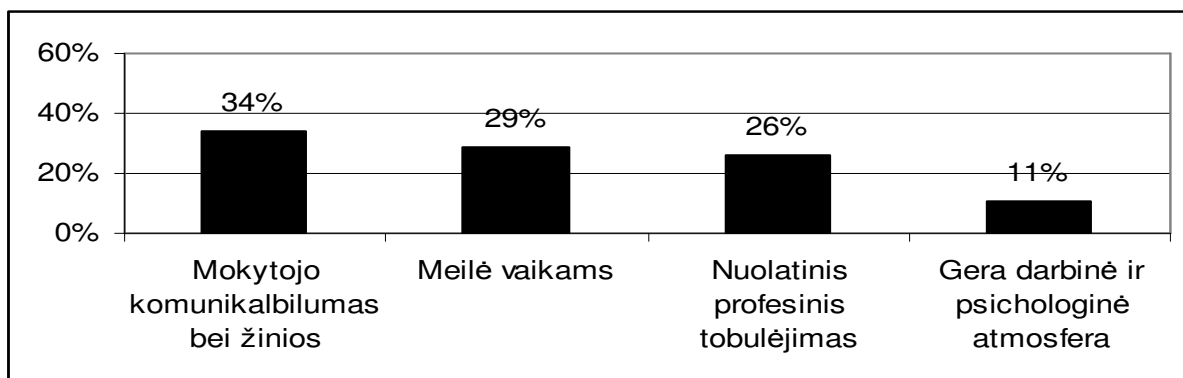
<i>Mokytojų mintys apie mokytojo vaidmenis</i>	<i>Viso(%)</i>	<i>Studentų mintys apie mokytojo vaidmenis</i>	<i>Viso(%)</i>
<ul style="list-style-type: none"> Mokytojo vaidmuo susijęs su jo veiklos rezultatais, kuris uždega, patraukia, sudomina, jaučia vaiko švelnumą, gerbia jo individualumą; 	30	<ul style="list-style-type: none"> Tai „įrankis“, kurio pagalba ugdoma asmenybė, suteikianti jai visapusiškas žinias. 	29
<ul style="list-style-type: none"> Mokytojo vaidmuo, tai mokytojas – patarėjas, drąsintojas, vedlys, pavyzdys klasėje; 	18	<ul style="list-style-type: none"> Pedagogo vaidmuo tai vienas svarbiausių auklėjimo proceso žinovas. 	25
<ul style="list-style-type: none"> Mokytojas - tai tarsi vyresnysis draugas; 	20	<ul style="list-style-type: none"> Tai žmogus, turintis pedagoginį pašaukimą, mylintis vaikus, gebantis dirbti tokį darbą, bei tobulėti savo srityje. 	15
<ul style="list-style-type: none"> Mokytojas – vedlys, padedantis vaikui susivokti šiame pasaulyje, suteikiantis žinių, išmokantis jas taikyti, paruošiantis gyvenimui; 	10	<ul style="list-style-type: none"> Pedagogas turi būti ir draugas ir mama ir sesuo. Jis turi būti vienas asmuo keliuose asmenyse. Pavyzdys visiems moksleiviams. 	9
<ul style="list-style-type: none"> Tai žemiškas žmogus, švyturys juodojoje kasdienybėje, rodantis kelią į šviesų rytojų, kuris moka džiaugtis ir liūdėti; 	7	<ul style="list-style-type: none"> Pedagogo vaidmuo – mokyti ir ugdyti asmenybę. 	11
<ul style="list-style-type: none"> Tai mokytojo veikla mokykloje: dalykininko, organizatoriaus ir visuomenininko; 	8	<ul style="list-style-type: none"> Tai pedagogas turintis padėti mokiniui mokytis, o ne būti tik medžiagos „dėstytoju“. 	8
<ul style="list-style-type: none"> Pedagogo vaidmuo - tai sugebėjimas būti draugu, psichologu bei tėvu ar mama; 	7	<ul style="list-style-type: none"> Neturi savo nuomonės. 	3

Apibendrinant galima teigti, kad mokytojo vaidmuo suprantamas taip: tai mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, talkininkas, patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių, padedantis savarankiškai mokytis, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradicijas ir mokantis jas kūrybiškai plėtoti.

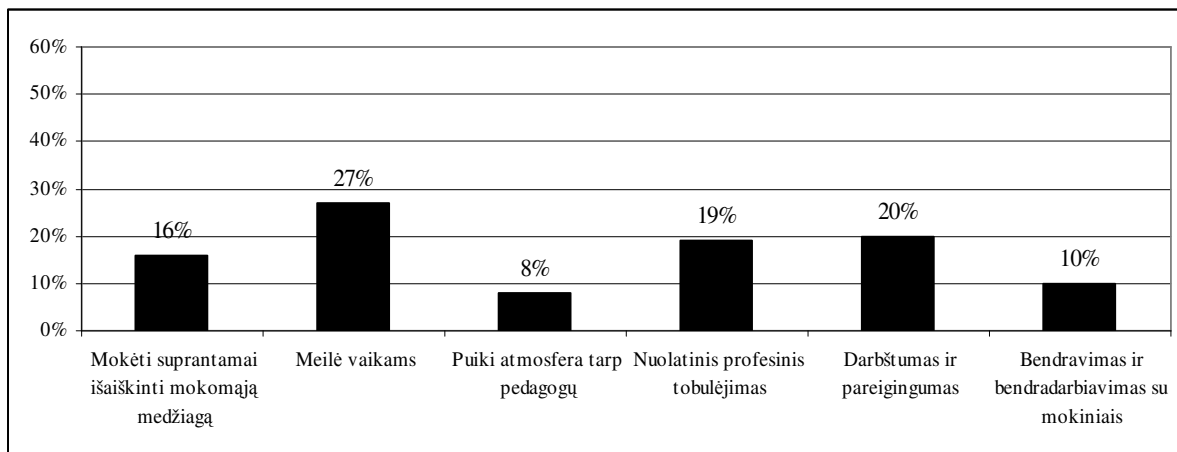
Į vaiką orientuotoje klasėje mokytojas dirba įvairius darbus, atlieka daug vaidmenų: konsultanto, vadybininko, mokymosi priemonių tiekėjo. Stengdamasis, kad vaikams mokymasis būtų kuo naudingesnis, mokytojas su mokiniais kuria klasės bendruomenę, kurioje geriamas ir vertinamas kiekvienas narys.

Mokytojo vaidmenys tarp savęs susiję, nė vienas jų nėra savarankiškas. Sudarydami mokomąją programą, mokytojai stebi mokinius: siekia išsiaiškinti, ką jie jau moka, kuo domisi, padeda jiems mokytis, modeliuoja tinkamą elgesį ir požiūrį į aplinką. Klasėje mokytojas atlieka daug papildomų vaidmenų, kurių jis išmoksta pats mokydamasis dirbti ir įgydamas patirties. Mokytojams patinka mokyti vaikus, nes jie gali reikštis kaip individualybės, čia niekas nevaržo jų kūrybingumo.

Septintame ir aštuntame paveiksluose pateikti mokytojų ir studentų išvardyti veiksniai, lemiantys gerą pedagogo darbą.

7 pav. Mokytojų nuomonės apie veiksnius, lemiančius gerą pedagogo darbą (n = 75)

8 pav. Studentų nuomonės apie veiksnius, lemiančius gerą pedagogo darbą (n = 80)

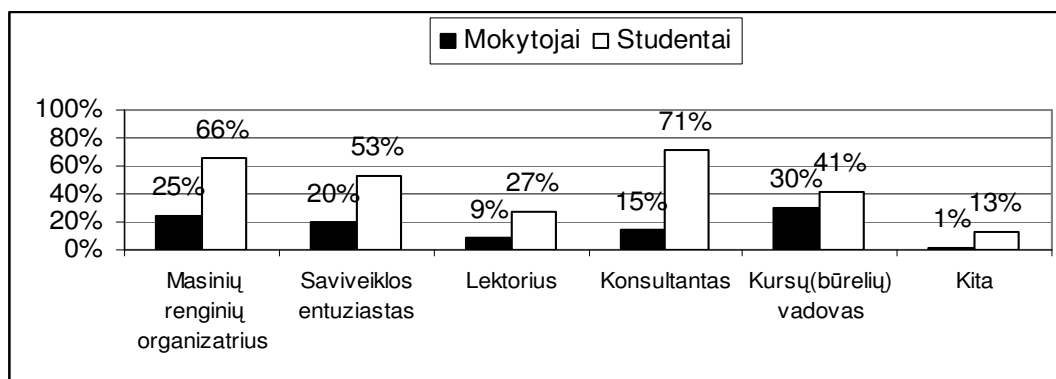
7 – am paveiksle mes matome, kad apie trečdalis mokytojų (34 %) mano, kad idealiai dirbančių pedagogų nėra. Mokytojas, kaip ir bet kuris kitas žmogus, nėra idealus. Jis turi savų trūkumų, neigiamų savybių. Tad dirbant tokį darbą turi išmanyti savo dėstomą dalyką, nuolat skaityti naujausią literatūrą ir eiti “koja kojoni” su šiuolaikiniu jaunimu, neatstumti ir neatsisakyti jų idėjų, sumanymų, o patarti, padėti, bendradarbiauti.

Tačiau šiuo klausimu studentų nuomonė kitokia. Tai galime pamatyti 8 – am paveiksle. 27 % tiriamųjų studentų į pirmą vietą iškelia meilę vaikams, nes be jos jokios žinios bei

mokslininkų teigtos teorijos nepasitvirtins. Tik jausdamas meilę vaikams gali pilnai išnaudoti ir save atiduoti mokiniams. Beje, ir mokytojai vertina meilę vaikams (29 %). Mokytojai mano, kad geras mokytojas tas, kuriam rūpi kiekvienas vaikas kaip asmenybė, kuris sugeba pakylėti vaiką, išmoko pajusti savo vertę, individualumą. Kiti mokytojai (26 %) kaip ir studentai (19 %) teigia, kad veiksniai lemiantys gerą pedagogo darbą yra tie, kurie rūpinasi savo nuolatiniu profesiniu tobulėjimu. Dar kiti pedagogai (11 %) mano, kad dirbant reikalinga gera darbinė ir psichologinė atmosfera. Nesijausdamas saugus savo darbe pedagogas negalės pilnavertiškai dirbti. Labai panašiai mąsto ir studentai (8 %) dar nedirbantys pedagoginio darbo, jie taip pat teigia, kad darbinė atmosfera yra labai svarbi dirbant mokykloje. Kiti studentai mano, kad svarbu bendrauti ir bendradarbiauti su moksleiviais (10%) ir gerai bei suprantamai išaiškinti dėstomąją medžiagą (16 %). Jų manymų, tai yra svarbu norint išugdyti šiuolaikišką ir mąstantį jaunimą. Tačiau dirbant mokykloje nereikia „užmigti ant laurų“, šis darbas nuolat reikalauja būti darbščiu ir kruopščiu (20 %).

Mokytojų ir studentų atsakymus į klausimą „**Kaip ir kur pedagogas gali realizuoti save visuomeninėje veikloje?**“ galime pamatyti 9 – am pav. paveiksle.

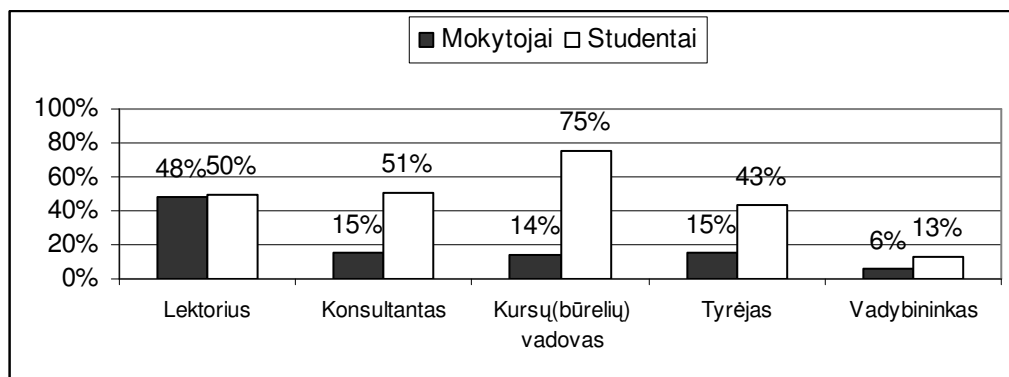

9 pav. **Pedagogo savęs realizacija visuomeninėje veikloje (n=155)**

Pažvelgus į gautus rezultatus matyti, kad dauguma pedagogų mano, jog mokytojas save gali realizuoti įvairiose visuomenės veiklos srityse: masinių renginių organizatoriai, saviveiklos entuziastas, lektorius, konsultantas. Tačiau dauguma vis dėlto mano, kad pedagogas geriausiai realizuoja save vadovaudamas kursams (būreliams) vadovas. Kiti mano, kad pedagogas gali save realizuoti ir kaip partijos narys dalyvaudamas rinkimuose kaip bendruomenės švietėjas bei vyriausybinių organizacijų narys. Labai panašiai mąsto ir studentai, bet vis dėlto į pirmą vietą jie iškelia pedagogą kaip konsultantą (71%), ko gero jau praėjo laikai, kaip mokytojas klasėje buvo diktatorius, dabar mokytojas jau padėjėjas, konsultantas, tai studentai gerai supranta ir su mokytoju bendrauja vienodame lygmenyje. Taip pat studentai mano, kad pedagogas gali būti ir

masinių renginių organizatorius (66 %) bei saviveiklos entuziastas (53 %). Šios dvi sritys papildo viena kitą. Studentai išskiria šias mokytojų savybes: kursų (būrelių) vadovas (41 %) ir lektorius (27 %).

Atsakymų į klausimą „**Kaip pedagogas gali realizuoti save pedagoginėje veikloje?**“ rezultatai pateikti 11 – am paveiksle.

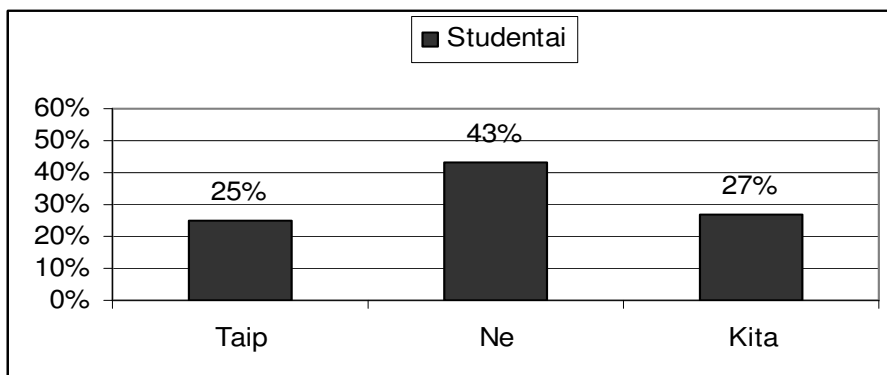

11 pav. Pedagogo savęs realizacija pedagoginėje veikloje (n=75)

11 –ame paveiksle mes matome, kad 50 % tiriamųjų mokytojų gali realizuoti save kaip lektorius. 15 % tiriamųjų save realizuotų kaip konsultantai. 14 % tiriamųjų realizuotų save ir savo poreikius kaip kursų (būrelių) vadovas. 15 % tiriamųjų mano, kad galėtų dirbti tyrėjais ir 6 % tiriamųjų galvoja, kad realizuotų save vadybinėje srityje. Mokytojai šį klausimą nenoriai komentavo. Visas veiklas galima pritaikyti sau, tik kartais mokytojams pritrūksta noro, ryžto bei drąsos. Tačiau studentų nuomonės truputėlį kitokios. Į pirmą vietą jie iškelia kursų (būrelių) vadovas 75 %. Čia išryškėja didelis nuomonių skirtumas. Mokytojams yra svarbesnės kitos sritys nei kursų (būrelių) vadovas. Šioje srityje mokytojai nesijaučia itin svarbūs, nes būrelio veikla – tai tarsi kai kurių pamokų tąsa, kurioje geriau įtvirtinamos žinios ar įgūdžiai. Tačiau studentai šiuo klausimu mano visiškai kitaip. Jiems vadovavimas kursams (būreliams) yra svarbiausia veikla iš minėtų. Šioje veikloje pedagogas gali dar geriau pažinti savo ugdytinius, perteikdamas žinias užpildyti mokymosi spragas ir kartu pabūti su mokiniais po pamokų (ypač vyresniais). Antroje vietoje studentai iškelia konsultanto veiklą (51 %) šiuo klausimu abiejų respondentų nuomonės nesutapo. Studentų nuomone mokytojas mokykloje ir pamokoje turi būti ne diktatorius, o konsultantas, kuris mokinius konsultuotų ir kartu pateiktų žinias. Lektoriaus savybę mokytojai ir studentai vertina vienodai (48 %). 43 % studentai skiria tokiai savybei kaip tyrėjas, nes tyrėjo srityje gali daug patirti, sužinoti tai, ko nesugebėjai pažinti ar atskleisti. Tyrėjo veikla yra ypatinga ir kartu mįslinga, nes čia iškyla patys netikėčiausi klausimai, į kuriuos galbūt ir neįmanoma atsakyti, 13 % studentų mano, kad mokytojui tinka ir tokia savybė kaip

vadybininkas. Šias savybes abi tiriamųjų grupės skirsto skirtingai ir teikia pirmenybę skirtingoms savybėms. Tai visiškai natūralu, nes darbo stažas, amžius turi įtakos skirtingam požiūriui į pedagogą, jo asmenybės tobulėjimą.

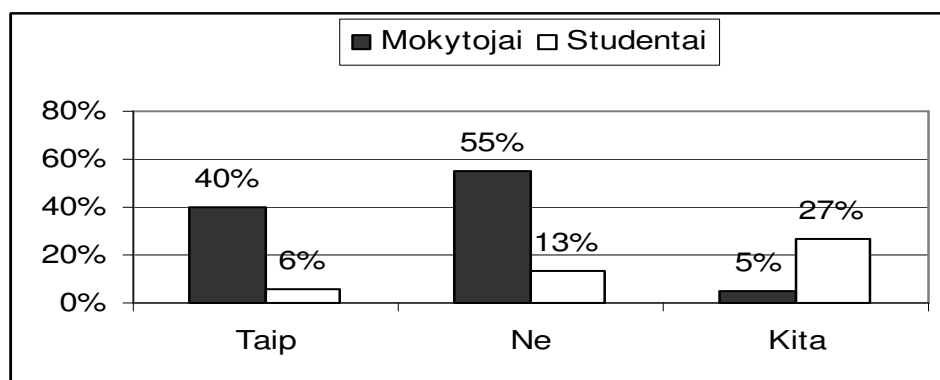
Studentų atsakymai į klausimą „Ar jie ketina dirbti šį darbą?“ pateikti 11 paveiksle.

11 pav. Studentų nuomonės apie ketinimus dirbti pedagoginį darbą. (n=80)

25 % studentų mano, jog pedagogo darbo niekada neiškeistų į kitą, nes myli vaikus ir labai patinka ši profesija. 43 % studentų šią profesiją iškeistų į kitą, nes jie nejaučia meilės vaikams, šis darbas jiems būtų nemielas. Dauguma studentų nors ir studijuodami pedagoginio profilio specialybes mano, kad visiškai neturi pedagoginių savybių, jiems ši sritis neįdomi, jie ateitį sieja su visiškai kita veikla, ir jiems rūpi tik gauti aukštojo mokslo diplomą. 27 % studentų teigia, kad jie dar nežino, ar dirbs šį darbą, ir viskas priklauso nuo aplinkybių. Pažvelgus į šios diagramos rezultatus galima teigti, kad pasitvirtina pirmo klausimo atsakymai, jog 21% šią specialybę pasirinko atsitiktinai ir jiems visiškai ji nežavi.

Atsakymo į klausimą „Ar šį darbą iškeistumėte į kitą ir kodėl?“ rezultatus matome 12 – ame paveiksle.

12 pav. Mokytojų ir studentų nuomonės apie darbo pakeitimą (n = 56)

Dauguma mokytojų (55 %) atsakė, kad niekada mokytojo darbo neiškeistų į kitą darbą ar profesiją, nes neišivaizduoja savęs dirbančio kitą darbą ir turbūt net nesugebėtų dirbti kitokio

darbo. Šis darbas nenuobodus, yra sukaupta didelė darbo patirtis, jie turi daug sumanymų, įgyvendinamų svajonių. Jiems mokykla – gyvenimo uostas. Tačiau studentai mąsto visiškai kitaip, šio darbo neiškeistų tik 13 %. Pasirinkimo argumentai labai paprasti – jiems ši specialybė nepatinka, jiems reikia tik aukštojo mokslo diplomo. 40 % mokytojų mano, kad šį darbą iškeistų net nesuabejoję, nes norėtų išbandyti save kitoje veikloje. Vis dėlto darbas yra sunkus, mažai apmokamas, jaučiamas didelis tėvų abejingumas bei moksleivių agresyvumas ir įtampa. Studentai taip pat iškeistų šį darbą (60 %), nes mano, kad tai sunkus, neįdomus darbas, niekas mokytojų šiandien nevertina, dirbant mokykloje nepadarysi didelės karjeros. Kiti mokytojai (5 %) teigia, kad iškeistų į kitas specialybes, jei kitas darbas būtų įdomus, dirbdami mokykloje nematytų darbo prasmės arba pasijustų ”tušti” ir nieko kitiems negalintys duoti. Studentai teigia (27 %), kad dirbtų kitą darbą, jeigu būtų siūlomos geresnės darbo sąlygos ir geresnis darbo užmokestis, nes dirbant pedagoginį darbą nėra ateities perspektyvos.

Norint sudominti būsimus pedagogus dirbti pedagoginį darbą reikia, kad pedagogų darbas iš esmės pasikeistų. Šiuo metu didžiausias uždavinys - rasti ir išnagrinėti geriausius pedagoginius sprendimus, nes postmoderni visuomenė yra nuolatos besikeičianti ir labai politizuota. Pedagogų darbą geriausiai įvertinsime iš esmės perpratę naująją nuostatą, kylančią iš pokyčių, jėgų tramdymo.

Anketos paskutinio klausimo „**Kokie vaidmenys yra svarbiausi ir kokius vaidmenis mokytojai galėtų pritaikyti sau?**“ rezultatus matome 10-oje lentelėje.

10 lentelė

Mokytojų pasirinkti vaidmenys, kurie jiems svarbiausi ir kuriuos galėtų pritaikyti sau

Mokytojo vaidmenys	Svarbiausi vaidmenys(n = 75)	Vaidmenys, kuriuos mokytojai taiko sau (n=75)
	Sk.	Sk.
Įkvepėjas	22	18
Drąsintojas	32	21
Padėjėjas	25	22
Vertintojas	18	17
Pavyzdys	20	16
Stebėtojas	12	19
Palaikytojas	17	13
Dalyvis	16	17
Patarėjas	18	26
Planuotojas	26	20

Organizatorius	19	28
Iniciatorius	19	15
Režisierius	15	16
Vykdytojas	13	13
Tyrėjas	14	22

Pažvelgus į gautus rezultatus galima teigti, kad mokytojai beveik visus vaidmenis taiko sau ir dauguma mokslininkų pateiktų vaidmenų jie laiko svarbiais. Mokytojams svarbiausi vaidmenys yra įkvepėjas (22 tiriamieji), drąsintojas (32 tiriamieji), padėjėjas (25 tiriamieji), pavyzdys (20 tiriamųjų), planuotojas (26 tiriamieji). Beveik tuos pačius vaidmenis mokytojai stengiasi taikyti ir savo darbe. Tai drąsintojas (21 tiriamieji), padėjėjas (21 tiriamasis), patarėjas (26 tiriamieji), planuotojas (20 tiriamųjų), organizatorius (28 tiriamieji) ir tyrėjas (22 tiriamieji). Dauguma mokytojų sau taikė ir laikė svarbiais net po keletą vaidmenų. Ir tai visiškai natūralu, nes dirbant tokį kūrybingą, pilną netikėtumų darbą reikalingi beveik visi čia mokslininkų pateikti vaidmenys. Tik šie vaidmenys galbūt ne visi iš karto ar vienu metu pasireiškia dirbant pedagoginį darbą.

Apibendrinama gautus mokytojų ir studentų anketos tyrimų rezultatus galiu teigti, kad dabartinis ugdytojas siekia ne tik suteikti žinių, bet ir visapusiškai pažinti savo ugdytinius. Artimas bendravimas ir bendradarbiavimas ugdo vertingą asmenybę. Džiugu, kad savas atžalas galime atiduoti į patikimas rankas, juk tos mylinčios, geros, šiltos rankos - tai mūsų visų viltis naujam gyvenimui. Ir mokiniai labai laukia tokio mokytojo, kuris savo stipriąsias, žmogiškas savybes perduotų ugdytiniams, tad galima drąsiai teigti, kad didžiausią išpūdį gyvenime palieka tie pedagogai, kuriems būdingas asmeninis žavesys, turtinga patirtis, išmintis, meilė žmonėms ir savo darbui, gebantys uždegti, patraukti į savo pusę pasekėjus bei ugdytinius. Todėl reikia tikėtis, kad ir toliau pedagogai stengsis išlikti nepaprastomis asmenybėmis, visuomet tobulės, nes tobulumui nėra ribų ir žavės nepaprastomis savybėmis bei idėjomis savo ugdytinius.

2. 3. Mokinių nuomonės apie pedagogų vaidmenis rezultatų analizė

Sakoma, kad geru pedagogu reikia gimti. Įvairioje pedagogo veikloje, visų pirma organizuojant mokymo procesą, didelės reikšmės turi pedagogo asmenybės bruožai, jo kūrybiškumas, savotiška pedagoginė nuojauta, vadinamoji „pedagoginė gyslelė“, t.y. pedagoginis pašaukimas. Toks mokytojas, kuriam būdingas pašaukimas, ypač kai turi pedagoginių žinių ir domisi ugdymo mokslu, gana greitai suranda reikiamas poveikio priemones bei būdus, savo asmeninėmis savybėmis nesunkiai moksleivius paveikia ir nukreipia juos norima linkme, įgyja jų pasitikėjimą.

Labiausiai patinkančios mokiniams mokytojų savybės pateiktos 11-oje lentelėje.

11 lentelė

Mokytojų savybės, kurias pasirinko mokiniai

Savybė	5 klasė (n = 80)	9 klasė (n = 70)	Viso
	Sk.	Sk.	
Teisingas	8	4	12
Pareigingas	8	7	15
Sąžiningas	5	1	6
Gerai išmanantis savo dalyką	13	6	19
Kūrybingas	3	3	6
Kantrus	2	3	5
Griežtas bet teisingas	3	1	4
Mylintis ir gerbiantis mokinius	18	10	28
Darbštus	1	1	2
Reiklus	1	5	6
Dalyvaujantis visuomeniniame gyvenime	1	1	2
Mokantis bendrauti ir bendradarbiauti ne tik pamokų metu, bet ir po pamokų	10	14	24
Įdomus	2	9	11
Linksmas	5	5	10

Abiejų respondentų grupių nuomonės išsiskyrė. 18 penktokų svarbiausia savybė yra mylintis ir gerbiantis mokinius, o 14 devintokų į pirmą vietą iškelia tokią asmenybės savybę,

kaip mokantis bendrauti ir bendradarbiauti ne tik pamokų metu, bet ir po jų. Į antrą vietą penktokai išskėlė tokią mokytojo savybę, kaip mokantis bendrauti ir bendradarbiauti ne tik pamokų metu (10), o devintokai – mylintis ir gerbiantis mokinius (10). Penktų klasių mokiniams svarbiausia, kad mokytojas būtų mylintis ir gerbiantis mokinius, gerai išmanantis savo dalyką ir teisingas. Juk žodžiai moko, o pavyzdžiai patraukia. Kiekvienas patyręs pedagogas gerai žino, kad joks mokymo bei auklėjimo darbas be tinkamo autoriteto sunkiai įmanomas ir mažai vaisingas.

Taigi galime teigti, kad vaikai vertina tokius pačius teigiamus bruožus kaip ir suaugę. Mokinių teigimu, jų pačių kartais pasireiškiantį silpnavališkumą, nedrausmingumą gali pakeisti drausmingas mokytojas. Mokiniams nepatinka pikti, įkyrūs ir neteisingi mokytojai. Penktokams vis dėlto dar reikalinga meilė, šiluma, prisirišimas, bendravimas, o devintokai jaučiasi daug vyresni, jiems yra svarbiau mokytojo bendravimas ir bendradarbiavimas su mokiniais, pareigingumas bei taip pat kaip ir penktokams meilė mokiniams. Turbūt kiekvienas moksleivis nori būti mylimas tiek mokykloje, tiek už jos ribų.

Ne veltui mokslinėje spaudoje akcentuojamas teiginys, kas svarbiausias pedagogui – jo asmenybės bruožai, bendražmogiškosios savybės, jo vertybių sistema, pažiūra į ugdytinius.

Mokinių atsakymai į klausimą, „**Kokią specialybę ateityje jie planuoja pasirinkti?**“ pateikti 12 - oje lentelėje.

12 lentelė

Profesija, kurią pasirinktų mokiniai, baigę mokyklą (N =155)

Profesija	Berniukai (n = 63)		Mergaitės (n = 87)		Iš viso	
	Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
Mokytoja			13	15	13	15
Dainininkė			8	9	8	9
Šokių būrelio vadovė			9	10	6	10
Kirpėja			9	10	9	10
Aktorė			4	5	4	5
Kosmetologė			10	12	10	12
Vadybininkas(-ė)	11	17	7	8	18	25
Modeliuotoja			3	4	3	4
Pardavėja			6	7	9	7
Teisininkas (-ė)	8	13	8	9	16	9
Sekretorė			4	5	4	5
Neapsisprendė	5	8	3	4	8	12
Policininkas (-ė)	6	10	3	4	9	14

Mechaniku	6	10			6	10
Sportininkas	8	13			8	13
Ūkininkas	3	5			3	5
Dirbti su kompiuteriu	7	11			7	11
Barmenas (-ė)	2	3			2	3
Gaisrininkas	1	2			1	2
Statybininkas	3	5			3	5
Kareivis	1	2			1	2
Archeologas	2	3			2	3

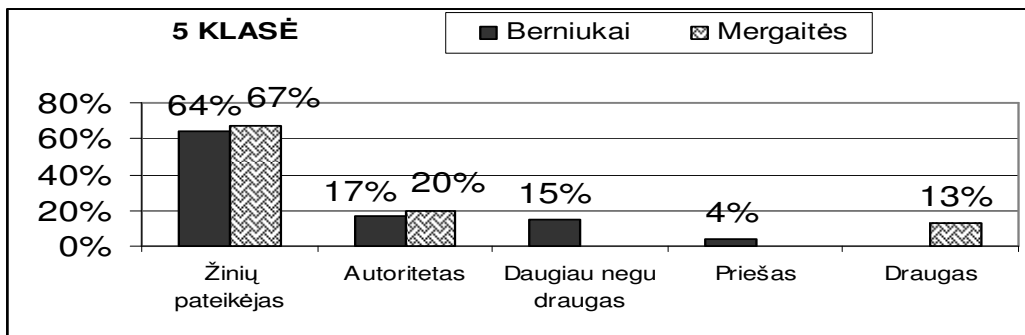
Mergaičių ir berniukų profesiniai interesai ryškiai skiriasi. Berniukų tarpe populiarios specialybės: vadybininko, teisininko, policininko, sportininko, mechaniko bei kompiuterininko. Berniukai atsakydami į šį klausimą labai emociškai argumentavo savo pasirinkimus. 11 berniukų patinka vadybininko specialybė, nes šiuo metu ji labai populiari, 8 berniukai norėtų įgyti teisininko specialybę, nes ji labai patinka ir nemažą atlyginimą gauna, 6 berniukai nori būti policininku, nes jiems patinka ši profesija, galėtų greitai važinėti, gaudyti vagis, padėti žmonėms, 6 mokiniai norėtų būti mechanikais, nes jų tėčiai dirba šį darbą. Taip pat 8 mokiniai norėtų tapti sportininkais, nes suburtų komandą, patinka greitis, įdomūs triukai, važinėtu po visą Lietuvą ir žaistų krepšinį, 7 berniukai pasirinktų kompiuterininko specialybę, nes ši specialybė labai įdomi ir galėtų visą dieną būti internete ir daug ko sužinoti. Visi likusieji berniukai pasirinko įvairias specialybes, 3 berniukai norėtų ūkininkauti, nes patinka gyvuliai, dar kiti pasirinktų gaisrininko specialybę, nes tėtis dirba šį darbą. Kiti berniukai dar nėra nusprendę, kuo taps ir kokią specialybę pasirinks, jiems patinka įvairios sritys ir sunku nuspręsti kokią darbą norės dirbti. Berniukai labiau domisi su technika susijusiomis ir veiklumo reikalaujančiomis profesijomis.

Mergaičių tarpe populiariausios tokios specialybės: *mokytojos*, dainininkės, šokių būrelio vadovės, kirpėjos, kosmetologės, teisininkės. 13 mergaičių pasirinko mokytojos specialybę, nes joms patiktų mokyti vaikus, tai įdomu, mama dirba mokytoja, išmokytų vaikus groti, dainuoti, pažinti pasaulį. 10 mergaičių norėtų būti kosmetologėmis, nes labai patinka domėtis kosmetika, įvairiomis odos priežiūros priemonėmis. 9 mergaitės bus šokio būrelio vadovėmis, nes labai patinka ir mėgsta šokti. 9 - taps kirpėjomis, nes patinka šukuoti plaukus. 8 mergaitės pasirinktų teisininkės specialybę kaip ir berniukai, nes patinka teisininko darbas. Likusios mergaitės pasirinko kitas specialybes, kadangi jos mėgsta muziką, labai gera būti išskirtine kitų tarpe, patinka kurti eilėraščius, tokia jau jų svajonė. Mergaitės pasirinko verbalinių gabumų reikalaujančias profesijas.

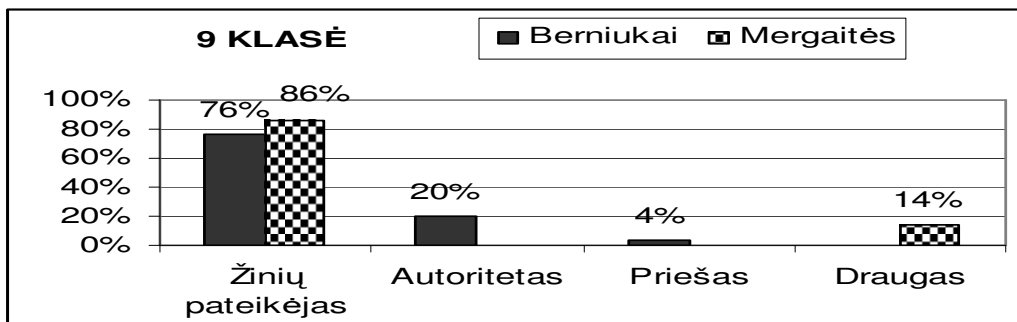
Atsakymai į klausimą „**Kas tau yra mokytojas?**“ pateikti 13 – amė ir 14 – amė

paveiksluose.

13 pav. Penktokų nuomonės apie mokytojus (n= 80)

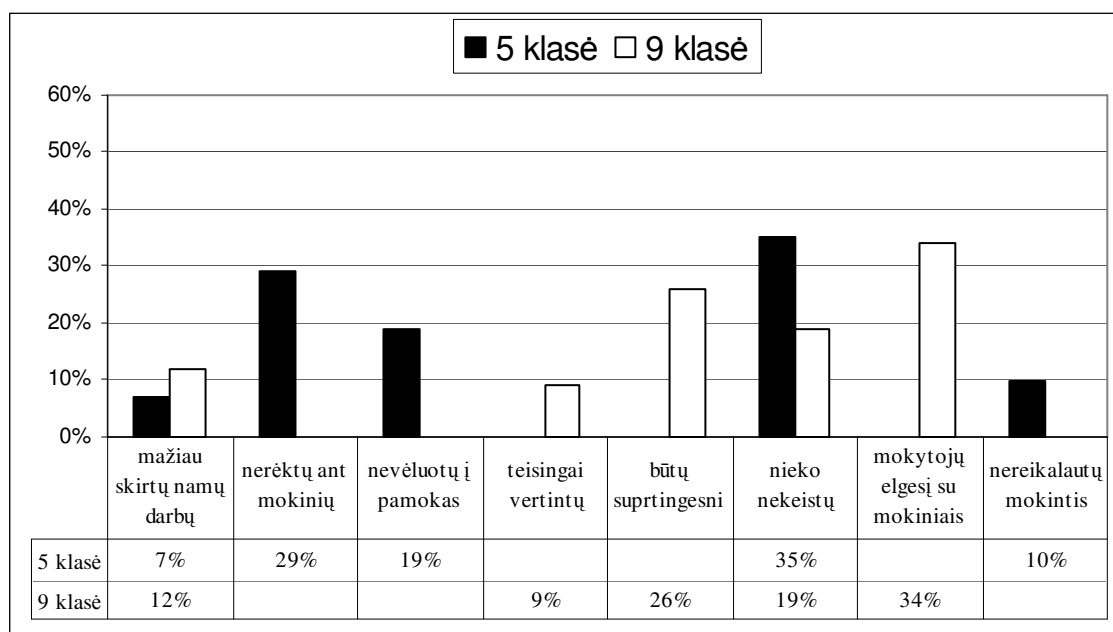

14 pav. Devintokų nuomonės apie mokytojus (n= 70)

Pedagogas – tai žmogus, turintis išdrįsti paaiškinti savo požiūrį į dėstomą dalyką, sugebėjimus ir vertybes. Remdamiesi šiuo teiginiu sužinome, kad visų pirma respondentams mokytojas yra žinių pateikėjas (penktokai berniukai atsakė net 64 %, mergaitės 67 %; devintokai berniukai atsakė 76 %, mergaitės 86 %), nes tik jis gali išmokyti, išauklėti , suteikti tiek daug žinių, kiek negali suteikti tėvai ar draugai. Tačiau 13 % penktokių mergaičių ir 14 % devintokių mergaičių atsakė, kad mokytojas jiems tarsi draugas, nes su juo galima pasidalinti džiaugsmiais ir nesėkmėmis, liūdesiu, nusivylimais. Tik jis vienas juos išklauso, pataria, paguodžia, suteikia vilties. Juo galima pasitikėti, jis suteikia ne tik mokslinių žinių, bet ir gyvenimiškų patarimų. Tačiau abiejų respondentų grupių berniukai mano, kad ši savybė mokytojams yra netinkama. Draugais jiems gali būti tik bendraamžiai. 17 % penktokų berniukų, 20 % penktokių mergaičių ir 20 % devintokų berniukų mano, kad mokytojas yra autoritetas, pavyzdys, ir jie supranta, kiek daug mokytojui reikia kantrybės, kol išmokina tiek daug skirtingų, išdykusių, nenorinčių mokytis mokinių. Tačiau devintokės mergaitės šios savybės mokytojui netaiko. Mokytojų tarpe jos neišskiria nei vieno mokytojo, kuris būtų autoritetas jų amžiaus grupei. 15 % penktokų berniukų galvoja, kad kai kurie mokytojai yra daugiau negu draugai, nes mokytojas gali suprasti ir užjausti mokinį. Jis yra labai geras, nuoširdus, kad net per pamokas užsimiršti ir mokytoją kartais net pavadini tėčiu. Kiti respondantai šios savybės neišskyrė, tačiau penktokės mergaitės ir devintokės

mergaitės išskyrė tokią mokytojo savybę kaip draugas. Manau, kad šios savybės yra panašios, nes pasitaiko visokių atvejų, kad mokytojas turi būti ir draugas, ir patarėjas. Šis ryšys tarp mokytojo ir mokinio yra unikalus tuo, kad atsiranda natūraliai ir atskirai nuo mokymosi, reiškiasi įvairiose gyvenimo srityse ir apima platų interesų ratą. Būdamas draugu mokytojas gali turėti įtakos mokinio gyvenimo kryptčiai, dvasiniam ir asmeniniam gyvenimui. Ir 4 % berniukų penktokų, ir devintų atsakė, kad jiems mokytojas yra priešas, nes jis jų nesupranta, visuomet skundžia tėvams už padarytus nusikaltimus, nesidomi jų gyvenimu, myli tik geruosius mokinius, o jų net neužtaria prieš kitus mokytojus ir jais nesidomi kaip asmenybėmis (šie mokiniai yra likę kartoti kurso antrus metus, dėl to jaučiama didelė nuoskauda mokytojų atžvilgiu).

Atsakymai į klausimą „Jeigu būtum mokytoju, ką keistum jo darbe?“ pateikti 15-ame paveiksle.

15 pav. Mokinių pakeitimai pedagogo darbe dirbant šį darbą (n=150)

Šiuo klausimu penktokų ir devintokų nuomonės išsiskyrė. 35 % tiriamųjų nieko nekeistų, nes jiems kaip yra, taip gerai, ir visiškai būtų nereikalingos permainos. 29 % būdami mokytojais nerėktų ant mokinių, nes mokytojai labai rėkia per pamokas ir net nejaučia, kad jų balso tonas pakeltas. 19 % tiriamųjų, jeigu būtų mokytojai, tai nevėluotų į pamokas, nes šiuo metu mokytojai tai labai mėgsta daryti ir dėl visiškai neaiškių priežasčių. 10 % penktokų būdami mokytojais nereikalautų mokintis ir 7 % mažiau skirtų namų darbų, nes šiuo metu užduoda labai daug namų darbų ir visų jų sąžiningai atlikti neįmanoma. Pažvelgus į diagramą galima teigti, kad devintokų nuomonė jau truputėlį skiriasi negu penktokų. Ir tai visiškai natūralu, nes jie jau subrendę ir mąsto visiškai kitaip. 34 % devintokų mano, kad jie keistų mokytojų elgesį su mokiniais. 26 %

tiriamųjų devintokų mano, kad jie būtų daug supratingesni moksleivių atžvilgiu. 19 % nieko nekeistų, nes ir jiems, kaip ir penktokams, yra gerai taip, kaip yra. 12 % tiriamųjų, jeigu būtų mokytojais, skirtų mažiau namų darbų. 9 % teisingai vertintų mokinius, nes dauguma mokytojų yra neteisingi ir dažnai pažymius rašo remdamiesi moksleivių arba jų tėvų socialine padėtimi visuomenėje.

Tad plačiau visuomenei reikalingas toks mokytojas, kuris sugebėtų dirbti ir kartu atliktų svarbiausias funkcijas bei mokėtų keistis taip sparčiai, kaip sparčiai keičiasi šiuolaikiniai mokiniai bei pati visuomenė.

Išsiaiškinome mokinių nuomonę apie mokytojų elgesį pamokų ir popamokinių renginių metu. Ji pateikta 13 - oje lentelėje.

13 lentelė

**Mokinių nuomonės apie mokytojų elgesį pamokų metu
ir popamokinėje veikloje (N =155)**

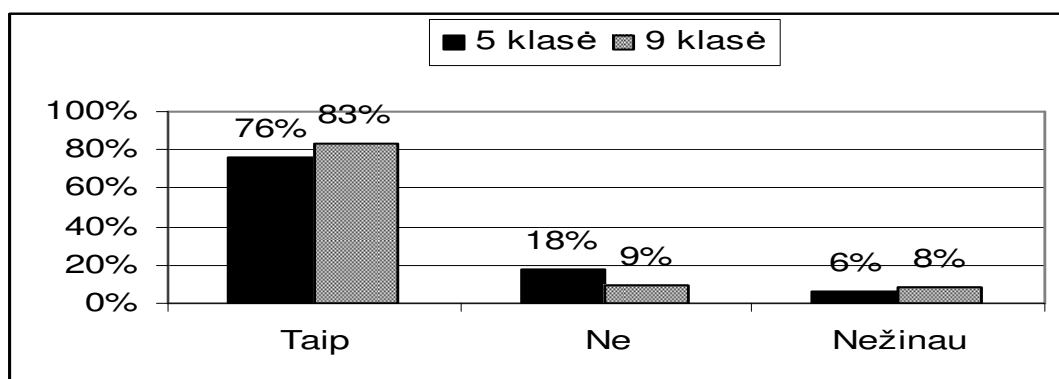
Mokytojų elgesys	Pamokų metu mok. sk.(n=150)		Viso	Popamokinėje veikloje mok. sk.(n=150)		Viso
	5 klasė	9 klasė		5 klasė	9 klasė	
Diplomatiškas	38	30	68	20	25	45
Santūrus	25	18	43	18	13	31
Linksmas	21	25	59	36	40	76
Supratingas	34	20	41	45	36	81
Principingas	19	15	34	14	17	31
Agresyvus	8	0	8	0	0	0
Kita	5	3	8	2	6	8

Pažvelgus į rezultatus galime drąsiai teigti, kad mokytojų elgesys pamokų metu ir popamokinėje veikloje skiriasi. Mokytojas pamokose yra diplomatiškas (38 tiriamieji penktokai ir 30 tiriamųjų devintokų), santūrus (25 tiriamieji penktokai ir 18 tiriamųjų devintokų), supratingas (34 tiriamieji penktokai ir 20 tiriamųjų devintokų) ir retkarčiais linksmas, principingas, agresyvus bei nesileidžiantis į kompromisus su mokiniais. Jis labai mažai juokauja, visada reikalauja, kad mokiniai susikauptų ir nesiblaškytų, kad pasiektų kuo geresnių mokymosi rezultatų. Popamokinėje veikloje mokytojo elgesys visiškai pasikeičia. Jis tampa daug linksmesnis (36 tiriamieji penktokai ir 40 tiriamųjų devintokų), supratingesnis (45 tiriamieji penktokai ir 36 tiriamųjų devintokų), nuoširdesnis, atviresnis, visuomet mėgstantis pašmaikštauti, pajuokauti ir čia nėra labai svarbu, kad mokiniai mokytųsi, nes ši veikla yra daugiau žaidybinė, pramoginė. Tačiau ir popamokinėje veikloje mokytojas būna santūrus (18 tiriamieji penktokai ir

13 tiriamųjų devintokų), diplomatiškas (20 tiriamieji penktokai ir 25 tiriamųjų devintokų) ir principingas (14 tiriamieji penktokai ir 17 tiriamųjų devintokų). Galima teigti, kad iš tikrųjų mokytojas pamokose būna visiškai kitoks negu popamokinėje veikloje, ir tai mokiniai labai jaučia.

Kaip teigia S. Dapkienė (2003, p. 16) „bendravimas ir bendradarbiavimas tiek pamokų metu, tiek ir po pamokų yra daug daugiau negu buvimas kartu su kitais, pokalbiai, pagalba kitiems, kt. Kad vyktų sėkmingas darbas, reikia sukurti tam tikrą socialinį klimatą, kuris skatintų bendro tikslo siekimą, džiaugtis grupės laimėjimais arba išgyventi, kai grupei nesiseka. Tik geri, nuoširdūs asmeniniai santykiai yra pirmoji prielaida mokinių bendravimo kultūrai plėtotis. Mokytojams, klasės auklėtojui negali nerūpėti, ar vaikas geba ir kaip geba bendrauti teigia“.

Atsakymai į klausimą, „Ar jūsų manymu, pedagogas, dirbdamas mokykloje, turi nuolat kelti savo kvalifikaciją?“ pateikti 15-ame paveiksle.

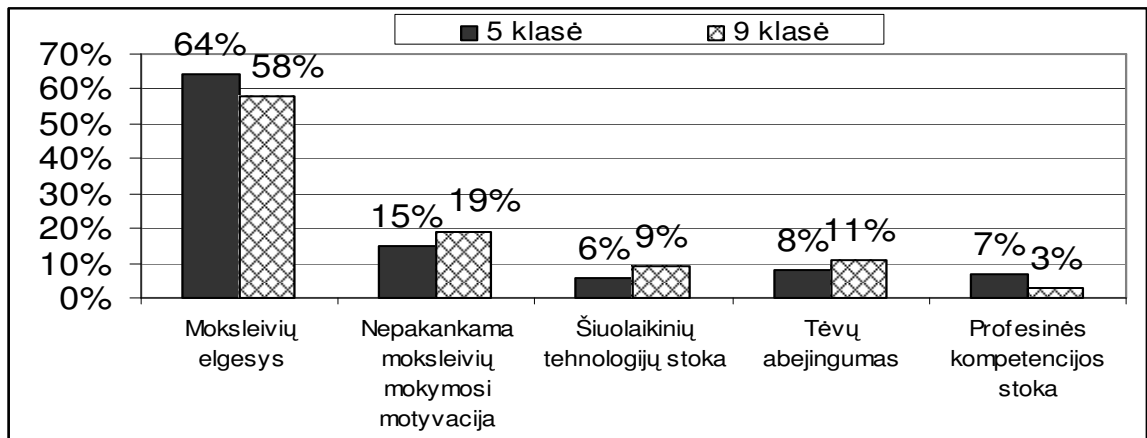

15 pav. Mokinių nuomonės apie pedagogų kvalifikacijos kėlimą(n=150)

Pažvelgus į gautus rezultatus galima teigti, kad tiek penktokų, tiek devintokų nuomonės šiuo klausimu panašios. 76 % tiriamųjų penktokų ir 83 % tiriamųjų devintokų teigia, kad mokytojas privalo kelti savo kvalifikaciją. Mokytojas turi tobulėti, domėtis naujovėmis, kad suteiktų moksleiviams kuo naujesnes žinias bei žengtų „koją kojon“ kartu su šiuolaikiniu jaunimu. 18 % tiriamųjų penktokų ir 9 % tiriamųjų devintokų mano, kad mokytojui nereikia kelti kvalifikacijos, nes tuo metu jis tinkamai neatlieka savo tiesioginio darbo, o tik važinėja į seminarus ir konferencijas. 6 % tiriamųjų penktokų ir 8 % tiriamųjų devintokų nežino, ar mokytojams reikia kelti kvalifikaciją, ar ne. Jiems yra gerai taip, kaip yra. Manau, kad pedagogas turi kelti kvalifikaciją, nes tik tokiu būdu plečiasi jo akiratis, sužinomos dėstomo dalyko naujovės.

Mokinių paprašėme įvertinti, su kokiais sunkumais, jų nuomone, gali susidurti pedagogas,

dirbdamas mokykloje. Rezultatai pateikti 16-ame paveiksle.

16 pav. **Mokinių nuomonės apie sunkumus su kuriais susiduria pedagogai (n=150)**

Gauti rezultatai rodo, kad abi tiriamųjų grupės į pirmą vietą iškelia moksleivių elgesį (64 % tiriamųjų penktokų ir 58 % tiriamųjų devintokų). Pakalbinus moksleivius šiuo klausimu jie puikiai supranta, kad jų elgesys per pamokas ir po jų yra kartais netoleruojamas, todėl jie puikiai supranta ir užjaučia mokytojus. Mokiniai supranta ir tai, kad jie ne visuomet domisi mokslu ir sąžiningai mokosi. Jiems trūksta mokymosi motyvacijos (15 % tiriamųjų penktokų ir 19 % tiriamųjų devintokų). Taip pat moksleiviai mano (8 % penktokų ir 11 % devintokų), kad jų tėvai galbūt per daug abejingi tam, kaip mokosi jų vaikai ir kokie jų pasiekimai. Tik maža dalis tėvų domisi savo vaikais, susitinka su jų mokytojais bei lanko mokyklose vykstančius renginius. 6 % tiriamųjų penktokų ir 9 % tiriamųjų devintokų mano, kad mokyklose vis dėlto yra jaučiama šiuolaikinių technologijų stoka, kuri apsunkina mokytojų darbą. Ir tik nedidelė moksleivių grupelė (7 % tiriamųjų penktokų ir 3 % tiriamųjų devintokų) mano, kad vis dėlto mokytojo darbą apsunkina jų pačių profesinės kompetencijos stoka. Remdamiesi gautais tyrimų rezultatais galime teigti, kad mokytojas turi tobulintis, šviestis bei ieškoti būdų, kaip sudominti šių dienų moksleivius. Šiuo klausimu tiek penktokų, tiek devintokų nuomonės labai panašios, skiriasi tik keliais procentais.

V. Rajeckas (2001) teigia, kad „teisingi mokytojo ir moksleivio santykiai remiasi optimistiniu, jautriu požiūriu į moksleivį ir geranorišku, taktišku elgesiu su juo, kurie visapusiškai skatina jų tarpusavio supratimą ir pasitikėjimą, partnerystę bendroje veikloje. Tada gaunamą iš mokytojo informaciją moksleiviai priima kaip būtiną ir reikšmingą, stengiasi įveikti mokymosi sunkumus, siekti kaip galima geresnių mokymosi rezultatų; tokiomis sąlygomis teigiamą poveikį daro mokytojo asmenybė - jo žinios, erudicija, elgesys, įgyjamos žinios sėkmingiau tampa moksleivių savastimi“. Remiantis šia citata galima teigti, kad esant

draugiškiems mokytojų ir mokinių santykiams pedagogas gali išvengti daugelio sunkumų savo darbe.

Devinto anketos klausimo „Lentelėje pateikti mokslininkų suformuluoti mokytojo vaidmenys. Kuriuos iš šių vaidmenų atitinka jūsų mokytojas(-as)?“ rezultatus galime pamatyti 14 –oje lentelėje.

14 lentelė

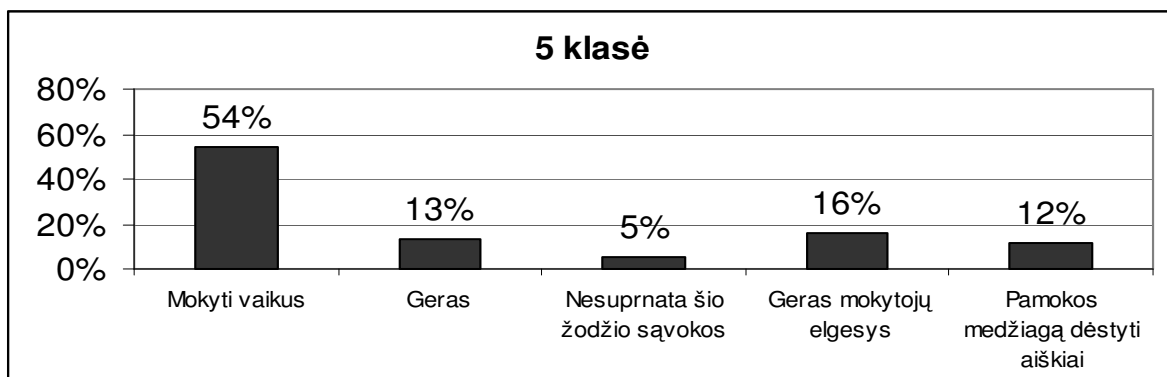
Mokytojų vaidmenys, kuriuos atitinka moksleivius mokinantys mokytojai

Mokytojo vaidmenys	Mokytojui svarbūs vaidmenys (n=150) Sk.	Mokytojų vaidmenys, atsiskleidžiantys dėstomuose dalykuose
Įkvėpėjas	33	Kūno kultūra, lietuvių kalba, tikyba, dailė, technologijos
Drąsintojas	16	Istorija, kūno kultūra, matematika, lietuvių kalba
Padėjėjas	25	Lietuvių kalba, matematika, muzika, tikyba, anglų kalba, dailė
Vertintojas	13	Matematika, anglų kalba, dailė, istorija, kūno kultūra
Pavyzdys	46	Istorija, gamta, matematika, lietuvių kalba, muzika
Stebėtojas	10	gamta, matematika, dailė, kūno kultūra, chemija, braižyba
Palaikytojas	39	Muzika, matematika, dailė, kūno kultūra
Dalyvis	6	Anglų kalba, kūno kultūra
Patarėjas	25	Technologijos, gamta, dailė, istorija, fizika
Planuotojas	19	Žmogaus sauga, lietuvių kalba, etika
Organizatorius	34	Darbai, kūno kultūra
Iniciatorius	13	Lietuvių kalba, kūno kultūra, matematika
Režisierius	5	Dailė, etika, tikyba
Vykdytojas	9	Anglų kalba, matematika, kūno kultūra
Tyrėjas	3	Gamta ir žmogus, etika

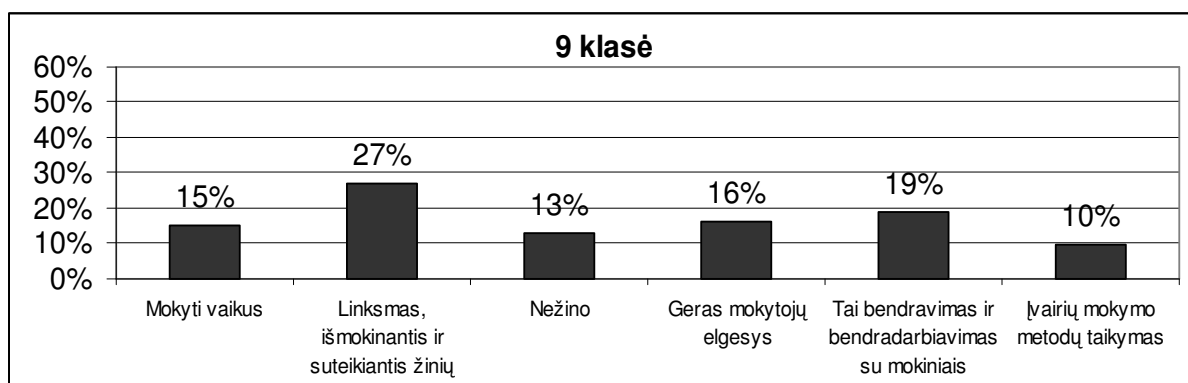
Pažvelgus į gautus rezultatus galima teigti, kad abiejų grupių tiriamiesiems svarbiausias mokytojo vaidmuo yra *pavyzdys* (46 tiriamieji). Šį vaidmenį atitinka istorijos, gamtos, matematikos, lietuvių kalbos mokytojai. Kitas taip pat svarbus vaidmuo yra *palaikytojas* (39 tiriamieji). Mokytojo palaikymą mokiniai jaučia per muzikos, matematikos, dailės, kūno kultūros pamokas. *Organizatoriaus* vaidmenį atitinka darbų, kūno kultūros mokytojai (34 tiriamieji). Kiti mokytojai per pamokas būna *įkvėpėjais* (33 tiriamieji). Tai mokiniai jaučia per kūno kultūros,

lietuvių kalbos, tikybos, dailės, technologijos pamokas. Taip pat mokytojas labai dažnai per pamokas ir po jų atlieka *patarėjo* vaidmenį (25 tiriamieji). Tai ypač jaučiama per technologijos, gamtos, dailės, istorijos, fizikos pamokas. Labai dažnai mokytojai atlieka *padėjėjo* vaidmenį (25 tiriamieji), jis visuomet padeda per lietuvių, matematikos, muzikos, tikybos, anglų kalbos, dailės pamokas. Visus kitus nepaminėtus vaidmenis mokytojai taip pat atlieka. Tik vieni vaidmenys išryškėja labiau, kiti mažiau. Tai turbūt priklauso ne tik nuo mokytojų, bet ir nuo juos supančių aplinkybių. Smagu, kad mokytojai visada noriai tobulėja, stengiasi palaikyti mokinius, jiems padėti, užjausti, patarti visais gyvenimiškais klausimais. O mokiniams turbūt smagu, kai gali ir turi kam pasiguosti, išsipasakoti ir nebijoti, kad nebūsi nesuprastas. Tuo mokytojo profesija ir yra žavi, kad mokytojas mokiniams padeda pažinti juos supantį pasaulį, kad ir koks jis bebūtų.

Atsakymai į paskutinį anketos klausimą „**Kaip Jūs suprantate „pedagogo vaidmenį (-is)“?**“ atsakymai pateikti 17-ame ir 18 – ame paveiksluose.

17 pav. Mokinių nuomonės apie pedagogo vaidmenis (n=80)

18 pav. Mokinių nuomonės apie pedagogo vaidmenis (n=70)

54 % tiriamųjų penktokų mano, kad mokytojo vaidmuo yra mokyti vaikus. 16 % mano, kad vaidmuo yra geras mokytojo elgesys mokykloje. 13 % mano, kad mokytojo vaidmuo yra mokytojo gerumas mokiniams, 12 % mano, kad vaidmuo yra pamokos metu gerai išaiškinti mokomąją medžiagą ir 5 % teigia, kad visiškai nesupranta šio žodžio sąvokos ir net

neįsivaizduoja, ką jis reiškia.

27 % tiriamųjų devintokų teigia, kad pedagogo vaidmenį jie supranta kaip linksmą, išmokinantį ir suteikiantį jiems žinių mokytoją. 13 % tiriamųjų net neįsivaizduoja, kas tai yra mokytojo vaidmuo. 19 % mano, kad tai bendravimas ir bendradarbiavimas su mokiniais. 16 % galvoja, kad mokytojo vaidmuo tai geras mokytojų elgesys. 10 % mokytojų vaidmenį supranta kaip mokymo metodų taikymą pamokose. 15 % mano, kad pagrindinis mokytojo vaidmuo yra mokyti vaikus. Nors anketos devintame klausime buvo pateikti mokslininkų vaidmenys, tačiau dauguma mokinių nesuprato ir nesugebėjo pakomentuoti bei parašyti kas yra mokytojo vaidmuo. Mokinių nežinojimą šiuo klausimu galima vertinti įvairiai. Galima kaltinti mokytojus, kurie galbūt nesuteikė informacijos bei žinių šiuo klausimu, galima kaltinti ir pačius mokinius, kurie taipogi galbūt neatsakingai, atmetinai pildė šias anketas ir nesugebėjo pasinaudoti pateiktais mokslininkų teiginiais, nors kiekvieną vaidmenį skaitė ir paskyrė atskiriems dalykų mokytojams.

Mokytojas - tai padėjėjas ir patarėjas, ir organizatorius, ir pavyzdys, ir drąsintojas, ir įkvėpėjas. Manau, kad abiejų tiriamųjų grupių teiginiuose nėra nė truputėlio melo, visa tai tiesa, ir puikiai atspindi mokytojo vaidmenį. Tad šiuos moksleivių atsakymus mes galime vertinti labai įvairiai ir kritiškai, bet manau, kad kiekvienas moksleivis mokytojo vaidmenį supranta taip, kaip mokytojas sugeba pateikti save pamokų metu ir po jų.

Apibendrinama šią mokinių anketą galiu drąsiai teigti, kad mokiniai supranta, koks nelengvas yra mokytojų darbas ir kad mokytojas turi būti labai stipri asmenybė, kuri turėtų gana daug svarbių asmenybės savybių. Pedagogas turi pritaipyti prie mokinių: kantriai kiekvienam, net ir negabiam, išdėstyti naują medžiagą, turi turėti išminties ir mokėti tinkamai elgtis nepalankioje situacijoje. Neretai jis netgi turi pakęsti mokinių žeminimus ir patyčias, o tai juk kainuoja daug nervų ir sveikatos. Ne veltui mokiniai pačioje svarbiausioje vietoje išskyrė tokias mokytojo savybes kaip kantrumą, teisingumą, meilę mokiniams bei pagarbą jiems.

IŠVADOS

Išstudijavus mokslinę literatūrą išryškėja keletas išvadų:

1. Mokykla laukia mokytojo, kuris pajėgtų suprasti visuomenės gyvenimo procesus ir jo perspektyvas, būtų pasiryžęs kelti ir nesavanaudiškai ginti savo tautai, valstybei ir visai žmonijai svarbius reikalus bei idealus, puoselėtų ir ugdytų tautos kultūrą, būtų atviras, imlus ir pagarbus kitų tautų kultūros vertybėms. Reikalingas toks mokytojas, kuris turėtų ryškią dorovinę asmenybės dominantę, būtų įsisąmoninęs mokytojo pašaukimo ir misijos kilnumą bei sąvoką.
2. Svarbu, kad mokytojas suprastų, jog ugdo ne tik jo žodžiai, bet ir pats jo buvimas - jo reiklumas mokiniams ir sau, jo teisingumas, pareigingumas, tolerancija, geranoriškumas, žmogiškojo orumo gerbimas.
3. Mokytojas turėtų būti geras savo dalyko žinovas, suvokiąs dėstomo dalyko vietą ir reikšmę tautos kultūros visumoje, jo ryšius su kitomis disciplinomis: matąs šio dalyko visumą, esminius jo momentus, reikalingus tam, kad galėtų formuoti mokinių charakterį, atitinkantį mokslinį pasaulėvaizdį, kad dalykas įeitų į integralinį pasaulio vaizdą, sietųsi su tautos ir pasaulio dabarties problematika.
4. Reikalingas toks mokytojas, kuris turėtų gerą pedagoginį ir psichologinį pasirengimą, būtų savarankiškas, darbštus, iniciatyvus ir kūrybiškas, sugebąs ir norįs ieškoti kelio į mokinių protą ir širdį, pagal galimybes dalyvautų pedagoginės ir metodinės minties plėtojime ir ugdyime. Mokytojas privalo nuolatos tobulėti, kelti savo profesinę kvalifikaciją.

Visus šiuos teiginius galima pagrįsti atliktais tyrimais, kurių rezultatai parodė:

1. Visi mokytojai teigia, jog visada reikia šviestis, tobulinti savo asmenybę. Jie šią profesiją pasirinko, nes nuo pat vaikystės to norėjo, ir mokytojas buvo jų idealas, jie labai myli vaikus, ir nori vesti juos į žinių pasaulį.
2. Mokytojai įvertina savo santykius su moksleiviais bei juos koreguoja. Jie tampa pirmuoju pagalbininku kuriant vertybių sistemą bei esti tikru talkininku vertybinės saviraiškos procese.
3. Mokytojai yra savarankiškos, kūrybiškai dirbančios individualybės, kurios aktyviai taiko įvairius vaidmenis klasės ir mokyklos bendruomenėje ir su dideliu veiklumu uždegančios ir įtraukiančios į veiklą aplinkinius.

4. Mokytojai atlieka daug įvairių vaidmenų. Tai mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, talkininkas, patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių, padedantis savarankiškai mokytis, mokytojas - gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradicijas ir mokantis jas kūrybiškai plėtoti.
5. Dauguma studentų teigia, kad ši profesija jiems patinka. Jiems mokytojo profesija asocijuojasi su vedliu, kuris padeda vaikui susivokti šiame pasaulyje, suteikiantis žinių, išmokinantis jas taikyti, paruošiantis gyvenimui.
6. Visi studentai teigia, kad mokytojas mokykloje ir jos bendruomenėje atlieka daug įvairių vaidmenų, realizuoja save įvairiose srityse, ir tik darbštumas, pareigingumas ir nuolatinis profesinis tobulėjimas patraukia į savo pusę pasekėjus bei ugdytinius.
7. Tenka pažymėti, kad tik trečdalis studentų dirbs pagal pasirinktą profesiją, o kiti savo ateitį sieja su visiškai kita veikla bei ieškos pelningesnio darbo.
8. Mokinių nuomone, mokytojas turi būti kantrus, kūrybingas, mylintis savo mokinius, suprantantis ir padedantis sunkią akimirką, kad kartu su mokiniais žengtų į ateitį ir neatsiliktų. Ir tik toks mokytojas, kuris išsiugdys visas šias savybes, bus gerbiamas, mylimas ir visada laukiamas savo mokinių – ugdytinių tarpe.
9. Dauguma mokinių teigia, kad mokytojai yra žinių pateikėjai, draugai, suprantantys mokinius, jiems padedantys, užjaučiantys, patariantys įvairiais gyvenimiškais klausimais.
10. Visų mokinių nuomone, įvairias disciplinas mokantys mokytojai atlieka visus mokslininkų pateiktus vaidmenis ir aktyviai dalyvauja šiandieninėje visuomenėje.

REKOMENDACIJOS

1. Mokytojai turi artimai bendrauti su ugdytiniais, gerai juos pažinti, įsigilinti į problemas ir jas spręsti, pasitelkdami psichologą, socialinį pedagogą ar kitą reikalingą specialistą; turi ieškoti patrauklių ir šiuolaikiškų bendradarbiavimo formų, visuomet išklausti ugdytinių nuomonę ir į ją atsižvelgti planuodami darbą su klase, stengtis įtraukti klasę į mokyklos veiklą.
2. Mokytojai turi nuolat tobulėti ir kelti kvalifikaciją; domėtis naujausiomis technologijomis, mokslo pasiekimais ir stengtis juos naudoti savo darbe.
3. Bendrauti ir bendradarbiauti ne tik su vaikais, bet ir jų tėvais, mokyklos bendruomene. Šios iniciatyvos turėtų imtis mokytojas. Mokykloje turi jaustis bendradarbiavimo atmosfera, demokratiniai santykiai. Visuomenė turi suprasti, kad toks darbo pobūdis yra mokyklos politika, strategija, o ne vienkartinė akcija ar renginys.
4. Mokytojų darbo esmė – vaikų ugdymas, ruošimas savarankiškam gyvenimui. Mokykla - ne tik akademinės žinias teikianti institucija, joje ugdomos vertybės, nuostatos, elgesio normos. Mokytojams esminė sąlyga – lavinti moksleivių gebėjimus ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų. Todėl mokytojai turi ieškoti būdų, kaip palaikyti ryšius, kontaktus su mokinių tėvais. Darbui su tėvais mokytojai turi būti pasiruošę. Norint įtraukti tėvus į vaikų ugdymą, reikia ištirti tėvų poreikius interesus, gebėjimus.
5. Mokytojai turėtų rengti įvairios paskirties užsiėmimus siekdami didinti moksleivių susidomėjimą mokslo pasiekimais ir tuo pačiu kelti moksleivių mokymosi motyvaciją.

LITERATŪRA

1. Adleris A. (2003). Žmogaus pažinimas. Vilnius.
2. Ansbacher H., Ansbacher R. (1964). The individual psychology of Alfred Adler. New York.
3. Arends R. I. (1998). Mokomės mokyti. Vilnius.
4. Bižys N., Linkaitytė G., Valiuškevičiūtė A. (1996). Pamokos mokytojui. Vilnius.
5. Bitter R. (1989). The mistaken notion of adults with children in an Adlerian resource book. Chicago, NASAP.
6. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius.
7. Budėnas A. (1991). Diferencijuotas mokymas J.Laužiko požiūriu // sud. P. Dereškevičius.- Kaunas. P.32-39.
8. Černius V. J. (1992). Mokytojo pagalbininkas. Kaunas.
9. Černius V. J. (1997). Tėvų ir mokytojų pagalbininkas. Kaunas.
10. Dapkienė S. (2003). Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai. Šiauliai.
11. Dereškevičius P. (Sud). (1993). Lietuvos švietimo reformos gairės / Vilnius.
12. Dreikurs R. and others. (1982). Maintaining sanity in the classroom. Bristol.
13. Dystervėgas A.(1988). Pedagoginiai raštai. Kaunas.
14. Fullan M. (1998). Pokyčių jėgos. Vilnius.
15. Gage N. L., Berliner D. C. (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius.
16. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką. Vilnius.
17. Gedvilienė G., Teresevičienė M. (1999). Mokymasis bendradarbiaujant. Vilnius.
18. Geniušas J. (1968). Rinktiniai pedagoginiai raštai. Kaunas.
19. Hansen K.A. Kaufman R.K., Saifer S. (1997). Ugdymo ir demokratijos kultūra. Vilnius.
20. Hargreaves A. (1999). Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai. Vilnius.
21. Hopkins D., Ainscow M., West M. (1998). Kaita ir mokyklos tobulinimas. Vilnius.
22. Ivanauskienė F. (2000). Individualioji klasės auklėtojo veiklos programa. Šiauliai.
23. Jakavičius V., Juška A. (1996). Mokyklos pedagogika. Kaunas.
24. Johansen B. A., Rathe A. L., Rathe J. (1999). Vaiko galimybės ir mokykla. Vilnius.
25. Jovaiša L. (1995). Hodegetika: auklėjimo mokslas. Vilnius.
26. Kjærsgaard E., Martinėnienė R. (1996). Penki sveikinimai demokratijai. Danija.
27. Kepalaitė A. (2005). Mokytojų netinkamo elgesio tikslai// Žvirblių takas. Vilnius. Nr.4. P.3.
28. Laužikas J. (1974). Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas. Kaunas.

29. Laužikas J. (1993). Rinktiniai raštai / sud. P.Dereškevičius.- Kaunas. T. 1. P. 480.
30. Laužikas J. (1997). Rinktiniai raštai / sud. P.Dereškevičius.- Kaunas. T. 3. P. 663.
31. Lepeškienė V. (1996). Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius.
32. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. (2003). Vilnius.
33. Lietuvos mokykla. Lietuvos švietimo ministerijos įsikūrimas. (1919, sąs 1).
34. Lietuvos mokykla. Mokytojų vasaros kursai. (1919-1920, sąs. 2-3).
35. Maceina A. (1990). Pedagoginiai raštai. Kaunas.
36. Malinauskas R. (1998). Pedagogų parengtis atlikti socialinius vaidmenis // Acta paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai. T.5. P.77-78.
37. Murka J. (1997). Mokytojas. Vilnius.
38. Petrauskaitė R., Kučinskas V. (1998). Mokytojų rengimo problemos ir perspektyvos užsienyje ir Lietuvoje / Acta paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai. T.5. P.61-66.
39. Motuzas R. (1995). Lietuvos vidurinės mokyklos raidos 1918-1940 metais pedagoginės kryptys. Vilnius.
40. Pukelis K. (1998). „Mokytojo-skulptoriaus“ rengimo ideali pedagoginių studijų schema // Pedagogika. Mokslo darbai. T.37. P.63-73.
41. Pukelis K. (1998). Mokytojų rengimas ir filosofinės studijos. Kaunas.
42. Pukelis K. (1997). Svarbiausi mokytojų rengimo tobulinimo klausimai Lietuvoje // Pedagogikos mokslo keliu. Kaunas.
43. Rodzevičiūtė E. (2003). Proferius Jonas Laužikas apie mokytojo kompetencijas // pedagogika. Mokslo darbai. T.68. p.127-131.
44. Rajeckas V. (2001). Švietimas: raida, dabartis. Vilnius.
45. Vabalas - Gudaitis J. (1983). Psichologijos ir pedagogikos straipsniai. Kaunas.
46. Voveris V. (1990). Pedagogas - mūsų viltis ir nerimas. Kaunas.
47. Savickytė V. (1996). Asmenybė ir mokyklinė bendruomenė. Šiauliai.
48. Skardžius P. (1937). Lietuvių kalbos paruošimo reikalu // Gimtoji kalba. Nr.5. P.38.
49. Skeirienė. D. (2005). Kaip nuo pedagogo kompetencijos priklauso bendradarbiavimo sklaida // Žvirblių takas. Nr.2. P.10.
50. Suchomlinskis V. (1988). Pedagoginiai raštai. Kaunas.
51. Uzdila J. (1991). Mokytojo asmenybės koncepcija / sud. P. Dereškevičius. Kaunas. P.97-70.
52. Šalkauskis S. (1991). Pedagoginiai raštai. Kaunas.
53. Šerkšnas A. (1939). Mokyklinė bendruomenė. Kaunas.
54. Šernas V. (1998). Pedagogo meistriškumo lygiai mokant profesijos // Acta paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai. T.5. P. 83-85.

55. Švietimo gairės.(2002).Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. Projektas. Vilnius.
56. Walsh K. B. (1998). Į vaiką orientuotų klasių kūrimas. Vilnius.
57. Zaukienė A. (2004). Mokytojų veiklos sėkmė jo profesinės kompetencijos atspindys// Žvirblių takas. Nr.1. P.23-25.
58. Žemgulienė A. (2003). Pradinės mokyklos mokytojų rengimo tobulinimo kryptys Lietuvoje // Pedagogika. Mokslo darbai. T.68. P. 145-148.
59. Реан А.А., Бордовская Н.В., Розум С.И. (2000). Психология и педагогика. Санкт-Петербург: Питер.
60. Подласый И.П. (1999). Педагогика. Книга 1. Москва: ВЛАДОС.

PRIEDAI

ANKETA MOKYTOJAMS

Aš, Rasa Lazauskaitė, studijuoju Šiaulių universitete. Rašau magistro darbą tema „Pedagogo vaidmenys šiandieninėje visuomenėje“. Jūsų atsakymai padės man geriau išanalizuoti šią temą. Iš anksto dėkoju.

Mokykla, kurioje dirbate: _____

Klasė, su kuria dirbate: _____

Jūsų pedagoginio darbo stažas: _____

Jūsų kvalifikacinė kategorija: _____

1. Kodėl pasirinkote šią profesiją?

- jums patinka ši profesija;
- jūs mylite vaikus;
- niekur kitur neįstojote;
- šią profesiją pasirinkote atsitiktinai;
- kita (įrašykite) _____

2. Parašykite, kodėl Jums patinka ši profesija?

_____

_____

3. Ar, Jūsų manymu, pedagogas dirbdamas mokykloje turi nuolat kelti savo kvalifikaciją? Kodėl?

_____

_____

4. Kokiose srityse turėtų tobulėti pedagogas?

- pedagoginėje;
- psichologinėje;
- kultūrinėje;
- meninėje;
- kita (įrašykite) _____

5. Suskirstykite pagal svarbą dalykines savybes, kurios, Jūsų manymu, reikalingos idealiam (geram) pedagogui.

- teisingai vertina;
- gerai išmano savo dalyką;
- moka bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais;
- moka bendrauti ir bendradarbiauti su tėvais;
- moka naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis;
- kūrybingas;
- griežtas bei teisingas;
- myli vaikus.

6. Suskirstykite pagal svarbą savybes, kurios, Jūsų manymu, parodo gero pedagogo socialinius ir asmenybinius gebėjimus.

- rūpinasi mokiniais;
- yra kantrus;
- laikosi savo žodžio;
- myli ir gerbia mokinius;
- yra darbštus;
- yra reiklus;
- dalyvauja saviveikloje;
- turi organizacinių gabumų;
- yra sąžiningas.

7. Su kokiais sunkumais pedagogas gali susidurti dirbdamas mokykloje?

- moksleivių elgesys;
- nepakankama moksleivių mokymosi motyvacija;
- šiuolaikinių technologijų stoka;
- tėvų abejingumas;
- kita (įrašykite) _____

8. Kaip Jūs suprantate sąvoka „pedagogo vaidmuo“ (-ys)?

---

9. Mokslininkai pateikia tokius mokytojo vaidmenis. Kuriuos vaidmenis galėtumėte pritaikyti sau? (tinkamus variantus pažymėkite varnele).

Mokytojo vaidmenys	Svarbiausi vaidmenys	Vaidmenys, kuriuos taikau sau
Įkvėpėjas		
Drąsintojas		
Padėjėjas		
Vertintojas		
Pavyzdys		
Stebėtojas		
Palaikytojas		
Dalyvis		
Patarėjas		
Planuotojas		
Organizatorius		
Iniciatorius		
Režisierius		
Vykdytojas		
Tyrėjas		

10. Išvardinkite kelis veiksnius, kurie gali lemti gerą pedagogo darbą?

---

11. Kaip ir kur pedagogas gali realizuoti save visuomeninėje veikloje?

- masinių renginių organizatorius;
- saviveiklos entuziastas;
- lektorius;
- konsultantas;
- kursų (būrelių) vadovas;
- kita (įrašykite) _____

12. Kaip ir kur pedagogas gali realizuoti save pedagoginėje veikloje?

- lektorius;
- konsultantas;
- kursų (būrelių) vadovas;
- tyrėjas;
- vadybininkas;
- kita (įrašykite) _____

13. Ar pedagogo darbą iškeistumėte į kitą?

- taip (kodėl?) _____
- ne (kodėl?) _____
- kita (įrašykite) _____

ANKETA STUDENTAMS

Aš, Rasa Lazauskaitė, studijuoju Šiaulių universitete. Rašau magistro darbą tema „Pedagogo vaidmenys šiandieninėje visuomenėje“. Jūsų atsakymai padės man geriau išanalizuoti šią temą. Iš anksto dėkoju.

Kokią specialybę studijuojate: _____

Kelintame kurse studijuojate: _____

1. Kodėl pasirinkote šią profesiją?

- jums patinka ši profesija;
- jūs mylite vaikus;
- niekur kitur neįstojote;
- šią profesiją pasirinkote atsitiktinai;
- kita (įrašykite) _____

2. Parašykite, kodėl Jums patinka ši profesija?

_____

_____

3. Ar, Jūsų manymu, pedagogas dirbdamas mokykloje turi nuolat kelti savo kvalifikaciją? Kodėl?

_____

_____

_____

4. Kokiose srityse turėtų tobulėti pedagogas?

- pedagogikos;
- psichologijos;
- kultūros;
- meninės;
- kita (įrašykite) _____

5. Suskirstykite pagal svarbą dalykines savybes, kurios, Jūsų manymu, reikalingos idealiam (geram) pedagogui.

- teisingai vertina;
- gerai išmano savo dalyką;
- moka bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais;
- moka bendrauti ir bendradarbiauti su tėvais;
- moka naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis;
- kūrybingas;
- griežtas bei teisingas;
- myli vaikus.

6. Suskirstykite pagal svarbą savybes, kurios, Jūsų manymu, parodo gero pedagogo socialinius ir asmenybinius gebėjimus.

- rūpinasi mokiniais;
- yra kantrus;
- laikosi savo žodžio;
- myli ir gerbia mokinius;
- yra darbštus;
- yra reiklus;
- dalyvauja saviveikloje;
- turi organizacinių gabumų;
- yra sąžiningas.

7. Su kokiais sunkumais pedagogas gali susidurti dirbdamas mokykloje?

- moksleivių elgesys;
- nepakankama moksleivių mokymosi motyvacija;
- šiuolaikinių technologijų stoka;
- tėvų abejingumas;
- kita (įrašykite) _____

8. Išvardinkite kelis veiksnius, kurie gali lemti gerą pedagogo darbą?

---

9. Kaip ir kur pedagogas gali realizuoti save visuomeninėje veikloje?

- masinių renginių organizatorius;
- saviveiklos entuziastas;
- lektorius;
- konsultantas;
- kursų (būrelių) vadovas;
- tyrėjas;
- vadybininkas;
- kita (įrašykite) _____

10. Kaip ir kur pedagogas gali realizuoti save pedagoginėje veikloje?

- lektorius;
- konsultantas;
- kursų (būrelių) vadovas;
- tyrėjas;
- vadybininkas;
- kita (įrašykite) _____

11. Kaip Jūs suprantate pedagogo vaidmenį (-is)?

---

12. Ar ketinate dirbti šį darbą?

- taip (kodėl?) _____
- ne (kodėl?) _____
- kita (įrašykite) _____

13. Jeigu dirbtumėte mokykloje ar pedagogo darbą iškeistumėte į kitą?

- taip (kodėl?) _____
- ne (kodėl?) _____
- kita (įrašykite) _____

ANKETA MOKINIAMS

Lytis: _____

Klasė: _____

Mokykla: _____

1. Eilės tvarka prašau pažymėti, koks, tavo nuomone, turi būti mokytojas.

- teisingas;
- pareigingas;
- sąžiningas;
- gerai išmanantis savo dalyką;
- kūrybingas;
- kantrus;
- griežtas bet teisingas;
- mylintis ir gerbiantis mokinius;
- darbštus;
- reiklus;
- dalyvaujantis visuomeniniame gyvenime;
- mokantis bendrauti ir bendradarbiauti ne tik pamokų metu, bet ir po pamokų;
- įdomus;
- linksmas.

2. Kokią specialybę ateityje planuoja pasirinkti tu? (kodėl?)

---

3. Kas tau yra mokytojas?

- žinių pateikėjas;
- draugas;
- daugiau negu draugas;
- autoritetas;
- priešas;
- kita (parašykite) _____

4. Jeigu tu būtum mokytoju, ką keistum jo darbe? Kodėl?

---

5. Koks yra jūsų mokytojas pamokų metu?

- diplomatiškas;
- santūrus;
- linksmas;
- supratingas;
- principingas;
- agresyvus;
- kita (įrašykite) _____

6. Koks yra jūsų mokytojas popamokinėje veikloje?

- diplomatiškas;
- santūrus;
- linksmas;
- supratingas;
- principingas
- agresyvus;
- kita (įrašykite)_____

7. Ar, Jūsų manymu, pedagogas, dirbdamas mokykloje, turi nuolat kelti savo kvalifikaciją? Kodėl?

---

8. Su kokiais sunkumais pedagogas gali susidurti dirbdamas mokykloje?

- moksleivių elgesys;
- nepakankama moksleivių mokymosi motyvacija;
- šiuolaikinių technologijų stoka;
- tėvų abejingumas;
- profesinės kompetencijos stoka;
- kita (įrašykite) _____

9. Lentelėje pateikti mokslininkų suformuluoti mokytojo vaidmenys. Kuriuos iš šių vaidmenų atitinka jūsų mokytojas(-a)? (tinkantį variantą pažymėkite x)

Mokytojo vaidmenys	Mokytojui svarbūs vaidmenys	Kokie vaidmenys būdingi tavo mokytojams	
		Dėstomi dalykai (įrašykite)	Paaiškindite, kodėl?
Įkvėpėjas			
Drąsintojas			
Padėjėjas			
Vertintojas			
Pavyzdys			
Stebėtojas			
Palaikytojas			
Dalyvis			
Patarėjas			
Planuotojas			
Organizatorius			
Iniciatorius			
Režisierius			
Vykdytojas			
Tyrėjas			

10. Kaip Jūs suprantate sąvoka „pedagogo vaidmuo (-ys)“?
